

TOINEN KOKOUPÄIVÄ
7. KESÄKUUTA 1984 KELLO 9.00
TOISEN KOKOUPÄIVÄN AVAUS

Puoluekokousta klo 9.00 jatkettaessa puheenjohtajana toimi Leena Koikkalainen ja sihteereinä Martti Åberg ja Hannu Anttonen.

**4. SAAPUNEIDEN KIRJALLISTEN
TERVEHDYSTEN ESITTÄMINEN.**

Puheenjohtaja: **Sosialidemokraattinen XXXIII puoluekokous jatkuu.** Hyvät toverit, meille on saapunut kokoukseen tervehdyksiä. Luen ne ensin kokouksen aluksi.

"Parhaat menestyksen toivotuksemme hyvän solidaarisuuden hengessä". Italian Sosialidemokraattinen Puolue. (Suosionosoituksia).

"Parhaimmat terveisemme ja menestyksen toivotuksemme". Islannin Sosialidemokraattinen Puolue. (Suosionosoituksia).

"Lähetämme teille lämpimät terveisemme ja iloitsemme ystävyiden siteistä puolueittemme välillä". Israelin Työväenpuolue. (Suosionosoituksia).

"Parhaat menestyksen toivotukset kokouksellemme. Olkoon kokouksenne merkittävä etappi rauhan ja taloudellisen edistyksen rakentamisessa." Italian Sosialistipuolue. (Suosionosoituksia).

"Toivomme teille menestystä. Olemme varmoja, että kokouksenne antaa merkittävän panoksen työssä yhteiskunnallisten periaatteiden selkiinnyttämiseksi näinä kansainvälisen jännityksen ja talouskriisin aikoina." Israelin Yhtynyt Työväenpuolue. (Suosionosoituksia).

"Toivotamme kokouksellenne mitä parhaita menestystä". Pohjois-Irlannin Sos.dem. ja Työväenpuolue. (Suosionosoituksia).

"Arvostamme suuresti puolueenne panosta aseriisunnan ja jännityksen lieventämisen puolesta, ja toivomme puolueittemme välisen yhteistyön lujittuvan yhteisten päämääriemme aseriisunnan ja kehityksen edistämiseksi." Japanin Demokraattinen Sosialistipuolue. (Suosionosoituksia).

"Lähetämme solidaarisen tervehdyksemme kokousedustajille." Maltaan Työväenpuolue. (Suosionosoituksia).

"Toivomme kokouksellenne menestystä sen vaativassa työssä periaateohjelman uudistamiseksi." Hollannin Työväenpuolue. (Suosionosoituksia).

"Parhaimmat terveisemme ja toivomme menestyksestä kokoustyöskentelyä" Yhdysvaltojen Sos.-dem. Puolue. (Suosionosoituksia).

"Lähetämme teille lämpimät ja toverilliset terveisemme ja toivotamme kokouksellenne menestystä." Irlannin Työväenpuolue. (Suosionosoituksia).

"Uskomme, että ystävyyden ja yhteistyön siteet puolueittemme välillä kehittyvät edelleen demokraattisen sosialismin aatteen hengessä. Toivomme menestystä kokouksellenne sen työssä maanne hyvinvoinnin ja puolueenne aseman lujittamisen puolesta." Korean Sos.-dem. Puolueen keskuskomitea. (Suosionosoituksia).

"Vakuuttuneina siitä, että edustajakokouksellenne tulee olemaan suuri merkitys puolueenne toiminnassa, joka tähtää maailman rauhan ja turvallisuuden puolustamiseen sekä maanne riippumattomaan ja demokraattiseen kehitykseen ja yhteiskunnalliseen edistykseen, toivotamme suurta menestystä edustajakokouksenne työskentelyssä". Korean Työväenpuolueen Keskuskomitea. (Suosionosoituksia).

"Lähetän teille parhaat toverilliset ja vallankumoukselliset terveiset. Toivon hyvää menestystä puolueenne tavoitteissa kansanne menestykseksi." Jasser Arafat, Palestiinan Vapautusjärjestö. (Suosionosoituksia).

Saapuneet tervehdykset merkitään.

Saapuneet tervehdykset päätetään merkitä.

12. VALIOKUNTIEN ASETTAMINEN

Puheenjohtaja: Nyt asiakäsittelyihin. Sen jälkeen kun Helsingin piirin puoluekokousryhmä oli valinnut Erkki Tuomiojan ehdokkaaksi puolue toimikuntaan, **on piirin ryhmä esittänyt, että puoluekokous muuttaisi aikaisempaa päätöstään puoluekokousten valiokuntien nimittämisestä siten, että menettelytapavaliokuntaan nimitetty Erkki Tuomioja tulisi kansainvälisten asiain valiokuntaan ja hänen sijaansa menettelytapavaliokuntaan tulisi Raimo Väyrynen.**

Ottaen huomioon tämän syntyneen kiusallisen tilanteen kokouksen **järjestävä valiokunta esittää, että esityslistan kohta no 12 otettaisiin poikkeuksellisesti uudelleen käsiteltäväksi.**

Näin voitaneen menetellä

Näin päätetään.

Puoluekokous päättää ottaa esityslistan kohdan 12 uudelleen käsiteltäväksi.

Puheenjohtaja: Järjestävä valiokunta esittää, että kyseinen muutos hyväksyttäisiin.

Keskustelua?

Keskustelu päättyy.

Helsingin piirin ryhmän esitys hyväksyttäneen.
Hyväksytään.

Puoluekokous päättää muuttaa aikaisempaa päätöstään valiokuntien asettamisesta siten, että menettelytapavalioikuntaan valittu Erkki Tuomioja tulee jäseneksi kansainvälisten asiain valiokuntaan ja tähän valiokuntaan valittu Raimo Väyrynen jäseneksi menettelytapavalioikuntaan.

23. KÄSITELLÄÄN PUOLUEKOKOUSEDITYKSET

Ohjelmavalioikuntaan evästettävät esitykset (esitykset 43—57)

Puheenjohtaja: Nyt käsitellään asiaa n:o 23 ja sen kohtaa II Ohjelmavalioikuntaan evästettävät esitykset."

Kuten tiedämme Sosialidemokraattinen Puolue sai ensimmäisen varsinaisen periaateohjelmansa Forssan kokouksessa vuonna 1903. Nykyinen voimassa oleva puolueen periaateohjelma on vuodelta 1952. Olemme nyt käyneet uuden periaateohjelman laajaan uudistamistyöhön. Monet asiat ovat yhteiskunnassamme perusteellisesti muuttuneet matkalla Forssasta tähän päivään.

Tavallaan johdatuksena puolueen puheenjohtaja Kalevi Sorsa alustukselle katselemme muutaman dian, jotka omalta osaltaan kertovat näistä tapahtuneista muutoksista.

Puheenjohtajapöydän vieressä olevalle kankaalle heijastettiin sarja diakuvia, joissa tuotiin esille Suomessa tapahtunut sosiaalinen, taloudellinen ja sivistyksellinen kehitys kuluvan vuosisadan aikana.

Puheenjohtaja: Nyt ohjelmavalioikuntaan evästettävistä esityksistä ja periaateohjelmasta alustaa puolueen puheenjohtaja Kalevi Sorsa. Ole hyvä.

Sorsa, Kalevi (puoluetoimikunta): Täältä ei oikein nähnyt oliko diaesityksessä se autoistuminen viimeisenä diana, niin kuin minä olin nähnyt aikaisemmin. Jos se oli, niin siinä ainakin Forssan kokouksen tavoitteet ovat ylittyneet monituhatkertaisesti.

Siitä syystä kai Porin puoluekokous, kuten muistamme, velvoitti puoluetoimikuntaa käynnistämään vuodelta 1952 peräisin olevan nykyisen periaateohjelmamme uudistamiseen. Ohjelmauudistus tuli päätöksen mukaan valmistella periaateohjelmatoimikunnassa ja työn tueksi tuli aloittaa puoluejärjestöissä opinto- ja keskustelukampanja.

Näitä päätöksiä on menneenä puoluekokouksena toteutettu. Puolueväki on keskustellut laajasti sosialidemokratian aatteellisista perusteista ja politiikan näköaloista. Järjestöt ovat antaneet kahteenkin otteeseen lausuntoja ohjelmauudistuksesta. Puoluetoimikunta asetti syyskuun alussa vuonna 1982 periaateohjelmatoimikunnan, jonka työn tulos keskusteluaineisto periaateohjelmasta on nyt pohjana puoluekokousedustajien keskustelulle ja linjanvedolle.

Puoluekokouksen päätettävänä on myös päätöslauselma periaateohjelman uudistamisesta, jonka yksimielinen puoluetoimikunta yksimielisen periaateohjelmatoimikunnan esityksestä esittää nyt puoluekokoukselle nojautuen puoluejärjestön keskusteluaineistosta antamiin lausuntoihin. Puoluekokouksen tehtävänä on näin ollen määritellä periaateohjelman lopulliset suuntaviivat tulevaksi puoluekokouskaudeksi.

Keskusteluaineiston valmistelussa olemme painottaneet itsekriittistä otetta ja keskustelukysymysten avoimuutta. Tämä onkin osoittautunut oikeaksi lähtökohdaksi. Periaateohjelmatyömme on johtanut monipuoliseen keskusteluun puolueessa, mutta myös koko suomalaisen poliittisen elämän kannalta katsottuna työmme on tuottanut tärkeän ja tunnustetun keskustelun avauksen.

Ennakkoluulottomassa kysymysten asettelussa voidaan tietysti nähdä se vaara, että itsekriittinen avoimuus uusiin yhteiskunnallisiin keskustelun aiheisiin nähdessä saattaa myös liikkeen kestävät lähtökohdat turhan kovan arvostelun kohteeksi. Tätä vaaraa ei mielestäni silti kannata pelätä, ainakaan vielä tässä vaiheessa. Pohdimmehan vasta uuden ohjelman perusteita.

Mielenkiintoista on kuitenkin verrata tämänkertaista ohjelmatyötämme vuoden 1952 ohjelman valmisteluun ja sen lähtökohtiin. Esitellessään ohjelmaluonnosta puoluekokoukselle R. H. Oittinen viittasi moniin sellaisiin yhteiskunnan muutoksiin, jotka olivat saattaneet 50 vuoden ikäisen ohjelman — Forssan ohjelman — vanhentuneeksi. Sosialismin käsittämisessä oli tapahtunut liikkeen käytännön tasolla suuri muutos. Oittisen sanoin sosialidemokratia oli siirtynyt "teologisen sosialismin kaudesta dynaamisen sosialismin kauteen", joka edellytti sosialisoinnin tarkastelua "käytännöllisenä eikä vain teoreettisena".

Muina ajan rasittamina periaatanäkemyksinä Oittinen viittasi muun muassa käsitykseen luokkataistelusta, menettelytapaperiaatteista ja liikkeen kansainvälisestä luonteesta. Niistä merkittävistä muutostarpeista huolimatta ohjelman valmistelussa korostettiin suorastaan silmiin pistävällä tavalla aikaisemman aateperinteen vaalimista. Oittinen muotoili mainitussa esittelypuheenvuorossaan ohjelmatyön lähtökohtia ja totesi, että ohjelmakomitea ei ole yrittänyt "esitellä varsinaisesti uusia teoreettisia ratkaisuja".

Voimatoimikuntamme puolesta minun on myönnettävä, että keskusteluaineiston valmistelussa olemme tällä kertaa roiskineet huomattavasti reippaammin. Nykyisessä ohjelmassa on varmasti vain harvoja kohtia, jotka olisivat käytännön politiikan kannalta ehdottomasti vanhentuneita. Enemminkin on kysymys siitä, että ohjelma ei anna riittävää pohjaa niille poliittisille vastauksille, joita joudumme uudistusliikkeenä esittämään vuosituhannen lopun poliittisiin haasteisiin. Konkreettisten politiikan arviointien lisäksi olemme kuitenkin esittäneet keskusteluaineistossa pohdittavaksi myös monia uusia teoreettisia ratkaisuja.

Epäilenpä että joillekin puoluekokousedustajille on aineistoa lukiessa saattanut tulla hämmennyntynyt olo. Tällaisten tunnelmien hälventämiseksi on syytä korostaa perinteen merkitystä. Varsinaisen ohjelmaesityksen laadinnassa on painotettava aatteellisten käsitystemme, ennakkoluulottoman tarkennuksen lisäksi myös uskollisuutta liikkeen kestäväälle aateperinnölle liikkeen jatkuvuutta ajassa.

Ajatellessani liikkeemme yhtenäistä olemusta, tulee mieleeni kaksi sosialidemokratialle ja koko sosialistiselle aateperinteelle ominaista perusajatusta. Ensinnäkin sosialidemokraatti-

seen liikkeeseen tulevia ihmisiä on aina elähdyttänyt haave yhdessä rakennettavasta paremmasta huomisesta, unelma uudenlaisesta yhteiskunnasta.

Käsityksemme uuteen yhteiskuntaan pyrkimisestä on kuitenkin muuttunut melkoisesti liikkeen alkuajoista. Sosialismin aatteeseen saatettiin aikoinaan liittää paratiisin piirteitä — siis noita Oittisen mainitsemia teologisia aineksia. Tänään emme enää puhu siirtymisestä johonkin lopulliseen sosialismiin, vaan ymmärrämme toimintamme yhteiskunnan kehittämisenä socialististen periaatteiden mukaisesti. Tältä osin jo nykyiseen periaateohjelmaan kirjoituslähtökohdat ovat edelleen kestäviä.

Toinen sosialidemokratialle ominainen ja sen porvarillisesta aatteesta erottava piirre on siinä, että näemme yhteiskunnallisten olosuhteiden kehittämisen avaimena parantuviin elämän ehtoihin. Porvarilliset aatteet ovat taas kautta aikojen ankuroituneet hokemaan; jokainen ihminen on oman onnensa seppä.

Tämänkin ajatuksen sisältö on silti kehittynyt. Painotusten muuttuminen liittyy ennen kaikkea siihen millaisena näemme järjestelmän ja ihmisen suhteen yhteiskunnallisessa kehityksessä. Liikkeen alkuaikoina esiintyi ehkä enemmän uskoa siihen, että olosuhteiden järjestelmän muuttaminen ratkaisee melko suoraan elämänongelmat ylipäättään.

Tältä osin esitämme keskusteluaineistossa jopa lähimenneisyyden poliitikasta itseksittisen kysymyksen: Olemmeko uskoneet liikaa siihen, että elämän laadun parantuminen tapahtuu suoraviivaisen ongelmattomasti, aineellisen hyvinvoinnin perustalta? Kalvavathan elämää myös aineellisen runsauden keskellä monet kipeät sosiaaliset ongelmat. Nämä kokemukset kehottavat meitä pohdiskelemaan sosialidemokraattisen yhteiskuntapolitiikan lähtökohtia perusteitaan myöten. Onko harhaa uskoa, että ihminen kapuaa aineellisten perustarpeiden tyydyttämisen myötä korkeammalle tasolle, kyetäkseen ratkaisemaan muihin korkeampiin tarpeisiinsa liittyviä ongelmia?

Ehkä ymmärrämme tämän keskustelun kautta ihmisen onnen ja elämän olosuhteiden vuorovaikutuksen aikaisempaa monipuolisemmin. Sosialidemokraatteina emme kuvittele luovamme niin hyvää järjestelmää, että ihmisen siveellisen tunnon ja vastuun painotus kävisi tarpeettomaksi. Kyetäksemme yhä ohjaamaan yhteiskuntamme kehitystä sosialidemokratian on aikaisempaakin enemmän korostettava lähtökohtiaan liikkeenä, jonka toimintaa johtaa vahvasti eettinen arvosisältö.

Esittämäni näkökohdat ovat vain tarkennuksia. Ne eivät merkitse luopumista mainitsemastani sosialidemokratian kestävästä ajatuksesta. Toimimme jatkossakin toisin kuin porvarilliset aatteet, myös olosuhteiden siis järjestelmän uudistamiseksi asteittain reformistisesti, sosialidemokraattisesti vain jatkuva uudistusvalmius on kestävä kehitysperiaate.

Näissä pohdintoissamme kiteytyy myös sosialidemokraattinen käsitys ihmisen ja yhteisön, yksilön ja kollektiivin suhteesta. Maailman muuttaminen on sekä yksilöllinen että kollektiivinen teko. Parannukset yhteiskuntaelämässä merkitsevät siis sellaisia olosuhteiden muutoksia, jotka tarjoavat ihmisille tasavertaisemmat mahdollisuudet saavuttaa oma yksilöllinen kokemuksensa onnesta, harmoniasta.

Näihin paremman yhteiskunnan kaipuun ja olosuhteiden muuttamisen ajatuksiin, sanoin sinko sosialidemokratian olemuksellisiin piirteisiin uudistusliikkeenä tukeutuu myös keskusteluaineisto ja siinä esitetyt pohdiskelut liikkeen aatteellisesta perustasta ja politiikan näköaloista.

Niin kuin jo aikaisemmin korostin, olemme ottaneet myös aateperustan kysymykset avoimeen pohdintaan, tuoneet keskusteltavaksi jopa uusia teoreettisia ratkaisuja. Perinteisesti-kin sosialidemokratiassa on herättänyt keskustelua kysymys siitä, minkä luonteisten periaatteiden pohjalta tähän liikkeeseen tullaan ja voidaan tulla, saadaan tulla — niinkin on sanottu. Keskusteluaineistossa olemme todenneet, että sosialidemokraatteja yhdistää yhdensuuntainen käsitys yhteiskuntaelämän järjestämisestä ja politiikan päämäärästä. Tämän rajauksen pohjalta sitten esitimme maailmankatsomuksellisen moniarvoisuuden periaatteen.

Socialidemokraattisen Puolueen ja ohjelman tehtäviin ei siis kuuluisi määritellä yhteisiä kantoja ns. perimmäisiin kysymyksiin, koskien mm. maailman ja ihmisen perimmäistä ole-musta ja muita filosofisia peruskysymyksiä. Näitä maailmankatsomuksellisia kysymyksiä, yksilöinä eri tavoin ajattelevat ihmiset voivat päätyä saman sosialidemokratian yhteiskun-nallisen ohjelman taakse. Se on itse asiassa realiteetti jo tänä päivänä ja tässä salissa.

Tämä maailmankatsomuksemme ja ideologian periaatteellinen erottaminen on herättä-nyt keskustelua ja poliittisten vastustajien piirissä on myös todennäköisesti tahallisia väärin-tulkintoja. Kokoomuksen puheenjohtajan Ilkka Suominen veistelyihin 'valintatalo- ja, teolli-suuskyläideologiasta on vain katsottava huomautuksella, että ideologisten periaatteiden tasolla sosialidemokratialla on vain yksi ohjelma.

Silti keskusteluaineistoon kirjattu kannanotto, jonka mukaan periaateohjelman tulee olla nimenomaan "poliittinen ohjelma", saattoi olla liian rajaava. Onhan se aiheuttanut myös SDP:n piirissä sellaisia tulkintoja, että maailmankatsomukselliset kysymykset haluttaisiin yli-päätään sulkea sosialidemokratian ulkopuolelle.

Toki SDP voi ja sen tulee toimia jatkossakin jäsentensä "henkisenä kotina" ja maailman-katsomuksellisenkin etsinnän yhteisönä. Puoluetoimikunnan päätöslauselmassa onkin täs-sä mielessä korostettu sitä, että varsinaista ohjelmaa laadittaessa sosialidemokratia on ym-märrettävä laaja-alaisena poliittis-yhteiskunnallisena liikkeenä.

Toinen kysymyksiä herättävä aatteellinen perustan tarkennus sisältyy pohdintaan sociali-demokratian ideologian suhteesta tieteellisiin teorioihin, ennen kaikkia marxilaisuuteen. Sivumennen sanoen tämä kysymys nousi esiin ongelmana myös nykyistä periaateohjel-maa laadittaessa. Keskusteluaineistossa on nostettu esiin tieteellisen avoimuuden periaate. Samalla olemme kuitenkin korostaneet sitä, että kannanotolla ei haluta kiistää erikoisesti marxilaisuuden merkitystä sosialidemokratian ideologian historiallisessa kehityksessä. Sen merkitystä ei ole syytä myöskään kieltää tänä päivänä siltä kuin se on jäänyt sosialidemok-ratiaan vaikuttamaan.

Nämä pohdinnat ja määrittelyt voivat tietysti herättää joidenkin mielessä epäilyjä, että SDP loitontuu ohjelmatyössään perinteestä. On kuitenkin jännittävää huomata, että kes-kustelussa samanaikaisesti yhtäältä epäillään SDP: n ohjelmasiakirjallaan astuvan ulos his-toriastaan ja toisaalta arvostellaan liian traditionaalisesta yhteiskunnan analyysistä, esi-merkkinä tietoyhteiskunnan erittelyn riittämättömyys. Tämän vaikean ongelmakentän ratko-miseen voitaisiin ehkä hakea osviittaa ranskalaisen sosialistin Jean Jauresin viisaudesta. Hän lausui aikoinaan: 'Juuri kulkiessaan kohti merta pysyy joki uskollisena lähteilleen'.

Perinteen ja uusien teoreettisten ratkaisujen suhdetta koetellaan myös niissä pohdinnois-sa, joita keskusteluaineistossa esitetään politiikan tehtävistä ja rajoista Yhtäältä edessäm-

me on ilmeinen tarve laventaa maailmankuvaa. Olemme perinteisesti ymmärtäneet politiikan ensisijassa yhteiskunnan sisäisiin ehtoihin ja kysymyksiin vaikuttamisena. Ekologisten kysymysten ajankohtaistuminen kuitenkin asettaa politiikan vastuulle myös yhteiskunnan ja luonnon suhteen sekä luonnon tasapainon säilyttämiseen.

Tämän maailmankuvan murroksen on syytä näkyä myös sosialidemokratian aateperustan määrittelyssä ja periaateohjelmassa. On avoimesti todettava, että sen paremmin suomalaisen sosialidemokratia, kuin kansainvälinenkään sosialismi ei historiallisesti tätä ongelmakenttää nähnyt eikä sitä käsitelty.

Toisesta näkökulmasta ohjelmatyössä on taas koettu tarpeelliseksi asettaa kysymys siitä, olisiko politiikan mahdollisuudet nähtävä tulevaisuudessa aikaisempaan rajatumminkin ja eritellymminkin. Olemme tottuneet korostamaan, että yhteiskunnassa ilmeneviin epäkohtiin tulee hakea nimeomaan poliittisia ratkaisuja. Eräässä vaiheessa taisi muodostua suorastaan hokemaksi, vaatia että kulloinkin esiintyvä ongelma siirretään yhteiskunnan hoidettavaksi. Nykyajan elämänmenon ongelmia pohdittaessa on kuitenkin tarvetta kysyä täsmennetympinkin, millaisiin asioihin politiikka voi suoraan tuoda ratkaisuja ja miltä osin joudumme vetoamaan painotetumminkin ihmisryhmien ja yksittäisten ihmisten aloitteellisuuteen ja vastuuseen. Toki politiikka silti voi jatkuvastikin luoda edellytyksiä useimpien epäkohtien ratkaisemiselle. Tämäkin pohdiskelu politiikan rajoista kietoutuu sosialidemokratian aateperustan määrittelyyn.

Sillä on kuitenkin myös välitön yhteys ajankohtaiseen keskusteluun hyvinvointipolitiikan ongelmista ja tulevaisuuden suuntaviivoista. Korostin jo aikaisemmin sosialidemokratian jatkuvasti kestävästä aatteellisen perustan määrittelystä käsitystä, että sosialismi merkitsee meille yhteiskunnan jatkuvaa kehittämistä sosialististen periaatteiden mukaisesti. Keskusteluaineistossa on SDP:n sosialismia kuitenkin pohdittu perusteellisemminkin. Kysymys on nostettu selvittelyyn sekä teoreettiselta että käytännölliseltä kannalta. Olemme tarkastelleet vapauden, tasa-arvon ja veljeyden ihanteita sosialidemokratian perusarvoina. Näiden perusarvojen ajankohtaisen poliittisyhteiskunnallisen sisällön määrittelyllä onkin keskeinen merkitys periaateohjelman laadinnassa. Saahan sosialidemokratia luonteensa sosialistisena liikkeenä juuri näiden arvojen toteuttamisesta uudistustyössä. Äkkipäätä teoreettiselta kuulostaa myös aineistossa esitetty valtiotaloismin ja itsehallinnollisen sosialismin perinteiden erottelu. Sillä seikalla, että painotamme aineistossa tänä aikakautena itsehallinnollista sosialismia, on kuitenkin hyvin paljon merkitystä myös käytännön politiikan kannalta. Esitämme nimittäin tästä näkökulmasta keskusteltavaksi tärkeitä linjanvetoja koskien sosialidemokratian tavoitteita ja keinoja talousjärjestelmämme kehittämisessä.

Keinopohdiskelujemme lähtökohtana on näkemys, että talouden ja työelämän valtateiden demokratisoiminen on jatkuvasti ajankohtainen pyrkimys. Näkemysemme perustelut nousevat kokonaistaloudellisen suunnitelmallisuuden työelämän demokratian ja kansalaisten aineellisen-sosiaalisen turvallisuuden takaamisesta. Väheksyä ei sovi myöskään taloudellisen vallan keskittymisen muodostamaa uhkaa poliittisen demokratian kannalta.

Suunnitelmallisempi ja ekologisesti tasapainoinen talouskehitys ei ole mahdollinen ilman, että investointi- ja rahapolitiikassa yhteiskunnan kokonaisuutujen huomioon ottaminen saa sijaa kapealta yksityisedulta. Samaa lähtökohtaa on myös korostettava ehtona sille, että kaikkien kansalaisten toimeentulo ja turvallisuus voidaan taata nopean teknologisen muu-

toksen olosuhteissa.

Talousjärjestelmän toimintaperiaatteiden kehittämistä voidaan siis perustella kansalaisten perusturvallisuuden takaamisen ja kokonaistaloudellisen suunnitelmallisuuden näkökohdilla. Yhtä olennaisia ovat kuitenkin myös ne perustelut, jotka nousevat kansalaisten oikeutusta toiveesta hallita itse työtään ja työelämää. Ihminen ei voi päästä työssään rengistä isännäksi ilman, että talouteen luodaan lisää lattiatasolta lähtevän päätöksenteon aineksia. Itsehallinnollisuuden periaatteesta käsin hahmotettuna nämä tavoitteet eivät merkitse oikeiston maalailun kehitystä kohti kaikkivaltiaan valtiolisännän valtaa, vaan työn todellista vapauttamista.

SDP:n entinen puoluetoimikunnan jäsen Eino Pusa määritteli 1930-luvulla omaksi ratkaisukseen työväen ehdinkoon periaatteen: Mökki ja kaksi lehmää. Kun tänään ajattelen sosialismia tästä työn itsenäisyyden näkökulmasta nousee mieleeni ajatus voitaisiinko lähivuosikymmenten sosialidemokraattinen sosialismi konkretisoida kolmeen lähtökohtaan: ensimmäiseksi liukuhihnojen likvidointi, toiseksi pienyritteliäisyyden ja valtionyhtiöiden puolustus ja kolmanneksi työpaikkademokratian, yhteistoimintarahastojen ja osuustoiminnan edistäminen. (Suosionosoituksia).

Vahvempi ankkuroiduminen itsehallinnollisen sosialismin perinteeseen edellyttää myös kehitysvaiheen vaatimaa tarkennusta käsitykseemme suunnitelmataloudesta, suunnittelun ja markkinoinnin suhteesta. Tässä pohdiskelussa on tärkeätä erottaa käsitteellisestikin toisistaan kapitalistinen markkinatalous ja markkinat. Edelliseen sosialidemokratia ei luonnollisestikaan mukaudu, mutta näkee markkinat luonnollisena osana toimivaa talousmekanismia, puiteohjailuun perustuvaa suunnitelmataloutta.

Nykyisessä periaateohjelmassa tiivistetään liikkeen aatteellinen perusta toteamukseen, jonka mukaan vapaus, oikeusturva ja kansan enemmistön todellinen johtovalta voidaan turvata ainoastaan valtiollisen demokratian ja sosialismin yhdistämisellä, sosialidemokratian toteuttamisella. Meille kaikille on selvää, että sosialidemokratia sitoutuu tänään ja jatkosakin poliittiseen demokratiaan sen edustuksellisessa, parlamentaarisessa ja monipuoluepohjaisessa muodossa.

Socialidemokratian aateperinteen avaintunnuksen, demokratian, nykyisen tavoitteellisen sisällön selvittäminen on silti tärkeä osa periaateohjelmakeskustelua. Itsehallinnollisuuden ajatus ja voimistuvat kansalaisvallan toiveet ovat toimineet tuon pohdiskelun käyttövoimana. Keskusteluaineistossa on korostettu, että uuden ohjelman demokratiakäsitys on määriteltävä painottaen kaikinpuolista kansalaisten vaikutusmahdollisuuksien lisäämistä ja monimuotoisen kansalaistoiminnan merkitystä.

Läpikäymäni aatteellisen perustan arvionnit avaavat jo sinällään monia näköaloja tulevaan uudistuspolitiikkaan.

Ohjelmakeskustelussa olemme tämän ohella yrittäneet hahmotella sosialidemokraattisen uudistustyön tienviittoja saavutuksiemme ja käytännöllisen yhteiskuntapolitiikan linjan erittelyllä. Pohdinnan taustana ovat olleet nykyisen ohjelman linjanvedot sosialidemokraattisesta politiikasta. Ohjelmaan kirjattu yhteiskuntapolitiikan peruslinja tiivistyy seuraaviin lainauksiin: 'Tuotannon järkipäisen lisäämisen avulla on luotava edellytykset elintason jatkuvalle kohoamiselle silmälläpitäen nimeomaan joukkojen kulutustarpeiden tyydyttämistä. Samalla on huolehdittava työntekijäin työolojen jatkuvasta parantamisesta ja vapaa-ajan

tarkoituksenmukaisesta käyttämisestä... Pelkkä aineellisen hyvinvoinnin tai sosiaalisen turvallisuuden saavuttaminen ei voi olla yksilön tai yhteiskunnan korkein tavoite. Yhtä tärkeää on vapaan, sisäisesti rikkaan yksilöllisen ja yhteiskunnallisen sivistyselämän laajentaminen ja turvaaminen." Sanoo siis vuoden 1952 ohjelma.

Ja siinä se on, sosialidemokraattisen yhteiskuntapolitiikan perusajatus viime vuosikymmeninä. Olemme pyrkineet tasaiseen taloudelliseen kasvuun, joka luo edellytyksiä aineellisen ja sosiaalisen perusturvallisuuden vahvistamiselle. Tätä uudistustyötä on taas ohjannut pyrkimys eräänlaiseen hyvinvointivaltioon, elintason jatkuvaan kohoamiseen painottaen erityisesti joukkojen kulutustarpeiden huomioimista.

Tämän politiikan luonnollisena lähtökohtana on ollut taloudellisen, sosiaalisen ja sivistyksellisen eriarvoisuuden vähentäminen. Joukkojen elintason kohoaminen on toisaalta koettu vipusimeksi tehokkaan kysynnän ylläpitämiseen ja taloudelliseen kasvuun. Mutta pohjimmaisena pyrkimyksenä on ollut tasa-arvoisten aineellisten edellytysten luominen monipuoliselle henkisellem kehitykselle.

Tänään on kuitenkin kysyttävä, kestääkö tuo kuvaamani linja tulevina vuosikymmeninä — ja jos ei, niin millaisten linjanvetojen varaan sosialidemokraattinen politiikka on tulevaisuudessa rakennettava. Haastan puoluekokousedustajat keskusteluun erityisesti, ennen kaikkea tästä oleellisimmasta kysymyksestä.

Ohjelmatoimikunnan työssä olemme asiaa tarkastelleet sekä taloudellisen kehityksen uusien ehtojen, että ihmisten politiikkaan suuntaamien odotusten kannalta. Sosialidemokraattisen politiikan perusteidenhahmotelussa olemme lähteneet lähivuosisikymmenten perspektiivistä, eräänlaisista sukupolvipolitiikan lähtökohdista.

Taloudellisen kehityksen tarkastelussa emme ole rynnänneet suoraan ennusteluun, arvioidemme taustalta voidaan tuskin löytää ennakkositoumusta sen enempiä viime vuosikymmenten taloudellisen kasvun jatkamiseen kuin nollakasvuunkaan. Olemme selvittelleet luonnonvarojen, kansainvälisen uusjaon paineiden, teknologisen kehityksen mahdollisuuksien ja talouspolitiikan keinovalikoiman asettamia ehtoja tulevalle talouskehitykselle.

Johtopäätöksissä korostamme varautumista siihen, että politiikka saatetaan joutua rakentamaan aikaisempaa hitaamman taloudellisen kasvun varaan. Jatkossa ei myöskään riitä vain pyrkimys tasaiseen taloudelliseen kasvuun, arvioidaan aineistossa. Yhtä tärkeää on politiikan rakentaminen ekologisesti tasapainoiseen ja maapallon osien elintasoeroja taasoittavan talouskehityksen varaan.

Nykyisen periaateohjelman voimassaoloaikana harjoittamamme politiikka on vastannut keskeisesti väestön valtaenemmistön leivän ja perusturvallisuuden tarpeisiin ja sille pohjalle rakentuviin sivistyksellisiin pyrkimyksiin. Tässä mielessä ei meillä ole tarvetta kieltää materialistista suhtautumistamme. Kuva työväenliikkeen vuosisataisesta historiasta jäisi kuitenkin yksipuolisesti ellemme korostaisi sosialidemokratian tavoittelleen kautta koko historiansa myös ihmisarvon — ensivaiheessa valtiollisen demokratian — ja sivistyksellisen tasa-arvon toteuttamista. Näiden tarkennusten jälkeen on kuitenkin todettava, että tänään puhutaan sosialidemokratiaakin kipeästi koskettavalla tavalla yhteiskunnassa käynnissä olevasta arvomurroksesta. Ihmisten sanotaan antavan lisääntyvästi painoa asioille, jotka liittyvät enemmän henkisiin ja sosiaalisiin elämyksiin sekä itsemääräämiseen yhteiskunnassa ja omassa elämässä.

Keskusteluaineistossa toteamme, että sosialidemokratian tulee hahmottaa tulevan politiikkansa näköaloja eräänlaisesta "kahden ajan" lähtökohdasta. Sosialidemokratian on haettava ratkaisuja sekä aineellis-sosiaalisen perusturvallisuuden puutteisiin että elämänlaadun parantamisen toiveisiin.

Tänään siis koemme tähdelliseksi kurkottaa politiikan tavoitteissamme aikaisempaakin enemmän yli aineellisen. Haasteenamme on ollut luoda käsitystä hyvinvoinnista hyvinvoinnin tuolla puolen, kuten totesin Forssan puoluejuhlien seminaarissa. Tämän keskustelun näkökulmasta on kuitenkin jotensakin hämmäntävää todeta, että joudumme poliittikkamme lähtökohtien paalutuksessa eräällä tavalla myös palaamaan taaksepäin. Ydinaseteknologian läpimurto ja sodan voimien vankat asemat nykyajan maailmassa haastavat sosialidemokratian kantamaan vastuuta kaikkein alkeellisimman, perustavimman turvan olemassaolon takaamisesta.

Rauhanpolitiikka on siis se jalusta, jolle muu sosialidemokraattinen politiikka tulee rakentaa. Taloudellisen kehityksen ongelmien kansainvälistyminen ja entistä laaja-alaisempaan ymmärretty solidaarisuuden ihanne ovat rauhankysymyksen lisäksi seikkoja, jotka edellyttävät sosialidemokratian kansainvälisen luonteen korostamista. Näiden pohdintojen mukaisesti on myös keskusteluaineiston luku "Suomalaisen sosialidemokratian politiikka" kirjoitettu siten, että se alkaa otsikolla "Rauhan ja kansojen vapauden maailma". Tuon otsikon alle olemme yrittäneet tiivistää sosialidemokratian kansainvälispoliittisen linjan periaatteita ja niistä nyt saattaa sanoa, että jos vuoden 1952 ohjelmassa mentiin Forssaan verrattuna varsin voimakkaasti kansallisvaltion suuntaan ja ikäänkuin etäännyttiin liikkeen kansainvälisyydestä, niin tämä aika vie meitä jälleen lähemmäksi liikkeemme kansainvälisyyden korostamista ja ongelmien kansainvälisyyden ymmärtämistä.

Toinen otsikko 'Työn oikeuden ja kestävä turvallisuuden yhteiskunta' heijastelee myös keskustelussa kiteytyneitä painopistevalintoja. Olemme koettaneet jäsentää otsikon alle pohdintojamme sellaisen politiikan linjasta, mikä lähtisi edelleen keskeisesti työn maailman ongelmista ja aineellisen ja sosiaalisen perusturvallisuuden takaamisesta. Kuten keskusteluaineistoon kirjatut selvittelyt työn tulevaisuudesta osoittavat, me joudumme hakemaan ratkaisuja sinänsä vanhoihin ongelmiin myös uusista näkökulmista.

Otsikkoon "Aineellisesta hyvinvoinnista elämänlaatu politiikkaan" taas sisältyy pohdiske-luja, joissa kurkotetaan yli aineellisen. Tässä jaksossa on myös nostettu esiin kysymyksiä julkisen sektorin roolista ja tehtävistä tulevaisuudessa. Vaikka meidän tuleekin puolustaa saavuttamiemme tulonsiirtojärjestelmiä ja yhteiskunnallisia palveluja niihin kohdistuvia oikeistolaisia hyökkäyksiä vastaan, olisi lyhytnäköistä kieltäytyä uudistuspolitiikan keinojen ennakkoluulottomasta tarkastelusta. Emmehän rakenna taloakaan kivijalan päälle niillä piirustuksilla, joita käytimme sokkelin valantaan.

Otsikkoon "Kansalaisdemokratian tielle" on lopuksi kiteytetty niitä sosialidemokraattisen politiikan tavoitteita, joita esitämme vastauksina syventyvän kansalaisvallan toiveisiin. Kansanvallan rakenteet tarvitsevat jatkuvasti uudelleenmuokkausta. Yhteiskunnassa on myös luotava tilaa entistäkin monipuolisemmalle kansalaistoiminnalle. Erikoisesti on kuitenkin painotettava sitä, että myös demokratian laajentamisen kaavailuissa lähdemme keskeisesti työn maailmasta. Työelämän uudistaminen ja taloudellisen demokratian kehittäminen on sosialidemokraattisen politiikan keskeisiä pyrkimyksiä tulevana vuosikymmeninä.

Aatteellisen perustan ja politiikan yleislinjan määrittelyillä luonnollisesti kuvaamme jo paljon sosialidemokratian luonnetta. Keskusteluaineiston loppusivuilla esitetyissä puolueen toiminnallisen luonteen pohdintoissa on myös erikoisesti korostettu aatteen merkitystä. Kutsumme kaikkia sosialidemokratian periaatteet ja päämäärät hyväksyviä kansalaisia mukaan liikkeeseen heidän yhteiskunnallisesta asemastaan riippumatta. Tämän rinnalla puolueen luonteen määrittelyssä on kuitenkin korostettava työväenpuolueperinteen jatkamista, tietyksi tämän ajan tosiasiat tunnustaen.

Periaateohjelman määrittelyistä syntyvän puolueen kuvan on heijastettava käsitystämme siitä, keiden asialla me tavoitannemme ennen kaikkea olemme. Rafael Paasio tähdensi parin piirun linjapuheessaan vuonna 1963 ymmärtääkseni juuri tätä ajatusta. Hän nimittäin kehotti suuntaamaan jatkuvasti huomiota työpaikoille, "puutteellisen elämän lähteille". Juurten vaaliminen puutteellisen elämän ja epäitsenäisen työn lähteillä on ymmärtääkseni jatkossakin tärkeä johtajatus sosialidemokratian identiteetin vaalimisessa.

Hyvät Toverit!

Periaateohjelmatyömme on saavuttanut tärkeän välietapin. Olen esitellyt joitakin niistä näkökohdista ja kysymyksenasetteluista, joihin keskusteluaineiston ja päätöslauselmaesityksen käsittelyssä joudumme pureutumaan.

Puoluekokouksen asia on nyt antaa suunta uudelle ohjelmalle. Se on tämän XXXIII puoluekokouksen historiallinen tehtävä. (Voimakkaita suosionosoituksia).

P u h e e n j o h t a j a : Kiitos puheenjohtaja Sorsa laajasta ja hyvästä alustuksesta, jossa hän heitti meille haasteen ottaa kantaa muun muassa ja ennen kaikkea millaisten linjanvetojen varaan sosialidemokraattinen politiikka on tulevaisuudessa rakennettava. Ja tästä lähdemme käymään keskustelua.

4. SAAPUNEIDEN KIRJALLISTEN TERVEHDYSTEN ESITTÄMINEN

P u h e e n j o h t a j a : Toiseksi keskustelun pohjaksi lukisin erään sähkeen, jolla on meitä tervehditty. Tämä sopii minun mielestäni tähän.

SDP:n 33. puoluekokous, Lahti. Kansakunnan tulevaisuus on sen jäsentensä käsissä. SDP: n 33. puoluekokous päättää tänään kansakunnan tulevaisuuden suuntaviivoista. Olkoon elävä keskustelu osoituksena sosialidemokratian kyvystä olla muutoksen johtava voima ja ihmisten tarpeiden sekä tulevaisuuden tae. Osoittakoon kokouksen päätökset sosialidemokraattien vastuuta kansakunnasta, ihmisestä, kansainvälisestä solidaarisuudesta ja rauhan pysyvyydestä koko ihmiskunnalle Manchester 4. 6.1984 Pohjoismaiden kesäkoulu Jaakko Erkkola, Pia Lindroos, Timo Vainio ja Reijo Virtanen"

23. KÄSITELLÄÄN PUOLUEKOKOUSESITYKSET

Ohjelmavaliokuntaan evästettävät esitykset (esitykset 43—57)

Puheenjohtaja: Nyt aloitetaan keskustelu periaateohjelmasta. Ensimmäinen puheenvuoro on Päivikki Raitis, Uusimaa ja valmistautuu Anna-Liisa Meriläinen, Keski-Suomi.

Raitis, Päivikki (Uudenmaan piiri): Hyvät toverit. Viisaat, lukeneet ja kokeneet ihmiset ovat tehneet asiokasta työtä kootessaan asioita ja näkökantoja periaateohjelmamme uudistamisen tausta-aineistoksi. Keskusteluaineiston sekä siihen perustuvan puoluetoimikunnan tekemän päätöslauselmaehdotuksen pohjalta on hyvä jatkaa uuden periaateohjelman koostamista. Näkökulmia ja virikkeitä uudelle ohjelmalle on papereissa runsaasti.

Aineisto on kuitenkin jotain vailla. Siitä puuttuu johdonmukaisuus ja selkeä tavoitteellisuus. On oikeastaan hyvä asia, että aineisto on vielä tässä vaiheessa näin hajallaan, jähähän meille puoluekokousedustajille näin ollen parempi mahdollisuus vaikuttaa uuden ohjelman muotoutumiseen, kuin jos käsiteltävänäme olisi jo ohjelman muotoon kirjoitettu aineisto.

Paljon kuitenkin jää riippumaan uuden periaateohjelmatoimikunnan päätöksistä mihin suuntaan ohjelma muotoutuu, mikäli työn pohjaksi jää pelkästään puoluetoimikunnan tekemä päätöslauselmaehdotus. Päätöslauselmaluonnos on yleisilmeeltään edistysellinen, mutta samalla varsin yleispiirteinen ja jättää liian paljon tulkinnanmahdollisuuksia jopa suurista yhteiskunnallisista linjakysymyksistä. Marxilaisuus tai tieteellinen sosialismi vaikuttaa arkaluontoiselta asialta tekstin tekijöillemme. Papereita lukiessa ei jää epäselväksi, etteivätkö kirjoittajat tuntisi sosialismin perimmäisiä aatteita. Niihin viitataan puhumalla sosialidemokratian aateperinnöstä ja mainitaanpa sana marxilaisuuskin, kuitenkin sen enempää erittelemättä näiden aatteiden sisältöä tai pyrkimättä kuvailemaan tämän päivän yhteiskunnallisia ilmiöitä näiden teorioiden valossa. Ohjelma-ainestossa on ilmiselvästi pyrkimys ottaa etäisyyttä marxilaisuuteen. Mikä tapahtuneen yhteiskuntakehityksen huomioon ottaen onkin perusteltua tietyin osin. Emme varmasti esimerkiksi väitä, että Marxin alkujaan kuvailema kurjistumisteoria olisi tämän päivän todellisuutta maassamme. Toisaalta on syytä kysyä, onko työn ja pääoman välinen ristiriita lieventynyt sitten Marxin aikojen.

Yhteiskunta ja työ ovat muuttaneet muotoaan paljonkin ja on tapahtunut näennäistä ja todellista demokratisoitumista, mutta riisto jatkuu yhä. Riiston muodot ovat lisäksi moninaistuneet. Ihmisen työn tuottama lisäarvo menee edelleen herrojen kukkaraan, olkoon herra sitten yksityisen finanssipääoman edustaja tai kapitalistisen valtiojohtoisen yrityksen vuorineuvos, kuvainnoillisesti sanoakseni. Meitä riistetään myös henkisesti. Jopa merten takaa. Viestintätekniikan kehitys näyttää avaavan tällä alalla vielä uusia mahdollisuuksia. Synkin kehitysnäyte tulevaisuuden niin sanotusta tietoyhteiskunnasta on seuraavanlainen: pieni hyvin koulutettu eliitti hallitsee tiedon tuotantoa ja hyväksikäyttöä. Kansan valtaenemmistöä hallitaan viihteellä. Vanha sanonta, että tieto on valtaa tulee olemaan todellista totta niin sanotussa tietoyhteiskunnassa. Joka hallitsee tiedotuskanavia, hallitsee kansaa.

Puoluetoimikunnan päätöslauselmaehdotuksessa todetaan, aivan oikein, kestäväksi periaateeksi nykyisen periaateohjelman ajatus, jossa sosialismi kuvataan jatkuvaksi sosialististen periaatteiden mukaan toteutuvaksi yhteiskunnan uudistustyöksi. Sosialistisessa uu-

distuspolitiikassa kuitenkin törmätään jatkuvasti omistamisen oikeuksien ja laajemman yhteiskunnallisen oikeudenmukaisuusvaatimuksen väliseen sovittamattomaan ristiriitaan. Omistamisen oikeuksien on väistytävässä tässä ristiriidassa ja se tulisi näkyä periaateohjelmassa selvästi ja avoimesti. Käytännössä tämä merkitsee pyrkimystä siirtää rahalaitokset ja suurteollisuus yhteiskunnan omistukseen. (Suosionosoituksia).

Puheenjohtaja: Ja sitten Anna-Liisa Meriläinen ja valmistautuu Arja Alho.

Meriläinen, Anna-Liisa (Keski-Suomen piiri): Hyvät toverit. Linjanvetona esitän, että SDP lähtisi ihmisten tarpeista ja toiveista, edellytysten luomisesta elämäntavan muutokseen. Perimmäisenä tavoitteena olisi kehittää yhteiskunnan taloudellisia ja poliittisia, sosiaalisia ja arvovakaita ihmisen kokonaiskehitystä edistäviksi. Ja tämän ihmisen kokonaiskehitys olisi tavoite ja keino samalla tavalla kuin kansanvalta on nyt. Ja yksilöiden eettinen ja sosiaalinen kasvu on yhteiskunnallisen edistyksen edellytys. Ihminen on paitsi järki ja hyötyolento, jota kapitalismi korostaa, myöskin inhimillinen ja sosiaalinen olento ja nämä tarpeet on laiminlyöty. Nyt kun ohjelmaa aatteelliselta ja sosiaaliselta perustalta uudistetaan niin nämä ihmisen molemmat puolet täytyisi ottaa huomioon. Ja meillä on oikeastaan keskeinen tarve olla toistemme yhteydessä. Tässä kokouksessakin varmaan olemme tämän huomanneet. Tulla hyväksytyksi ja hyväksyä, tulla rakastetuksi ja rakastaa ja meillä on myöskin tarve kaikilla aisteillamme yhtyä ja ymmärtää tätä maailmaa. Täällä Holappa puhui siitä sisäisestä tiestä rikkaaseen sisäiseen elämään. Tämä merkitsee juuri sitä, että harrastaisimme kansantaidetta, kansantiedettä, filosofiaa, liikuntaa. Tämä kokonaiskehitys merkitsee tätä. Suomalaisen ihmisen itsetunto on huono ja tämä kapitalistinen yhteiskunta ihanteineen ja rakenteineen uhkaa sitä jatkuvasti ja se paha olo lähtee siitä. Me emme tiedä ketä me olemme, ulkoapäin syötetään tavoite: menesty, ole hyödyllinen. Ja emme myöskään tiedä, mitä kykyjä meillä on. Yhteiskunta hyväksyy ja palkitsee vain nämä ansaitsemiskyvyt ja vallanhankintakyvyt. Nämä inhimilliset kyvyt tumpataan. Ja myöskin tämä, että olemmeko rakastamisen arvoisia. Jos emme menesty kilpailussa, yleisö antaa meille hyvin huonon palautteen, olemme toisen luokan kansalaisia. Tätä sosiaalista uhkaa luovat monet tekijät, mm. työttömyys, rakenteitten muuttuminen ja ihmisten muuttaminen paikasta toiseen. Ilman itsetuntoa me emme pysty perusarvoja toteuttamaan. Täällä puhuttiin solidaarisuudesta, veljeydestä eilen, ja jos ei ole itsensä kanssa sopusoinnussa, jos ei rakasta itseään, ei pysty rakastamaan muitakaan, ja tämä yhteiskunta riistää meiltä nämä inhimillisen kasvun edellytykset. Perusarvot ja itsetunto ovat vuorovaikutuksessa. Hyvä itsetunto pystyy tuottamaan perusarvojen mukaista käyttäytymistä, yhteisvastuullista toisen auttamista, toisen hyväksymistä ja tällaista, mutta huono itsetunto purkautuu vallanhaluna, omaisuuden keruuna, vihana, joko itseään kohtaan taikka sitten muita kohtaan. Ja tämä yksipuolinen järjen käyttö vielä vaikuttaa niin, että kun olemme vietti- ja tunneolentoja, niin meidän elimistö on jatkuvassa stressireaktiossa, kun me olemme uhattuna tämän yhteiskunnan vaatimusten ja ihanteitten taholta. Ja terveitä purkautumisteitä ei ole, tunneilmaisuja ei hyväksyttyä ja itsekukin voi sitten keksiä jotain lenkkeilemistä tai muuta, mutta yleensä hätä ja ahdistus purkautuu ruumiillisina ja sielullisina sairauksina. Ja mielenkovereyden sairaudet ovat tuleva kansantautitilaston ykkönen. Myöskin masennus, väkivaltaisuus, avioerot muut kertovat

stressireaktiosta ja ristipaineissa olemisesta. Meidän pitäisi tässä yhteydessä käydä toimintaympäristöön käsiksi. Se olisi sellainen reaalin asia, johon poliitikot nyt voisivat tarttua. Tutkitaan minkälainen toimintaympäristö nyt on. Se on hajanainen; työ, koti, palvelut, harrastukset, yhteisöllinen osallistuminen ovat putkimallissa. Matkoihin menee aikaa, ihminen ei hahmota sitä ympäristöään. Meidän täytyisi luoda kiinteä puskurimalli: työ, lepo, virkistys, lähiympäristöön. Näin me saisimme fyysisesti lähiyhteisön tuen ja kontrollin. Siinä olisi mahdollisuus ihmiskontakteihin, toimintahaasteisiin, omaperäiseen kulttuuriin, yhteisöllisyyden luomiseen. Ja lisäksi tarvittaisiin tietoja ihmisestä kehittyvänä olentona ihmisen käyttäytymisestä, yhteiselämästä, itsetunnosta ristiriitojen ratkomisesta ja ei vain tietoja vaan vielä sosiaali- ja ihmissuhdekasvatusta, itsetuntokampanjoita, ristiriitojen ratkomismalleja. Kun me lähdemme tästä toimintaympäristön kokonaisuudistuksesta niin sitten käydään käsiksi näihin osa-alueisiin, jotka ovat koulu, perhe, aikuiskasvatus. (Suosionosoituksia).

4. KUTSUVIERAIDEN TERVEHDYKSET

Puheenjohtaja: Ennen kuin jatkamme tätä keskustelua niin esitellään näitä kansainvälisiä vieraita.

Kokouksen puheenjohtajaksi siirtyi Kaj Grundström.

K a n g a s , Lauri (Valtuutettu toimitsija): Hyvät toverit. Niin kauan kuin meillä on tulkkauksella pyysin lupaa esitellä vieraamme, etenkin kun tervehdyksetkin on luettu. Meillä on veljespuolueesta kutsuvieraana täällä Ruotsista jo saapuneena **Lahja Exner** ja **Björn Wall** ja tulossa **Olof Palme**, **Ingvar Carlsson**, **Bo Torenssoon**, **Nils Gösta Damberg**. Norjasta puoluesihteerinä **Ivar Leveraas**, **Frank Anderssen**. Tanskasta **Tage Sorensen**, **Jörgen Jensen**. Saksan Liittotasavallasta **Veronica Giesenberga**. Itävaltasta herrasväet **Gruber**, **Horvathek**, **Strenitz**. El Salvadorista **Ricardo Navarro**. Englannista **Audrey Wise**. Ranskasta **Luc Veron**. Libanonista **Afif Daher**. Uruguaysta **Oscar Botenalle** ja **Carlos Cordazo**, jotka tulevat vasta lauantaina. Espanjasta **Manuel Medina**. Portugalista **Pedro Huelmo** sekä vapautusjärjestöistä edustajina kutsutut **Herman Toivo** ja **Toivon** johtama Svapon valtuuskunta, joka jo eilen oli täällä ja tulee takaisin lauantaiamuksi, pitää erityistervehdyksensä sunnuntaiamuna sekä edustajat PLO:sta sekä Polisariosta ja jotka ovat paikalla. Tämän lisäksi meillä on suuri ilo ja kunnia pitää paikalla Sosialistisen Internationaalin pääsihteerinä, joka vielä muistaa muutamia Suomenkin sanoja ja joka esittää (suosionosoituksia) lyhyen tervehdyksen veljespuolueittemme puolesta. **Pentti Väänänen**. (Naurua).

V ä ä n ä n e n , Pentti (Ulkolainen kutsuvieras): Pirkko Työläjärven ei olisi pitänyt nauraa tuolle äskeiselle. Olen nimittäin nähnyt miten sinun nimesi on kirjoitettu jossain englanninkielisessä, jotain y:tä ja o:ta ja ä:tä, se näyttää vielä hurjemmalta.

Hyvät toverit.

Olen todella iloinen tuodessani Suomen Sosialidemokraattisen Puolueen, oman puolueeni XXXIII puoluekokoukselle Sosialistisen Internationaalin tervehdyksen, samalla kun olen voinut tulla etelän kylmästä Pohjolan lämpimään ja voinut todeta Matti Ahteen johtaman ympäristöministeriön työn tuoneen tuloksia. (Naurua, suosionosoituksia). Tämä puolue on epäilemättä yksi Sosialistisen Internationaalin lippulaivoista. Se kuuluu niiden 20 puolueen joukkoon, jotka ovat mukana oman maansa hallituksessa, ja kuten tämän puoluekokouksen työjärjestys osoittaa, tässä puolueessa keskustellaan ja työskennellään tarkokkaasti kaikkien niiden koko yhteiskuntaa koettelevien ongelmien parissa, jotka sellaisena ovat myös Sosialistisen Internationaalin työjärjestyksellä. Niinpä tämä puoluekokous ja täällä käytävä keskustelu on osa koko kansainvälisen demokraattisen sosialistisen perheen piirissä käytävää keskustelua.

Kansainvälinen ilmapiiri on kireä ja suurvaltain väliset suhteet kylmät. Genevessä euroohjusneuvotteluiden epäonnistuttua edellytykset näyttävät puuttuvan vakavilta aseidenriisuntaneuvotteluilta. SDP:llä on johtava asema Internationaalin työssä aseidenriisunnan puolesta Kalevi Sorsan johtaessa meidän aseidenriisuntaneuvostoamme. Senpä vuoksi veljespuolueiden katseet kääntyvät tänään tähän puoluekokoukseen etsittäessä keinoja uusien edellytysten luomiselle neuvottelujen aloittamiseksi ja suurvaltain välisen luottamuksen lisäämiseksi.

Tämän kokouksen yhteydessä on jo tehty yksi merkittävä aloite. Internationaali on useassa yhteydessä vaatinut ydinaseettomien vyöhykkeiden luomista Eurooppaan. Niinpä Internationaalin nimissä on tervehdittävä ilolla ja tuella Olof Palmen, Andreas Papandreoun ja Kalevi Sorsan vetoomusta ydinaseettomien vyöhykkeiden luomisesta Eurooppaan.

Voinen käyttää tätä aikaa lyhyesti ottaakseni esille erään kansainvälisen kriisin alueellisen selkkauksen, jossa Internationaali on hyvin kiinteästi mukana. Se liittyy Keski-Amerikkaan. Internationaali ei ole nähnyt eikä näe tuota kriisiä idän ja lännen välisenä taistelulenttänä, vaan sen perimmäisenä syynä ongelmien pohjalla ovat yhteiskunnalliset ristiriidat, joita ei ole voitu ratkaista demokraattisin keinoin ja joita toisiaan seuranneet diktatuurit ovat kärjistäneet. Niinpä kaikkien vakavien rauhan pyrkimysten on paneuduttava myös näihin ristiriitoihin. Internationaali on tukenut esimerkiksi demokratisoitusprosessia ja uudistuksia Nicaraguassa ja tukee tämän prosessin jatkumista edelleen. Ulkoapäin masinoitu sota vaikeuttaa ja uhkaa koko prosessia. El Salvadorissa, jota sisällissota repii olemme aina tukenet rauhanomaisen neuvotteluratkaisun saavuttamista. Sellainen ei ole lähellä. Nyt on kuitenkin pyrittävä neuvottelukosketuksen ja dialogin aikaansaamiseen hallituksen ja Sl:n varapresidentin Guillermo Ungon johtaman opposition välillä. Erää Internationaalin johtohenkilöt, mm. Willy Brandt, esittivät äsken vetoomuksen maan hallitukselle neuvotteluyhteyden aikaansaamisesta. Guillermo Ungo on ilmoittanut oman halunsa tällaisiin kosketuksiin. Meidän tovereidemme käsi Internationaalin tuella on siis ojennettu, ja ojennettu varsin pitkälle. Siihen olisi syytä tarttua.

Toveri puheenjohtaja. Dear comrades.

Without undermining any issue on the agenda of this congress I would like to point out two fields where probably the Finnish Socialdemocracy has something special to give to sister parties all over the world. One is obviously, as I already pointed out, the field over peace East-West détente and disarmament. Obviously historic experiences, geography and skilful personalities have given to the Finnish Socialdemocrats some special knowledge.

The second field is the principles of democratic socialism in modern world. Many of our sister parties, especially in Europe, are in the process of renewing their principle programmes and they are asking exactly the same questions which are asked in this hall right now. I'm afraid we don't have all the answers. But the democratic socialist movement is the only united and Worldwide movement which is seriously searching for the answers. As a Finn, I am of course, proud to see my own party in the front line in this search.

Hyvät toverit.

Sosialistisen Internationaalin puolesta ja kaikkien täällä olevien meidän ulkolaisten nimissä toivotan kokoukselle hyvää jatkoa. (Suosionosoituksia).

23. KÄSITELLÄÄN PUOLUEKOKOUSESITYKSET OHJELMAVALIOKUNTAAN EVÄSTETTÄVÄT ESITYKSET (ESITYKSET 43—57)

Puheenjohtaja: Kiitoksia toveri Väänänen. Seuraava puheenvuoro Arja Alho, eduskuntaryhmä ja verryttelemässä Simeon Kärki, Pohjois-Karjala. Ole hyvä Arja.

Alho, Arja (eduskuntaryhmä): Toveri puheenjohtaja, hyvät puoluekokoustoverit. Ohjelmavaliokunnalla on todella aika haasteellinen tehtävä edessään, kun se ryhtyy vetämään yhteen niin keskusteluasiakirjan kuin Sosialidemokraattisten Naisten ja nuorisoliiton aloitetta, kaikkia käytettyjä puheenvuoroja, esimerkiksi Sosialistisen Poliittikka-lehden ja Sosialistinen Aikakauslehden artikkeleita tai vaikkapa sitten niitä ajatuksia, jotka on esitetty Demarin keskusteluserjassa. Lisäksi mielestäni eilen käynnistyi varsin vilkas ja odotettuakin vireämpi keskustelu puoluesihteerin Liikasen innottamana niistä asioista, jotka ovat ikäänkuin myöskin johdantoa keskustelulle periaatteista. Tänään tarkoituksenamme on jatkaa varsin mielenkiintoisilla ja näköaloja ja kehitysuria pohtivalla keskustelulla, ja olenkin sitä mieltä, että tätä kautta sitä innostuneisuutta, aatteen paloa, voidaan saada puolueetööhön. Onhan toki niin, että innostuneisuutta ja aatteen paloa syntyy erilaisista mielipiteistä, väittelyistä ja keskustelusta, halusta olla mukana muovaamassa sosialidemokratian ja mikseipä koko ihmiskunnankin kohtaloja.

Tässä yhteydessä en puutu sen enempiä sosialismi-käsitykseen, josta puolueen puheenjohtaja kertoi ja sanoi, että mitään sellaista, mikä meidän periaatteisiimme on oleellisesti kuulunut, emme ole hylkäämässä. Mutta eilen sanoin, että puoluetta on kovertanut ontoksi jokin ja arvelen, että se jokin on valta ja vallan käyttö. Minua viehätti se erittely, jota puheenjohtaja teki politiikan mahdollisuuksista, mutta keskusteluasiakirjasta, vaikka siinä on niin paljon rikasta antia muuten, ei löydy erittelyä vallasta ja vallan käytöstä ja ei erityisestikään vallan käytöstä puolueen sisällä. Kysymys onkin, että toimiiko kansanvalta, jota me olemme edistämässä kaikkialla laajasti yhteiskunnassa, omassa puolueessamme. Tähän voi esittää monia kysymysmerkkejä eikä vähin kysymysmerkki ole se, että puolueen jäsenet eivät ole olleet halukkaita käyttämään heidän suoraa mahdollisuuttaan vaikuttaa puolueen päätöksiin äänestämällä puolueäänestyksissä.

Puoluedemokratia voi toimia silloin, kun puolueen ylätaso on riippuvainen kenttätasosta. Puoluedemokratia toimii silloin, kun puolueen jäsenet eivät suostu elämään ja ajattelemaan omien johtajiensa kautta, vaan ovat itse tekemässä sosialidemokratiaa. Ja tästä ei ole vastuussa puolueen johto vaan puolueen jäsenistö.

Hiukan kasvua ajattelusta. Mielestäni maailmaa, maailman kansojen yhteistöä voidaan verrata ikäänkuin elävään organismiin. Elävästä organismista me tiedämme, että siinä on eriytyneitä kasvuja ja eriytymätöntä kasvuja. Eriytyneessä kasvussa solut erikoistuvat ja eriytymättömässä ne vain jakaantuvat niin, että ne lisääntyvät määrällisesti ikäänkuin syöpäkasvaimessa.

No, mikä on sitten sosialidemokratian vastaus tämäntyyppiseen kysymyksenasetteluun, olemmeko eriytyneen vai eriytymättömän kasvun kannalla? Kielemme ei keskusteluasiakirjan mukaan taivu nollakasvuun, mutta meidän koko työmme ja aatteellinen pohjamme lähtee kuitenkin yhteistyön maailmasta. Siihen minun mielestäni meidän kielemme tulee vas-

taisuudessakin hyvin taipua. Siis jokaisella kansakunnalla ja ihmisellä on paikkansa, eriytynyt tehtävänsä ajassa. Elävässä organismissa jotkut solut uusiutuvat, jotkut kasvavat, jotkut kuolevat. Taloudellisen kasvun niukkuus on itse asiassa teollistuneissa länsimaissa tavoiteltavaa. Henkisen kasvun tavoitteleminen sitävastoin suurempikin haaste. Näin me teemme tilaa kehitykselle, joilla on oikeus omaan kehitykseensä ilman, että me yritystoiminnan saatikka viennin edistämisen nimissä siirrämme oman kulttuurimme arvoista lähtevää teknologiaa kehityksensä voidaksemme itse kasvaa. Viittaampa tässä yhteydessä Toivo ja Toivo puheenvuoroon.

Kysymys energiasta ja ympäristöstä on myös kiintoisa. Kasvusta en voi puhua sen enempää. Se mistä puoluekokouksen pitäisi päättää on se, että haluammeko kasvattaa energian kulutusta. Energia on yhteistä luonnonvaramme ja jos asiakirjamme lähtevät harkitsevasta ja säästävistä luonnonvarojen käytöstä, me olemme sitä mieltä myöskin energiasta. Ja jos me lähdemme siitä, että tulevaisuudesta päätetään tänään ja että luonnonvarapolitiikan mittana tulee olla tulevat sukupolvet, me myös energiapolitiikassa lähdemme tästä.

Toveri puheenjohtaja. Marianne Laxen eilen venytti puheenvuoroaan laulamalla, minä en sitä tee, koska siitä tulisi liturgia, kun olen kanttorin tytär. Palautan vielä mieliinne kuitenkin Aulikki Oksasen runon "kenen joukoissa seisot" ja toivon, että ette ole ydinvoiman lisäämisen kannalla. (Suosionsoituksia).

P u h e e n j o h t a j a : Seuraava puheenvuoro Simeon Kärki Pohjois-Karjala ja valmistaustuu Riitta Myller samasta piiristä.

K ä r k i , Simeon (Pohjois-Karjalan piiri): Kuten toveri Sorsa alkupuheenvuorossaan toteasi, tämän XXXIII puoluekokouksen historialliseksi tehtäväksi tulee antaa evästyksiä tälle kolmannelle periaateohjelmalle. Hän toivoi myös, että puolue-edustajat ottaisivat kantaa siihen, tulisiko periaateohjelmaan sisällyttää teksti, että tuotannon järkipärisen lisäämisen avulla on pyrittävä joukkojen elintason ja henkisen kehityksen kasvuun. Näin minä ainakin hänet kirjasin.

Näkinsin, että tämänsuuntainen lauselmä periaateohjelmasta tulisi löytyä, mikäli voitaisiin todeta, että se ei olisi ristiriidassa luonnonsuojelun kanssa ja sen asian kanssa, että Suomesta löytyisi tämä luonto vielä seuraavankin sukupolven aikana.

Niin monta asiaa kuin periaateohjelmaan olisikin mahduttava, olisi minun mielestä tärkeää myös se, että siitä tulisi niin lyhyt, että tavallinenkin jäsen sen lukisi. Lyhyt ja ytimekäs, helposti luettava. Kun ennen Porin puoluekokousta tuli yhdistykselle kysely siitä, olisiko periaateohjelmaa uudistettava, näimme, että keskustelu olisi viritettävä kerran sukupolven aikana. Tämä kokous jo on osoittanut, että keskusteluun on ollut tarvetta.

Eiran työväenyhdistys on tehnyt aloitteen tässä kohdassa, jossa toivoo, että periaateohjelmakeskustelu herättäisi keskustelua kentällä politiikan arvostuksen kohottamiseksi. Yhdyn Eiran aloitteeseen ja kaikkiin sensuuntaisiin mielipiteisiin, jotka tätä puoltavat. Olen itse keskusuren itäsuomalaisen puolueosaston puheenjohtaja ja olen voinut todeta, että jäsenkato menneinä vuosina on ollut vallitseva. Uusia jäseniä olemme saaneet, mutta enempi on joko jättänyt jäsenmaksunsa maksamatta tai muuta tietä poistunut yhdistyksen toiminnasta. Jäsenkato puolueesta ei ole yksin korkeana pidetyn jäsenmaksun suuruus, vaan myös kansalaisten käsitys siitä, että politiikka on jotain likaista peliä, jota hämmäramiehet ja

- naiset puuhaavat rehellisten ihmisten selkien takana. Kansalaisille olisi periaateohjelma-kesustelun yhteydessä annettava iloinen ja valoisa kuva politiikasta yhteisten asioiden hoi- tona, jota kyvykkäät, taitavat ja siveellisesti kunnokkaat, kansalaisista parhaimmat hoitavat. Haitaksi ei myöskään olisi, jos enenevässä määrin pyrkisimme ymmärtämään myös vasta- puolen ja kanssapoliitikojiemme mielipiteitä ja vakaumusta. Kun tämä saadaan kirkastetuk- si kansalaisten mieliin, ei jäsenistäkään tule olemaan pulaa.

Lopuksi toivoisin, että uudesta periaateohjelmasta löytyisi työn ja sen arvostuksen koh- dalta maininta siitä, että työtä on kansalaisille taattava kotiseudullaan. Kotiseutu voidaan tässä käsittää yhtä kylää laajempänä, mutta kuitenkin koko Suomea suppeampana. (Suosionosoituksia).

P u h e e n j o h t a j a : Seuraava puheenvuoro toveri Riitta Myller Pohjois-Karjalasta ja hänen jälkeensä Veli-Pekka Turpeinen Keski-Suomesta.

M y l l e r , Riitta (Pohjois-Karjalan piiri): Hyvät puoluekokousedustajatoverit. Periaateoh- jelmakesustelussa erääksi keskeisimmistä kysymyksistä nousee käsitys sosialidemokrati- an paikasta suomalaisessa yhteiskunnassa. Paikka määräytyy pitkälti sen mukaan, minkä käsityksen otamme siitä, keitä yhteiskunnallisten pyrkimystemme taakse ennen muuta ha- luamme saada, mitä asioita ajamme ja mitä taas emme; kaikkien puolella, ei ketään vastaan ei voi olla yhtä aikaa.

Kysymys on sosialidemokratian aatteellisista lähtökohdista ja luokkapohjasta. Keskuste- lussa periaateohjelman uudistamisesta ei tähän kysymykseen ole annettu vastauksia, mut- ta suuntaa on reivattu selkeästi työväenpuolueesta kaikille jotakin -suuntaan. Keskusteluai- neistossa tämä uudistunut näkökulma kuvataan mm. seuraavalla tavalla: "Periaateohjel- man luonteesta olisi todettava, että se on nimenomaan poliittinen ohjelma. Sen ilmaisemiin arvolahtökohtiin voidaan päätyä eri lähtökohdista käsin." Ja sitten: "Näin ei voitane lähteä myöskään siitä, että sosialidemokratialla olisi jokin yksi teoreettinen perusta." Jos lähdetään siitä, että periaateohjelman teoreettinen perusta on yhtä moninainen kuin kuvataan olevan sen, millä perusteella sosialidemokratiasta löytyy aatteellinen ja toiminnallinen koti niin har- taalle kristitylle kuin yleishumanistillekin, on melkoinen tehtävä kaikki tämä mukaan ottaen, analysoida yhteiskunnan valtarakenteita ja historiallista kehitystä. Mikä niistä on johtava teo- ria, vai ovatko kaikki samanarvoisia? Tämä ei tarkoita, etteikö yksityisillä puolueen jäsenillä voi olla kuvatulnaisia henkilökohtaisia vakaumuksia, mutta yhteiskunnan analysoinnin teo- reettisen perustan, joka tulevala periaateohjelmalla tulee olla keskusteluaineistoa syvem- mässä merkityksessä, tulee olla metoodiltaan marxilainen. Tämä pitää sisällään sen, että historiallisesti muuttuvassa yhteiskunnassa sen jäsenten paikka määräytyy heidän suhteis- taan tuotannon ehtoihin, mutta myös, että näihin ehtoihin voidaan ihmisten toiminnan kaut- ta vaikuttaa. Tällä tavalla löytyvät myös ne yhteiskunnalliset ryhmät, joiden puolella ja mu- kana on oltava. Marxilainen ja sosialistinen, jota voisi myös kriittiseksi analyysiksi nimetä, olisi ulotettava valtiollisten ja taloudellisten valtarakenteiden lisäksi myös siihen kriittiseen tarkasteluun, jota meidän pitäisi itsestämme suorittaa, nimittäin siitä, miten sosialidemokra- tia on muuttunut osaksi valtiokoneistoa.

Sosialististen tavoitteiden ja sosialismin tavoitteen asettaminen vaatii meiltä vastausta ky- symykseen, onko puolue nykyisellään mm. sisäisen valthierarkian ja valtiollisen konsen-

sus-politiikan omaksuneena puolue, joka haluaa ja kykenee tekemään sosialistisia muutoksia suomalaisessa yhteiskunnassa.

Jotta tähän kysymykseen kyetään vastaamaan, on sosialismi määriteltävä edes jollakin yleisyystasolla. Keskusteluaineiston valinta itsehallinnollisesta sosialismista rajaa käsitystä mielestäni oikeaan suuntaan. Sosialismin määritelmän tulisi kertoa myös jotakin ihmisen muuttuneesta asemasta suhteessa vallankäyttäjiin ja vallanalaisuuteen.

Naisliitolle on kiteytynyt käsitys sosialismista yhteiskuntana, jossa ihmiset voivat yksilöinä ja ryhminä vapaasti päättää omasta elämästään ja jossa ei välitse mitään institutionalisoituja alistussuhteita. Sosialismi näin määriteltynä kattaa sekä taloudellisen että muihin valankäytön muotoihin perustuvan alistamisen.

Ylimpinä sortomekanismeina toimivat taloudelliset pakot, pääoman kasautumisen pakkolait. Markkinamekanismi ja sen välittämä arvomaailma on mukana kaikissa suhteissamme, jopa ihmisten keskinäisiä suhteita latistetaan markkinoille. Pienimmät edellytykset tämän kilpailun ja kulutuksen maksimoimiseen tähtäävän ajattelutavan ja elämänmuodon torjumisessa on ihmisillä, joilla on vähiten koulutusta, yksitoikkoinen työ tai ei työtä ollenkaan. Taloudelliset pakkolait ja vallitseva alistamiseen perustuva yhteiskunnallinen hallitsemistapa ei takaa inhimillisten arvojen toteutumista, viime kädessä rauhan ja yhteiskunnallisen oikeudenmukaisuuden toteutumista myös maailmanlaajuisesti.

P u h e e n j o h t a j a : Seuraavana Veli-Pekka Turpeinen, Keski-Suomi ja valmistautuu Timo Mönkäre, Kymi.

T u r p e i n e n , Veli-Pekka (Keski-Suomen piiri): Hyvät toverit! Mielestäni yksi periaate-ohjelmamuudistuskustelun peruspilareista on keskustelu työstä ja sen tulevaisuudesta ja sen roolista tulevaisuuden yhteiskunnassa. Uuden teknologian käyttöönotto ja sen ihmistyötä syrjäyttävä vaikutus liitettyinä laajamittaiseen jo olemassa olevaan joukkotyöttömyyteen, työn sisällölliseen köyhtymiseen, työmarkkinoiden toimimattomuuteen sekä kasva-vaan kilpailuun koulutuksessa ammatista ja ammatillisesta statuksesta luovat tilanteen, jota voidaan kutsua työyhteiskunnan kriisiksi.

Näiden virallisten työelämän ongelmien lisäksi on löydettävissä syvä kuilu ansiotyön ja reproduktion tai kotitaloustyön välillä. Myös työhön liittyvissä arvoissa on nähtävissä suuntautuminen perinteisestä historiallisesta protestanttisesta työetiikasta jäikimateriaaliin tai kulutushedonistisiin arvoihin. Nykyinen työn käsite on jo muutoksen kourissa. Työ nykyisin on toimintaa, jonka me teemme jonkun toisen hyväksi vaihtaen toimintaamme palkkaan sen maksajan asettamien muotojen ja aikataulun mukaan sellaisia päämääriä varten, joita emme itse ole valinneet. Työ ei ole jotakin sellaista, mitä me teemme, vaan jotakin sellaista, mitä meillä on.

Vaikkakin keskustelu työttömyyden aiheuttamista yksilöllisistä, sosiaalisista ja yhteiskunnallisista ongelmista ja vaikutuksista on laantunut varsin paljon siitä, mitä se oli työttömyyden huippukausina 1970-luvulla, sen puolivälin jälkeen ja loppupuolella, eivät työttömyyden aiheuttamat ongelmat ole kuitenkaan laantuneet.

Yhteiskunnallisesti nykyinen kehitys näyttää johtavan sektoriaaliseen dualismiin, jossa toisaalla olisi löydettävissä kovan tuotantosektorin armoitettu palkkatyöläisten joukko tuotamassa tavaroita ja palveluksia lähinnä omaan käyttöönsä ja toisaalla laaja työttömien jouk-

ko, joiden aika kului puuhaillessa, korvausta nostellessa ja napaa kaivellessa. Vieläpä saattaa kehitys johtaa siihen, että työvoima näille kahdelle erilliselle sektorille tulisi eri väestöryhmistä.

Andre Gorz on todennut kirjassaan, että Keynes on kuollut ja hänen mukanaan täystyöllisyyden politiikka. Kolmannen teollisen vallankumouksen ansiosta tuotanto-ongelmat muutuvat jako-ongelmiksi. Sinänsä osuva ilmaus tilanteelle, jossa pääongelmina on toisaalta laajamittainen joukkotyöttömyys ja toisaalta samanaikainen todella laajamittainen tavaroiden ylituotanto ja markkinointi.

Jotta työtä kyettäisiin jakamaan yhteiskunnassa siten, että jako täyttäisi kaikkien tarpeet eikä loisi lisää eriarvoisuutta, tulee työaikaa lyhentää. Työajan lyhentämisen mukana tämä edellä mainittu dualismi muodostuu ajalliseksi eli temporaaliseksi, jolloin vapaa-aika, kaikkien vapaa-aika lisääntyy ja tämä mahdollistaa sitten ihmiselle korkeamman asteisten tarpeiden tyydyttämisen.

Työajan lyhentäminen ja työn tasainen ja entistä tasapuolisempi jakaminen sitten takaisivat suunnitellut ja ohjelmoidut tuotannon yhteiskunnassa. Työajan jakaminen tuo luonnollisesti mukanaan kasvavia työvoimakustannuksia, ja näin ollen on aivan selvää, mikä osa yhteiskunnasta on vastustanut, ja tulee kovasti vastustamaan, työajan lyhentämistä. Meillä on eläviä esimerkkejä aivan viime aikoina esimerkiksi Länsi-Saksassa toimeenpannuista työajan lyhentämispyrkimyksistä ja lakoista ja siitä, kuinka voimallisia nuo vastareaktiotkin ovat ja kuinka syvällä työajan lyhentäminen ja sen keskustelun herättäminen yhteiskunnassa tällä hetkellä on.

Työnantajien osalta lukuisissa STK:n puheenvuoroissa ja kannanotoissa kautta työnantajakentän juuri työn hinta nähdään tälläkin hetkellä suurimmaksi ongelmaksi. Puhutaan suomalaisten työvoimakustannusten olevan puolitoistakertaisia verrattuna muihin vastaaviin maihin jne.

Näin siis työajan lyhentäminen vaatii erittäin perusteellista pohjatyötä, ja tämä työajan lyhentäminen tulee ilmeisesti toteutumaan vasta, kun työläisten vaikutusmahdollisuudet parantuvat ja niitä parannetaan. Vaikutusmahdollisuuksien parantaminen edellyttää yhteistoiminnallisuuden lisääntymistä ja yritysten rahoituspohjan lisäämistä. Itsehallinnollisen sosialismin teema on ollut esillä varsin vahvasti periaateohjelman valmistelutyöskentelyssä, ja tämän kokouksen valiokuntatyöskentelyn myötä se ilmeisesti tulee vahvistumaan sekä täsmentymään entisestään. Luonnollisestikin vielä täsmentymättömyydessäkin muodossa se tarkoittaa yhteisvastuullisuuden lisääntymistä, taloudellisen demokratian suunnitelmallisuuden lisääntymistä. Nämä ovat niitä ongelmia ja kysymyksiä, joiden pohjalta minun mielestäni periaateohjelmaudistuskeskusteluun tulee lähteä.

P u h e e n j o h t a j a : Seuraavan puheenvuoron pitää Timo Mönkäre, Kymi ja valmistautuu Antti Vuorenrinne, Oulu.

M ö n k ä r e , Timo (Kymen piiri): Toveri puheenjohtaja. Minulla on terveisiä Imatran sosiaalidemokraattiselta kunnallisjärjestöltä, kymmenen lyhyttä teesiä, jotka mietin jo kotona, ettei niistä tulisi kamalan pitkiä.

1. Tehkää periaateohjelmasta selkeälukuisempi, kuin mitä keskusteluaineisto on. Teksti menee niin sanotusti yli hilseen.

2. Valitkaa ohjelmatoimikuntaan edes yksi työläinen, nainen tai mies, vaikkapa vain maliksi. Hän saattaisi iljetä sanoa, että minä en ymmärrä, ja näin ohjelmasta tulisi helpompi lukea. (Suosionosoituksia)

3. Uudesta ohjelmasta ei saa heittää menemään niitä nykyisen ohjelman periaatteita, jotka vielä ovat käyttökelpoisia. Perusarvot, kuten vapaus, tasa-arvo ja solidaarisuus, en käytä sanaa veljeys, ettei naisnäkökulma tässä hermostu, tulee sisältyä uuteenkin ohjelmaan. Työväenaate tulee ehdottomasti säilyttää, vaikka puolueen luokkaluonne on jo nyt väistymässä ja muuttumassa. On kerrottava, keiden asialla SDP on.

4. Suhtautuminen sosialismiin on selkästi määriteltävä, kuten itse sosialismikäsitemkin. Sosialisoiminen ei saa olla enää itsetarkoituksellista.

5. Demokratiakäsitetä on tietoisesti laajennettava kansalaisdemokratian suuntaan ja kansalaisten suoria vaikutuskeinoja on kaikin tavoin edistettävä.

6. Työn käsite on arvioitava aivan uudelleen. Myös perheenäidin työ on työtä. Työttömyyden poistamiseen on otettava selkeä kanta.

7. Talouspolitiikassa noudatettavat periaatteet on myös tuotava selkeästi julki. Keskusteluaineistossa esiintuotu talouspoliittinen puitesuunnittelu, jota myös valtiosocialismiksi on kutsuttu ja jota ymmärtääkseni jo nyt pyritään harrastamaan, on aivan oikeansuuntaista. Sosialidemokratian kielen on kuitenkin, hyvät toverit, käännäyttävä niin nollakasvuun kuin myös miinuskasvuun,

8. Ulkopoliittinen linja on selkeästi tuotava esille, niin Paasikiven, Kekkosen, Koiviston linja suhteissa Neuvostoliittoon kuin suhteet muihinkin ulkovaltoihin.

9. Tasa-arvoisuutta ihmisten kesken on selkeästi korostettava, samoin myöskin kansojen keskeistä tasa-arvoa. Naisnäkökulmaa on lakattava jankuttamasta. Naiset ovat niin fiksuja, että näin ei tarvitse enää tehdä. Me olemme kaikki ihmisiä.

10. Ja viimeiseksi, hyvät toverit, SDP:n on syytä muistaa aina että olemme köyhien ja sortettujen asialla, ja niitä löytyy vielä Suomessakin. (Suosionosoituksia).

Puheenjohtaja: Seuraava puheenvuoro Antti Vuorenrinne; Oulu, ja Karl Holmlund, Ruotsalainen Työväenliitto.

Vuorenrinne, Antti (Oulun piiri): Hyvät toverit! Haluaisin aluksi viitata Oulun piirin keskusteluaineistosta antamaan lausuntoon, jossa todettiin, että tämä aineisto on puutteistaan huolimatta kokonaisuutensa merkittävin suomalainen poliittinen puheenvuoro 80-luvulla.

Piirin käsitys oli jaon edelleen, että aineiston lähtökohdat soveltuvat uuden periaateohjelman keskeisiksi rakennuspuiksi. Kuitenkin aineistosta periaateohjelmaan on pitkä matka. Aineiston pohjalta voidaan tehdä erittäin hyvä ohjelma, mutta voidaan myös epäonnistua. Keskustelun jatkaminen ja eri asioiden täsmentäminen on ajankohtaista nyt ja tulevaisuudessa.

On välttämätöntä, että puolueen ideologia ja siitä seuraava politiikka perustuvat mahdollisimman totuudelliseen arvioon menneestä, nykyisyydestä ja tulevaisuudestakin. Aineistoa vaivaa jossakin määrin tällaisen jäsentyneen analyysin puute.

Yhteiskunnan kehityksen kuvaus rajoittuu liikaa ehkä politiikan aluälle, kun tulisi nähdä kehitys koko laajuudessaan taloudesta ja politiikasta aina ihmisten päivittäiseen elämään

ja siinä tapahtuneisiin muutoksiin. Laaja näkökulma tulee ulottaa myös itsemme tarkaste-
luun, siis sosialidemokraattisen työväenliikkeen asemaan ja tehtäviin eri aikakausilla.

Haluan korostaa kansanliikeajattelua. Sosialidemokratia on kokenut itsensä historiallises-
ti muutosliikkeeksi. Sellainen kokemus ja tuntu tulee säilyttää, ja sille on esitettävä myös his-
torialliset perusteet.

Ideologinen keskustelu kiteytyy usein sosialismin käsitteeseen, sen määrittelyyn. Suhde
socialismiin määrittelee koko poliittisen kentän. Puolueet jaetaan socialistisiin ja ei-socialisti-
siin puolueisiin. Tähän me olemme kiistattomasti johtava sosialistinen puolue suomalaisel-
la puoluekartalla. Meidän ongelmamme on ollut se, että emme ole pitkään aikaan saaneet
hegemoniaa sosialismin määrittelyssä. Se sosialismi, josta "kansan syvät rivit" puhuvat ja
jota ne myös pelkäävät, ei ole sama kuin sosialidemokratian ohjelmissa ilmaistu sosialismi.
Periaateohjelman uudistamisen eräänä tavoitteena on oltava myös keskustelu hegemonian
saavuttaminen sosialismin kysymyksissä.

Keskusteluaineiston nykyiseen periaateohjelmaan tukeutuvat lähtökohdat ovat oikeat.
Kysymys on tuotantovälineiden omistuksesta ja hallinnasta. Tältä pohjalta kysymys on jat-
kuvasti socialististen periaatteiden mukaisesta uudistutyöstä. Itsehallinnollinen sosialismi,
samoin kuin suunnitelmallisuuden ja markkinoiden hedelmällinen problematisointi aineis-
tossa on vienyt teoriaa eteenpäin. Socialismiin on aina kuitenkin kuulunut utopia parem-
masta elämästä eräänlaisena taloudellisen ja henkisen elämän dialektiikkana. Ihmisen kas-
vu myös henkiselä tasolla on kuulunut socialistiseen aateperintöön.

Väinö Voionmaan mielestä sivistyksen avulla työväenliike on mennyt eteenpäin ja sivistys
tarjoaa sille edelleenkin parhaat edistyksen ja taistelun välineet. Voionmaa jatkaa: "Työ-
väenliikkeellä on suuria henkisiä tehtäviä ja päämääriä, joita ei voida toteuttaa vain joukko-
voimalla ja äänestyksillä. Tärkein sellainen tehtävä on uuden yhteiskunnallisen oikeuden
ja siveyden kasvattaminen, oikean sosialismin toteuttaminen, mikä voi tapahtua ainoastaan
työväen sivistystyön avulla."

Tämä sivistyksellinen näkökulma on tärkeä myös kansalaisdemokratian käsitteen määrit-
telyssä. Demokratia on paras mahdollinen järjestelmä, sanoo Yrjö Kalinen. Mutta hän jat-
kaa, "hyväkin järjestelmä sinänsä ei takaa vielä mitään". Ratkaisevaa on millaisella henkisel-
lä ja eettisellä tasolla olevat ihmiset tuota järjestelmää käyttävät.

Tämä näkökulma huomioon ottaen on puoluetoimikunnan esitystä kansalaisdemokrati-
asta, kansalaisten suorien vaikutusmahdollisuuksien lisäämistä ja kansalaistoiminnan mo-
nimuotoisuudesta pidettävä oikeaan osuneina.

Puheenjohtaja: Seuraava puheenvuoro Karl Holmlund, Ruotsalainen Työväen-
liitto — Finlands Svenska Arbetarförbund ja verryttelyvuorossa Jyrki Lappeteläinen, Oulu.

Holmlund, Karl (Suomen Ruotsalainen Työväenliitto): Hyvät toverit, bästä kamrater!
Laajan ekologisen näkökulman luominen sosialidemokraattiselle yhteiskunnalliselle työlle
tulee olemaan periaateohjelman uudistamisen keskeisiä tehtäviä. Taloudellisen kasvun ja
määrällisten uudistusten asettaminen, luonnon⁴tasapainon muodostaminen reunaehtojen
puitteisiin määrää mahdollisuuksia kohottaa tavallisten kansalaisten elämisen laatua. Eko-
logisen näkökulman ottaminen yhteiskuntakehityksen ohjaajaksi ei merkitse pelkästään

ympäristönsuojelukysymysten korostamista. On pakko ottaa huomioon ratkaisussa luonnon tasapainoon vaikuttavia tekijöitä ennakkoon.

Tässä suhteessa elämme sopimusvaihetta puolueessamme. Ympäristökysymysten merkitys on havaittu, mutta vaikeuksia tuntuu edelleen esiintyvän laajan ekologisen näkemyksen omaksumisessa arkipolitiisessa päätöksenteossa.

Begreppet solidaritet är traditionellt ett socialdemokratiskt honörsord. Utvecklingen i de två, tre senaste åren har visat att vi än får lov att kampa för solidaritet som en grundvärdering och särskilt för dess tillämpning i praktisk politik. Tili och med den solidariska lönepolitiken, den socialdemokratiska inkomstpolitikens stöttepelare har börjat vackla. Den vardagliga innebörden av solidaritetsbegreppet bör därpå understrykas särskilt i principprogramsarbetet.

FSA vill poängtera behovet av att utveckla solidaritetsbegreppet att omfatta också den svenskspråkiga minoritetens rättigheter. De språkliga samhällstjänsterna och rättigheterna är särskilt viktiga för de mindre bemedlade och sämre utbildade. Därför är det naturligt att socialdemokraterna engagerar sig i det här arbetet. De språkliga grundrättigheternas förverkligande i praktiken är en förutsättning för att de här människorna ska kunna fungera som en jämnbördig part i vårt samhälle.

Suomen Ruotsalaisen työväenliiton mielestä solidaarisuuskäsitteen soveltaminen käytäntöön yhteiskunnallisissa työssä edellyttää vastaisuudessa entistä suurempia ponnisteluja. Sen sisällön murenemista on voitu havaita jopa palkkapolitiikassa, jossa sosialidemokraattisen tulopoliitiikan peruspilari solidaarinen palkkapolitiikka horjuu.

Osa solidaarisuustyöstä on Suomen ruotsalaisten kielellisten oikeuksien puolesta. Etenkin vähävaraiset ja heikon koulutuspohjan omaavat Suomen ruotsalaiset uhkaavat jäädä tasavertaisten yhteiskunnallisten toimintaedellytysten ulottumattomiin, elleivät he saa kunnollisia kielellisiä peruspalveluita. Siksi mielestäni kielellisten palveluiden huomioon ottamista periaateohjelmatyössä solidaarisuuskysymyksen tärkeänä osana on syytä korostaa.

Puheenjohtaja: Ja seuraava puhuja Jyrki Lappeteläinen Oulusta, valmistautuu Raija Lehtimäki Lapista.

Lappeteläinen, Jyrki (Oulun piiri): Toveri puheenjohtaja! Hyvät puoluetoverit! Tässä käydyssä periaatekeskustelussa on pyritty määrittelemään myös niitä perusarvoja, jotka muodostavat meidän aateperustamme. Keskusteluissa on vakiintunut yhdistelmä solidaarisuus, tasa-arvo ja vapaus. Nämä arvot ovat käyneet läpi historiallisen seulan ja kiteytyneet näin vähitellen meille sosialidemokratian aatteeseen.

Näiden sisällön määrittely ja määrittelyn täsmentäminen on kuitenkin aina ajankohtaista. Sanojen sisältö meillä sosialidemokraateilla on ja tulee olla aina toinen kuin esimerkiksi porvareilla. Näiden arvojen määritteleminen on meille sosialidemokraateille tärkeä profiilikysymys. Niistä tulee ilmetä meidän omaleimaisuutemme, solidaarisuus, tasa-arvo ja vapaus. Nämä tulee määritellä periaateohjelmaan siten, että niihin piirtyy koko identiteettimme poliittisena liikkeenä.

Solidaarisuuden merkitystä kansallisesti ja kansainvälisesti ei tänä päivänä voine liikaa korostaa. Solidaarisuuden tulisi olla ajattelutapa, joka ilmenisi sisäistettynä periaatteena meidän kaikessa toiminnassamme, niin puolueena kuin yksilönäkin. Tätä se ei ole vielä tä-

nä päivänä edes meillä sosialidemokraateilla. Solidaarisuus on myös tärkeä kasvatuskysymys.

Tasa-arvon määrittelyyn on ennen tätä kokousta uhrattu varmaankin huomiota eikä ilmeisesti aiheetta. Tässä keskusteluaineistossa tasa-arvoa on määritelty lähes yksinomaan taloudelliselta kannalta. Näkökulma on kylläkin tärkeä ja oikeansuuntainen, mutta ei riittävä. Raha ei ole ainoa tasa-arvon mittari. Kulttuuriperintömme ja yhteiskuntamme sisältää vielä paljon eriarvoisuusrakenteita, joihin tulee voida puuttua. Sukupuolten välisen tasa-arvon puute on vain yksi tällainen ongelma. Se on tärkeä sikäli, että asia koskettaa lähes jokaista ihmistä arkipäivän käytännössä.

Vapauden osalta yhteiskuntamme on tänä päivänä hyvin kehittynyt verrattuna muuhun maailmaan. Tämä ei kuitenkaan edellytä sitä, etteikö vapauden käsitettä tulisi edelleen tämentää. Ihmisen vapauttaminen alistussuhteista ja vieraantumisesta on jokapäiväistä taistelua vielä tämänkin päivän Suomessa. Myös vapaustaistelut, esimerkiksi kolmannessa maailmassa, ovat joka päivä ajankohtaisia solidaarisuusasioita.

Keskusteluaineistossa on oikein todettu, että arvot voivat olla joissakin tilanteissa myös ristiriidassa keskenään. Arvojen välisiä ristiriitoja tulee muutoinkin arvioida perusteellisesti. Eri aikakausina meidän sosialidemokraattien historiassa ovat arvot painottuneetkin toisella tavalla. Forssan ohjelma oli korostuneesti vapauden ohjelma. Nykyinen periaateohjelmamme taas korostaa selvästi tasa-arvon vaatimusta.

On varsin perusteltua esittää, että uuden ohjelmamme arvoisältö painottuisi voimakkaasti solidaarisuuden suuntaan.

Puheenjohtaja: Rajja Lehtimäki, Lapin piiristä on menettelytapavaliokunnan kokouksessa, joten hänen puheenvuoronsa siirtyy. Seuraava puheenvuoro Ulla Kemi Oulusta ja Pentti Holappa valmistautuu laskeutumaan tälle tasolle.

Kemi, Ulla (Oulun piiri): Toveri puheenjohtaja, hyvät kokoustoverit! Tasa-arvon toteutus on ollut puolueen keskeinen tavoite koko toimintansa ajan. On kuviteltu, että sitä mukaa kun taloudelliset olosuhteet paranevat, sosiaalinen lainsäädäntö kehittyi, kansalaisten demokraattiset oikeudet kasvavat ja oikeusturva tehostuu, epäkohdat poistuvat ja tasa-arvoisuus lisääntyy samassa tahdissa kuin uudistuksia aikaansaadaan. Yhteiskunta on muuttunut jopa nopeammin kuin vuosikymmeniä sitten osattiin kuvitellakaan. Tasa-arvon toteuttaminen on yhä edelleen kaukana.

Joskus tulee mieleen, että koko tasa-arvo on jäänyt vähän niin kuin puheiden piiriin, jossa vilpittömän toteuttamistahdon sijasta on valitettavasti vain korulauseita. Kaikesta huolimatta tasa-arvokeskustelua tänä päivänä käydään. Sitä käydään erityisesti naisliikkeen piirissä. Vaikka tasa-arvokysymys ei ole pelkästään sukupuolten keskeinen, on sukupuolten välinen tasavertaisuus merkittävä osa sitä.

Tasa-arvon toteuttamisen kannalta ratkaisevan tärkeää on työllisyyden parantaminen. On selvästi havaittavissa, miten työllisyystilanteen heikentyessä vaatimukset juuri naisten vetämiseksi pois perinteisiltä työmarkkinoilta lisääntyvät. Kaiken lisäksi se verhotaan jonkinlaiseen perhepoliittiseen kaapuun, jonka varjolla työllisyyttä ylläpidetään naisten kustannuksella.

Jos nykyisenkaltainen mielipiteen muokkaus jatkuu, kuinka moni perheenäiti uskaltaa vastaisuudessa jäädä työmarkkinoille, saati sitten hakeutua sinne. Niin pitkälle emme kylläkään tasa-arvoa pysty kehittämään, että miehet synnyttäisivät ja imettäisivät lapsia. Tuona aikana nainen on luonnollisesti enemmän sidottu kotiin ja lapsiin, mutta voimat pitäisikin perhepolitiikassa suunnata niin, että naisella olisi tasavertaiset mahdollisuudet äidinosaansa lisäksi osallistua yhteiskunnan niihin toimintoihin, jotka hän kokee mielekkäiksi ja tarpeellisiksi. Tällä hetkellä niitä esteitä on kyllä valitettavan paljon.

Kun keskustellaan yhteiskunnallisesta vallankäytöstä puhutaan usein vallan kolmijaosta; poliittisesta, taloudellisesta ja henkisestä vallasta. Mielestäni jaottelu sopii tasa-arvokeskusteluunkin. Poliittinen vallankäyttö lepää edelleen vuosikymmenten jopa vuosisataisen perinteen pohjalla, jossa naisten osuus ja vaikutus ainakin itse vallankäyttäjänä on ollut harvinaista. Ja sitä se on kyllä vielä tänä päivänäkin. Puolueessa naisliike on koettu osaksi vaalikoneistoa, jonka tärkein tehtävä on ollut vetää näsiä äänestämään miehiä milloin mihinkin tehtävään. Naisliike osana poliittista päätöksentekoa on koettu vieraaksi.

Taloudellinen ylivalta vaikuttaa paitsi tietyksi varsinaisen talouselämän piirissä niin myös tämän päivän ammattiyhdistysliikkeessä. Kaikki tilastot osoittavat, että juuri naisvaltaiset alat ovat alipalkattuja. Suurten työmarkkinapäälliköiden joukkoon on naisten edelleenkin hyvin vaikea tunkeutua.

Henkisen vallan osalta puhuisin asenteiden ylivallassa. Se ei ole vain vanhoillinen porvareiden tauti, sitä tautia potee moni itseään edistyksellisenä-pitävä miehinen sosialidemokraattikin.

Puoluekoneistomme on rakenteeltaan sen laatuinen, ettei se ole kaikilta osin tukenut naisten yhteiskunnallista osallistumista. Ne asiakirjat, jotka on laadittu järjestötoiminnan ja puolue työn uudistamiseksi eivät kovin paljon lupaille vastaisuudessakaan.

Edellytän, että kokouksen päätösasiakirjoja laadittaessa otetaan vakavasti huomioon ne näkemykset, joita naisliike on aloitteiden ja kannanottojen muodossa kokoukselle jättänyt. Jäi vähän pois, mutta ei ole vielä sammunut, että voisi sanoa. Jos joku joskus jottain jossain, vaan kun ei kukkaan koskaan mittaan missään, kun aina vaan. Kiitos. (Suosionosoituksia).

P u h e e n j o h t a j a : Seuraava puheenvuoro Pentti Holappa Helsinki ja valmistautuu Juhani Mällinen Oulu.

H o l a p p a , Pentti (Helsingin piiri): Toveri puheenjohtaja, hyvät toverit! Periaatekeskustelu luo pohjaa SDP:n ja koko sosialidemokraattisen liikkeen pitkäjänteiselle toiminnalle. Puolueen aatteellistietoiset jäsenet toivovat, että ohjelmassa määritellyt tavoitteet eivät jää vieraiksi arkipäivän politiikalle, puolueen tosiasialliselle elämälle.

Uuden periaateohjelman valmistelu on antanut ja antaa virikkeitä älylliselle harrastukselle sosialidemokraattisessa liikkeessä. Tämän harrastuksen merkittävyys mitataan kuitenkin sekä puolueen jäsenten että ulkopuolisten ja ennen muuta nuorten kannalta viime kädessä sillä, miten puolueessamme yleisemmin suhtaudutaan aatteelliseen keskusteluun, kulttuuriin ja älymystöön.

Työväenliikkeen vuosisadan alussa tapahtuneen kahtiajakautumisen jälkeen sosialidemokraattinen liike vieroksui ja on sittemmin melko johdonmukaisesti pelännyt ns. älymys-

tää, jota on pidetty poliittisesti epäluotettavana aineksena. Suomessa tämä suhtautuminen henkilöityi Väinö Tannerissa. Pohdiskelua vieroksuva perinne, kuten perinteet yleensä näyttää elävän sitkeästi yksityisistä asennemuutoksista riippumatta. Puolueemme johdossa on tällä hetkellä filosofisesti suuntautuneita tovereita, mutta sen vaikutelman silti saa, että syväliiset ajatukset eivät tahdo päästä ruumiillistumaan käytännön politiikkaan heidänkään toimestaan. Tuntuu jopa siltä, että puolueemme päätöksentekijät suhtautuvat kärsimättömästi niihin tovereihin, jotka julkiaaneen erittelevät sosialidemokraattista arkipolitiikkaa filosofisella ja periaatteellisella mittatikulla.

Sanoin jo eilen yleiskeskustelussa, että puoluekokouskaudella ei puolue ole antanut älymystölle näkyvää tilaa politiikassaan periaatekeskustelun ulkopuolella. Olemme menettämässä etsikkoajan, joka meille on tarjoutunut suomalaisten olosuhteiden tähden oikealla ja ääriivasemmalla vallitsevan hämmingin perusteella ja lisäksi siksi, että yhteiskuntanäkemykset koko kulttuuripiirissämme ovat liikekilassa.

Kysymyksessä on virhe, jonka korjaamiseen ei ehkä vuosiin tai vuosikymmeneen tarjoudu tilaisuutta. Puolueen suhde älymystöön on monin verroin tärkeämpi poliittinen kysymys kuin hallituspuolueiden väliset rutiiniristiriidat tai henkilökysymykset, jopa se saammeko me oman miehen tasavallan presidentiksi vai ei.

Älyllinen elämä puolueessa ratkaisee ajanoloon sen, vetääkö sosialidemokraattinen liike puoleensa nuorisoa ja muuta yhteiskuntaa uudistavaa voimaa. Äly joukkoliikkeessä edellyttää suvaitsevaisuutta. Diogenes etsi lyhty kädessään ihmistä. Sosialidemokraattisen Puolueen on lainattava tuota lyhtyä ja etsittävä omasta piiristään ja ulkopuoleltaan toisin ajattelevia eli lyhyesti sanoen, ajattelijoita.

En puutu tässä periaatekeskusteluaineiston sisältökysymyksiin, koska minulla on siihen tilaisuus ohjelmavaliokunnassa. Tämä puheenvuoro oikeastaan hyppää työjärjestyksen ulkopuolelle, mutta halusin tässä yhteydessä toistamiseen puuttua tärkeään poliittiseen kysymykseen. (Suosionosoituksia).

Puheenjohtaja: Seuraava toveri Juhani Mällinen Oulusta ja valmistautuu Lauri Väisänen Oulusta.

Mällinen, Juhani (Oulun piiri): Toveri puheenjohtaja! Talven ja kevään aikana on kirjaneen Keskusteluaineisto periaateohjelmastamme ollut meidän puoluekokousedustajien kuin yleensäkin sosialidemokraattisen järjestöväen innokkaan tutkimisen kohteena. Nyt olemme puoluekokouksessamme lausumassa mielipiteemme periaateohjelmamme uudistustyöstä. Omalta osaltani toteen: periaatteitamme emme muuta, ohjelmaamme laajennamme ja syvennämme.

Puutun keskusteluaineiston kohtaan 'työn oikeudesta ja merkityksestä ihmiselle'. Yleisesti on hyväksytty muoto, että ihminen tekemällä työtä sen hyvinkin erilaisissa muodoissa kuuluu näin osana yhteiskunnan rakennus- ja kehitystyöhön, voidaan työllään hankkia toimeentulonsa.

Joskin riittävä toimeentulo on turvattava sairauden ja vanhuudenpäivien varalle sekä niille ihmisryhmille, joilla ei todella ole mitään tehtävää palkkansa eteen. Mitään kansalaispalkkaratkaisua ei tule hyväksyä, jolloin palkan turvin voisi vapautua työstä. Aktiivisuus työelä-

mään hakeutumiselle tulee säilyttää. Täystyöllisyyden tavoite olkoon tulevaisuudessakin SDP:n ehkä keskeisin tavoite.

Meissä puoluekokousedustajissakaan tuskin juuri on työttömiä. Työttömiä kohtaan ei tule tuntea sääliäsympatiaa. Työttömien asemaan asettuen tulee tuntea empatiaa. Voimme kysyä minkälaista asiaa vällä työttömien meidän yhteiskunnassamme voidaan katsoa olevan, miksi työttömyyttä pidetään suurena yhteiskunnallisena ongelmana?

Työttömyys on ennen kaikkea toimeentulo-ongelma. Elanto on yleensä työttömälle työssäkäyvän elantoa niukempi ja se tulee jos tulee, ilman että se olisi vastineena työpanoksesta. Poikkeamat normaalista tekevät työttömyydestä myös ja nimenomaan sosiaalisen ongelman. Työttömän kannalta kenties vaikein ongelma liittyy omanarvontuntoon. Työttömyys koetaan joutumisena normaalin yhteisön ulkopuolelle.

Korostan vielä vaatimusta täystyöllisyydestä sosialidemokraattisen työväenliikkeen keskeisenä tavoitteena. Onhan siinä nähtävissä vaatimus yhtäläisistä ihmisoikeuksista ja tasa-arvosta. Tämän tulee olla selvää liikkeelle, jossa on kysymys nimenomaan palkkatyöväestön yhteiskunnallisesta uudistusliikkeestä.

Työttömyys ja työttömien ongelmaa on tuotava joka tilanteessa kuuluviin. Asian ympärillä ei saa vallita hiljaisuus. Voidaan puhua 140 000—150 000 suomalaisen ihmisoikeuksien loukkauksesta. Nuoria työttömiä 40 000—50 000, jotka koetaan suurenakin, silti erääksi vähemmistöksi. Jos edelleen pyritään hoitamaan työllisyyden parantaminen pitkän aikavälin tavoitteena kansantalouden vasta kasvuna olevissa rajoissa tämä merkitsee ihmisten työtä vaille jääneiden ihmisten sosiaalista syväjäädyttämistä, odottamaan vuoroaan kunnes heidän käyttämisensä olisi taas kannattavaa ja tarkoituksenmukaista. Tähän ei tule alistua.

Keskusteluaineistossa on tuotu esille työn kautta itsensä toteuttaminen. Kyllä se niinkin voidaan ymmärtää, mutta kovin yleistä tämä ei palkkatyössä liene. Mielestäni voitaisiin kirjata periaateohjelmaan, työajan lyhentäminen huomioiden ja teknologian murros halliten, että jokainen työkyntoinen voi työn kautta hankkia itselleen ja perheelleen toimeentulon ja että kaikille yhteiskunnan jäsenille turvataan riittävä toimeentulo ja tasavertaiset mahdollisuudet täysipainoiseen yhteiskuntaelämään.

Työn moraali on pidettävä korkealla Sosialidemokraattisen Puolueen periaateohjelmassa ja periaatteet on toteutettava myös käytännössä. Voidaan sanoa, työ aatelo ihmisen. Kiitos.

P u h e e n j o h t a j a : Seuraava puheenvuoro Lauri Väisänen Oulusta ja valmistautuu Seela Sella Helsingistä.

V ä i s ä n e n , Lauri: (Oulun piiri): Käytän tämän puheenvuoron sen takia, että varsin usein esiintyy sellaisia mielipiteitä, että perinteisiä ilmaisuja tavoitteistamme ja periaatteistamme tulisi muuttaa.

Meillä on kunniakkaat perinteet. Ihminen joka kieltää tai jopa häpeää juuriaan on luopio, arvoton ihmisenä. Mies tai nainen vailla periaatteita toiminnassaan ja ratkaisuisaan saa pian liipparin maineen. Periaatteen miehiä ja naisia on aina kunnioitettava. Puolue ilman aatteellista perustaa toimissaan on kuin ajopuu ajan virrassa, vain teoriat jää käteen toimintaa arvioitaessa.

Tällä haluan korostaa sitä, että pitääkäämme sosialidemokratian perusarvot reilusti esillä.

Loistakoon työn, tasa-arvon, solidaarisuuden, veljeyden ja sosialismin tavoitteet ja aatteet kirkkaina ohjenuoranamme.

Käytännön toiminta tämän yhteiskunnan uudistystyössä osoittaa myös tulevaisuudessa kuin tänäänkin sanomamme käytännön sisällön. Meillä on juuret syvällä suomalaisessa työssä, yhteiskuntamme kehityksen perustassa. Olkaamme ylpeitä juuristamme. Sosialidemokratian puun juuria ei ole syytä murentaa.

Inhimillisuus ja yhteisvastuullisuus henkiköön periaateohjelmastamme. Muistakaamme, että yhteiskunnan sivistyksellinen ja moraalinen taso on juuri niin korkea kuin on sen suhtautuminen heikoimmassa asemassa oleviin jäseniinsä. Yksikin mummo tai vanhus asuntonsa grynderin takia menettäneenä oman onnensa nojaan heitettyinä on liikaa. On turvallista olla vahvojen edunvalvontajärjestöjen suojassa. Yhteisvastuuta meidän on korostettava. Se tulee näkyä periaatteissamme ja toimissamme. Perusarvomme kestävät tulevaisuudessaakin. Olen periaatteesta tätä mieltä, periaatteessa. Älkäämme ajelko sammutetuin lyhdyin. Kiitoksia. (Suosionosoituksia).

P u h e e n j o h t a j a : Seela Sella Helsingistä ja valmistautuu Jukka Gustafsson Pohjois-Häme.

S e l l a , Seela (Helsingin piiri): No niin, toveri puheenjohtaja! Ajattelevat ja asiaan keskittyvät toverit! III maailmansota on jo. Se on propagandasotaa. Apuna on tehokas nykyteknikka ja siinä sodassa ei mene henki vaan järki. Ihminen todella menettää järkensä, en tarkoita ihmisyyttään, tarkoitan todella tervettä järkeä, tervettä maalaisjärkeä joka on sanonut ja ohjannut hänelle mikä on oikein ja mikä on väärin. Tietoa tungetaan ja tietoa valitaan. Hän alkaa epäillä kaikkea. Hän ei uskalla enää luottaa omaan järkeensä, terveeseen tunteeseensa, hän menettää itsetuntonsa.

Ihmisen on saatava olla puolueen sisälläkin yksilö. Täynnä tunteita. Vain siten hän voi ymmärtää toisia. Puolue ei ole huono puolue, vaikka se laajentaa rajojaan jos aika niin vaatii. Hengittävä puolue — ei liian teoreettinen ja ahdas. Terve itsetunto hyväksyy muitakin. Tuskin SDP:n tarvitsee pelätä keskuudessaan kristillistä vallankumousta, vaikka se hyväksyisi-kin kristillisille sosialidemokraateille päätoimisen sihteerin. Ja täten tukisi heitä.

Terveen itsetunnon omaavia ihmisiä tarvitsemme joka paikassa. Ihmisiä, jotka huomavat ilman pykälää ja paperia, että kroonikkosten, vanhusten ja invalidien omaisetkin tarvitsevat lepoa ja lomaa. Että hoitamalla ihmistä hoidamme luontoa. Että vihreä linja ei lähde saasteiden vähentämisestä, se lähtee ihmisen saastumisen ehkäisemisestä. Kulttuuri on voima, joka ammatti-ihmisten käsissä ravitsee ja kasvattaa näitä tunnerikkaita, terveen itsetunnon omaavia ja vaistollaan vielä toimivia henkilöitä. Korkea kulttuuri nostettakoon myös arvoonsa. Ja taas omaehtoista kulttuurityötä, etenkin työttömien nuorten keskuudessa tuttakoon kaikki korkein mahdollisin henkisin ja aineellisin panoksin parhaiden ammattilaisten ohjauksessa. Se on ennalta ehkäisevää työtä ihmisen turhautumista ja tarpeettomuuden tunnetta vastaan. Myös kulttuurityö eri maiden välillä on välttämätön henkireikä, jopa niin sanottujen epämiellyttävien maiden kulttuurisuhteet pitäisi pitää yllä, sitä kautta me nimittäin saamme tietoa ja oivallusta, joka ylittää poliittiset koneistot.

SDP haluaa nuoria. Nuoret ovat kautta maailman nyt epäpoliittisia, he ovat kansainvälisiä ja monikansallisia. Siellä kulkee kulttuuri yli rajojen, mutta minkälainen. Albert Einstein kysyi

Freudilta, onko mahdollista ohjata ihmisen henkistä kehitystä niin, että hän kykenee vastustamaan vihan ja hävitysvimman psykoosia, ja Freud vastasi: "Ihmisten aggressiivisten taipumusten täydellinen hävittäminen ei tule kyseeseen. Se mihin pyrimme, on niiden suuntaaminen muihin kanaviin kuin sodankäyntiin. Kaiken, mikä luo tunnesiteitä ihmisten välillä, tulee toimia sodan vastamyrkkyinä."

Terveen järjen tarpeesta syntyi SDP. Se luotiin vahvasti kulttuuripitoisella työllä. Ja vain sillä se jatkuu.

Puheenjohtaja: Jatketaan tähän vauhdikkaaseen tyyliin. Jukka Gustafsson, Pohjois-Häme ja hänen jälkeensä Outi Kaplas, Mikkelin piiri. Jukka Gustafsson, hyvää huomenta, tänne näin.

Gustafsson, Jukka (Pohjois-Hämeen piiri): Toveri puheenjohtaja, anteeksi hirveästi, syy oli Paasilinnan.

Uudessa periaateohjelmassa joudutaan ottamaan kantaa hyvinvointivaltion tulevaisuuteen. Kysymys on oikeastaan siitä, mitä on hyvä elämä ja miten se voidaan toteuttaa? Onko hyvä, että saavutamme aina uusia etuja, vai onko tärkeämpää kuinka elämme.

Työn tekeminen on elämän runko, totesi professori Oiva Ketonen Demari-lehdelle. Kiitos, muuten Demarille upeasta haastattelusarjasta.

Uuden periaateohjelman on omastakin mielestäni lähdeittävä siitä, että työllä on ihmisen sosialistumisessa keskeinen merkitys, mutta on luultavaa ja toivottavaakin, että työn asema ja merkitys ihmisen elämässä, ainakin ajankäytöllisesti mitattuna, vähenee.

Karl Marxin mukaan "vapaa-ajan runsaus on yhteiskunnan rikkauten mittapuuna". Se on sitä nimenomaan ihmisen kannalta. Tällöin rikkautta ei ole se, mitä ihminen tuottaa, vaan ennen kaikkea hän itse hänen henkiset, emotionaaliset ja fyysiset mahdollisuutensa. Minusta periaateohjelman tulevaisuuden näköala ja johtotähti voi ja sen pitää löytyä selkeästi työväenliikkeen sivistys- ja kulttuuri-ihmisen rakentamisesta ja kehittämisestä. Uuden periaateohjelman peruskivi tulee liittää selkeästi sivistykseen. Vain tukeutumalla sivistyksen eri puoliin — ihmisen henkisen kasvun kehittämiseen — voidaan löytää yksilön ja yhteiskunnan kannalta oikea reitti tulevaisuuteen.

En tarkoita VVileniusmaista, absrtaktia, ihmisen kasvua. Ihmisen kehittyminen ei voi toteutua tietystikään ilman yhteiskunnan taloudellisten valtarakenteiden kansainvaltaistamista. Nostamalla painokkaasti esille sinänsä epämääräisen sivistys- ja sivistysyhteiskuntakäsitteen haluan ottaa kantaa sen kautta hyvin konkreettisiin asioihin. Samalla haluan perätä jotain kantavaa kokonaisajattelua itse ohjelmaan.

Juuri kansanvaltaiselle työväenliikkeelle sopii ja kuuluu vastuu ihmisestä yksilönä, yhteiskunnan ehyenä jäsenenä. Uuden periaateohjelman keskeiseksi punaiseksi langaksi on nostettava sivistysvaltion luominen.

Maailmassa pienen kansan parhain voimavara on juuri sivistyksessä; sanan laajimmassa mahdollisessa merkityksessä. Sivistysperiaatteen kautta me otamme kantaa myös työllisyyteen. En olisi hyväksymässä kansalaispalkkajärjestelmää, vaan luomassa toimivan ja todellisen koulutusyhteiskunnan, jossa työ, koulutus, ja erilainen yhteisöllinen vuorovaikutus muodostavat sivistysyhteiskunnassa elävän ihmisen elämänkaaren.

Me emme saa sortua yliarvioimaan nykyistä hyvinvointiyhteiskuntaa. Paitsi taloudellista

hätää, niin huomattavan paljon ihmisiä on eri tavoin toimintakyvyttömiä, passiivisia, markkinavoimien, mainonnan ja television laupeita kuluttajia. Sen vuoksi sivistisyhteiskunnan ideaali on oleellisesti muutakin kuin perinteistä koulutus-, sivistys- ja kulttuuritoimintaa. Huomattava osa oppimisesta ja kasvusta tapahtuu mallioppimisen kautta. Opimme toisilamme työssä, asuinalueella, tuttavapiirissä. Sivistisyhteiskuntaa rakennettaessa tulee siten tiedostaa kaupunki-, ja koko yhteiskuntasuunnittelun mittakaavassa hyvän kasvualustan merkitys asumista ja koko ihmissuhdeverkostoa myöten.

Periaateohjelman perusarvot: tasa-arvo ja solidaarisuus toteutuvat parhaiten ja syvästi-
semmin juuri sivistysvaltion luomisessa. Ilman voimaperäistä panostusta koulutus- ja aikuiskoulutukseen syntyy yhteiskuntaan uusi luokkakajo, joka on ahdistavampi, tylsistytävämpi ja eriarvoisempi kuin luokkakajo konsanaan Marxin elinaikana. Periaateohjelmatyön ajatteluun on upotettava sivistisyhteiskunnan huima rakennustyö. Siltä voi kehittyä suuri kansallinen linja. Me teemme sen. Oittisen viisaan työn jatkaminen ei oikeastaan voikaan johtaa muuhun, kuin astumiseen kohti sivistisyhteiskuntaa. Kiitos.

P u h e e n j o h t a j a : Seuraava puhuja Outi Kaplas, Mikkelistä ja hänen jälkeensä Raija Lehtimäki, Lapin piiristä.

K a p l a s , Outi (Mikkelin piiri): Hyvä puoluekokousväki! Periaateohjelmakäsittelyyn haluaisin tuoda näkemyksiäni ja paikkakuntani tovereilta saamieni eväitten tuloksena seuraavaa:

Juuremme ja keskeiset periaatteet on syytä muistaa ja säilyttää ja tältä pohjalta lähteä periaatteita jatkamaan nykynäkymistä ja ennen kaikkea katse on luotava tulevaisuuteen ja sen tuomiin haasteisiin.

Puolueep luonnehdinnassa on korostettava sitä, että puolue on laaja-alainen kansanliike, työväenpuolue edelleenkin. Lähellä tavallista ihmistä, tällä tarkoitan sitä, ettei niin välttämättä lukeneisuudella loistavaa, vaan talonpoikaisjärjellä ajattelevaa ihmistä. Sillä sos.-dem. liikkeen perusarvotahan ovat vapaus, tasa-arvo ja solidaarisuus. Selvemman sosialidemokraattisen profiilin esiintuominen mitä me itse asiassa tarkoitamme sosialismilla ja ennen kaikkea sosialisoinnilla. Ettemme ole esim. sosialisoinnassa kenenkään ihmisen yksityisomaisuutta, vaan jokainen voi pitää vapaasti omistamansa soppakauhan. Tällainen kuva on valitettavasti vielä aika vallitsevana kentällä. Joten aihetta on varmasti lähemmin kertoa tavoitteemme, samoin kuin rehellisesti ja kansanomaisesti kertoa miksi tavoitteemme eivät aina voi toteutua. Ponnekkaampi kuva kentälle päin, että me myös haluamme todella työllisyyden edistymistä, siis työtä työttömille. Nämä näkymät ja ajatukset ovatkin aika mukavasti periaateohjelmaa luotaessa olleet esillä, mutta koskaan ei varmaankaan liikaa kuitenkaan tuoda näitä seikkoja esille, ja ettei kentävälle tule sellaista tunnetta että puolue on irtautumaisillaan tai irronnut kentästä. Puheenjohtaja Sorsa esitti kysymyksen, että kestääkö sos.-dem. puolueen linjanveto tulevaisuudessa, vastaus: kyllä kestää kun emme loittonne kentän äänestä. Hyvää kesää kaikille.

P u h e e n j o h t a j a : Ennen kuin annan seuraavan puheenvuoron ilmoitan, että asiakohtaan 23, alakohta 2, siis ohjelmavaliokuntaan evästyksen puheenvuoropyynnöt on tehtävä klo 12 mennessä.

Seuraava puhuja Raija Lehtimäki, Lapin piiristä ja valmistautumassa Vappu Taipale, ministeriryhmä.

L e h t i m ä k i, Raija (Lapin piiri): Hyvät toverit, hyvä puoluekokousväki! Millainen sosialidemokraattinen puolue on? Mihin se pyrkii, mitä se todella tekee? Muodostuuko puolueesta kuva sen periaateohjelmien perusteella, vai siitä mitä puolue pyrkii tekemään käytännössä, esim. hallituksessa, onko edellä mainittujen välillä olemassa ristiriitaa. Meillä on nyt melko tavalla luokkapohjainen sosialistinen periaateohjelma. En ole havainnut sen olevan esteenä kun tätä maata on rakennettu ihmisille aina vain paremmaksi elää. Päin vastoin se on ollut sellainen perustukipilari, josta on voimaa ammennettu kun on jouduttu väistämättä harrastamaan kompromisseja porvareitten kanssa. Kuvitelkaa ettei meillä olisi ollut työväenluokan laajasta joukosta nousevaa taistelutahtoista ohjelmaa. SDP:lle täytyy edelleenkin olla periaateohjelma joka antaa pohjan tuleville vuosikymmenille. Yhteiskunnan rakentamiseksi ja ihmisten onnellisuuden ja hyvän olon turvaamiseksi. Sen tavoitteita ei tule asettaa ainakaan pienemmiksi, kuin mihin solidaarisuuden, vapauden ja tasa-arvon kasvaessa on tulevaisuudessa mahdollisuuksia. Ajatellaanpa vain miten suhteellisen nopeasti Forssan kokouksen silloin vaikeasti toteutettavat vaatimukset on saatu läpi.

Sanotaan, että yhteiskunta on muuttunut, se on totta. Sanotaan, ettei enää ole sellaisia yhteiskuntaluokkia kuin ennen, sek in on totta. Mutta se ei anna meille sosialidemokraateille oikeutta hylätä niitä perinteisiä, historiallisia periaatteita, joiden avulla paljon on saavutettu. Meidän tulee edelleenkin olla sosialistinen työväenpuolue, jonka toimintaan voivat osallistua kaikki, jotka hyväksyvät sen perusarvot tunnuks et ja tavoitteet.

Uudistuvassa ja kehittyvässä maailmassa on syytä periaateohjelmia uudistaa. Käsitteiden sisältöä tulee täsmentää uusien vaatimuksien mukaisesti ja tulee ottaa mukaan sellaiset uudet ilmiöt, joilla on perustavaa laatua olevaa merkitystä koko ihmiskunnan hyvinvoinnille. Mutta samalla tulee muistaa mistä on lähdettyä miksi on syntynyt sosialidemokraattinen liike maailmaan. En hyväksy sellaista yksinkertaistamista, että SDP olisi joku aatepuolue tai luokkapuolue. Kyllä se voi, ja sen tulee olla molempia. Työväenluokan pohjalta on syntynyt aate, jota solidaarisuuden lisääntyessä yhä useampi kannattaa. Sosialidemokratiaan voi todella tänä päivänä päätyä erilaisista maailmankatsomuksellisista lähtökohdista. Siinä on se, miten yhteiskunta on muuttunut. Sosialismi, demokratia, itsenäinen kansa ja yhteistyön maailma, kelpaavat oikein hyvin tunnuksiksemme tänäkin päivänä. Puuttumatta syvällisemmin talouspolitiikkaan, haluan tässä yhteydessä kuitenkin todeta, että sosialismille on annettava sellänen sisältö käytännön toiminnassa, joka todella tavoittelee yhteiskunnan rakentamista ihmisen kaikinpuolista hyvinvointia silmällä pitäen, pääomakasautumia ja niillä toisten kustannuksella hyötymistä vastaan. Tällainen sosialismi, kun se ihmisille oikein tiedotetaan ei ole enää kirosana.

Lopuksi naisnäkökulma. Miespuolisille tovereille sanoisin, että kun periaateohjelmassa puhutaan ihmisen hyvinvoinnista, ihmisten välisestä tasa-arvosta ja ihmisen oikeudesta työhön, niin tämä toivottavasti tarkoittaa tasapuolisesti niin naisia kuin miehiäkin. Kiitos.

P u h e e n j o h t a j a: Niin, totean tässä selvyuden vuoksi, että puheenvuoropyynnöt, jotka liittyvät tähän kohtaan 23, alakohta 2, niin nämä pyynnöt koskevat kaikkia kohtia, jotka

liittyvät tähän asiaan. Seuraava puhuja Vappu Taipale, ministeriryhmä ja valmistautuu Ulla Rimpelä, Pohjois-Häme.

T a i p a l e , Vappu (hallitusryhmä): Toveri puheenjohtaja. Ehkä puheenjohtaja sallii tässä yhteydessä käyttää tilaisuutta hyväkseni, jotta voisin teille kertoa, että luovun puolueuudiston puheenjohtajaehdokkaudesta. Tuen, kuten Sosialidemokraattiset Naiset Riitta Paistia. Ja sitten asiaan, hyvä.

Periaateohjelmatyö on meille kaikille hyvin merkittävä. Se tarjoaa nyt tilaa sille aatteelliselle keskustelulle, jota tarvitsemme sekä puolueessa että koko yhteiskunnassa. Tämä aatteellinen keskustelu ei kosketa vain työikäistä väestöä vaan yhä enenevässä määrin myös varhaisnuoria ja pieniä, kaikkia meidän varassamme kasvavia. Tässä yhteydessä on ollut erittäin ilahduttavaa se sivistyksellinen panos, joka keskusteluun on viime puheenvuoroissa tullut.

Me sosialidemokraatit olemme olleet aatteelliselta pohjalta tasa-arvon esitaistelijoita. Me emme ole voineet emmekä halunneet odottaa ensin, että toiset tekevät aloitteita tai, että yhteiskunnassa syntyy jotain spontaania kehitystä, joka vie vähitellen tasa-arvoisempaan suuntaan. Meidän oma tavoitteemme tasa-arvoisemmasta yhteiskunnasta on velvoittanut meitä toimiin. On huomattava, että koko ajan samalla käsitys tasa-arvon sisällöstä ja merkityksestä, on muuttunut, on kasvanut, on dynaamisesti liikkunut koko ajan. Ja tänä päivänä meidän yhteiskunnallisessa tilanteessamme on hyvin tärkeää huomata, että todellinen tasa-arvotavoite ei ole sukupuolten välistä olevaa tasajakoa. Se ei ole sukupuolten ahdasta samankaltaistumista eikä se ole pikkumaista kinastelua, vaan tulevaisuuteen tähtäävä tasa-arvotavoite antaa uusia aineksia, vapauttaa uusia voimavaroja nostaen esille uusia kysymyksiä sekä miesten että naisten elämään, miesten ja naisten toimintatapoihin ja politiikkaan. Se on paljon enemmän kuin tasajakoa.

Socialidemokraattiset Naiset ovat käyneet periaatekeskustelua tähän asti hyvin innostuneesti. Naisten tarkastelutapa ja keskustelutarpeet ovat kuitenkin joltain osin omanlaisiaan. Tuntuu siltä, että aikanaan sosialidemokratia antoi näille kouluja käymättömille ja herravaltaan kasvatetuille työläisille uuden käsityksen itsestään ja omasta yhteisestä voimastaan. Nyt sama tapahtuu naisten keskuudessa. Naiseus ei asetu miesmuottiin. Se tuo tullessaan oman voimansa ja omia kysymyksiään.

Otan tässä lyhyesti yhden esimerkin. Yksityisen ja poliittisen välinen rajanveto periaateohjelmassa on hyvin kohtalokas. Meidän täytyy keskustella siitä huolellisesti, jos tavoite on alistamisesta vapaa yhteiskunta, jotta ihmiset eivät käytä toisiaan hyväksi. Meidän on eriteltävä niitä yhteiskunnallisia rakenteita, jotka auttavat meitä tämän tavoitteen saavuttamiseen. Näiden rakenteiden voima ei jää silloin jälkeen taaksemme kun suljemme kotimme ovet ja asetumme sinne niin sanottuun "yksityisen" piiriin. Ja jos onnellisuus vielä määritellään "yksityisen" tasolla, eivätkö sinne samalla heijastu työelämän epädemokraattisuus ja kuluttavuus, totunnaiset hyväksikäyttöjä palvelusuhteet ihmisten välillä tai yhteiskunnallisen tietoisuuden puuttuminen tai sen läsnäolo. Jos yksityistämme ihmiset ongelmiansa, jotka kuitenkin ovat kaikkien miesten ja kaikkien naisten tai kaikkien työtä tekevien ongelmia, me menetämme parhaan välineemme, yhteiskunnallisten ristiriitojen erittelyn ja muutosten rakentamisen tämän erittelyn varaan. Avioliittonsa arkipäivässä kamppaileva nuori aviopari tai

työelämän näännyttämiä keski-ikäinen jäävät porvarillisen, yksityistävän psykologian armoille, Heidät tuomitaan kyvyttömiksi kansalaisiksi, silloin kun meillä olisi antaa heille yhteiskunnallinen näkemys alistavista rakenteista ja pyrkimys niiden muuttamiseksi.

Sosialidemokraattiset Naiset korostavat, että mikään elämänalue ei voi itsestään selvänä jäädä politiikan ulkopuolelle. Me haluamme pohtia ihmiskäsitystämme, tasa-arvokäsitystämme, sosialismikäsitystämme. Ja kun uutta periaateohjelmatyötä nyt jatketaan eteenpäin, sen ei tulisi olla keskustelua kahdessa leirissä. Me olemme miehiä ja naisia, mutta ensisijaisesti me olemme sosialidemokraatteja, aattemme on meille ensisijainen. Periaateohjelman jatkotyöhön tarjoutuu myös naisten voimakas panos. (Suosionosoituksia).

P u h e e n j o h t a j a : Ja nyt Ulla Rimpelä, Pohjois-Hämeestä.

R i m p e l ä , Ulla (Pohjois-Hämeen piiri): Hyvät toverit. Esitän aluksi, että sukupuolten välistä tasa-arvoa tulee käsitellä periaateohjelman yhteydessä sen luonnollisena osana ilman, että tarvittaisiin erillistä tasa-arvo-ohjelmaa. Samalla esitän kysymyksen, tarvitaanko tällaista erillistä tasa-arvo-ohjelmaa? Ja itse katson, että se ei ole tarpeellinen, koska ensinnäkin erillinen ohjelma, sen katsotaan koskevan vain naisia. Itse asiassa tällaisen ohjelman tavoitteena on vain rauhoittaa naisia, pitää naiset hiljaisina. Toisaalta puolueen uskottavuuden osoittamiseksi tulisi periaateohjelmaan sisällyttää myös naisten esittämä näkökulma. Naisten näkökulma tulisi huomioida ja naisia arvostaa muutenkin kuin äänestäjinä. Historian kuluessa naiset on hyväksytty kaikkiin yhteiskunnallisiin liikkeisiin joukkona, pyyteettöminä vaikuttajina ja kun sitten tavoitteet on saavutettu, on naisille osoitettu paikkaa kotona. Pyyteettömästi vuosikausia ovat naiset tässäkin liikkeessä luottaneet, että kun työväenliikkeen asettamat tavoitteet on saavutettu, on myös heidänkin asiansa hoitunut. Naiset eivät ole tuoneet omia vaatimuksiaan, eivät ole esittäneet luokan ja naisten välisen suhteen selkiyttämistä ja miten on käynyt? 80 prosenttia työpaikoista on jakautunut sukupuolen mukaan. Naiset saavat 70 prosenttia siitä palkkasummasta, minkä miehet saavat, vaikka he muodostavat lähes puolet työvoimasta. Avioliitossa nainen edelleen menettää oman nimensä ja tasa-arvolaki, joka voisi poistaa syrjinnän työhönotossa, ei ole toteutunut. Erilaisen virkojen ja toimien jakautuminen epätasaisesti sukupuolten mukaan ei ole vähentynyt. Tasa-arvo ihmisten mahdollisuutena toteuttaa itseään on edelleen kaukainen asia. Silti tässä periaatekeskustelun aineistossa todetaan, että sukupuolten tasa-arvossa on keskeisesti kysymys henkilökohtaisten arvojen ja elämäntapavalintojen tasolla ratkeavista asioista. Kysyisin, syntyvätkö nämä arvot tyhjiössä, eivätkö ne ole sidoksissa yhteiskuntaan ja siinä valitseviin voimasuhteisiin? Eivät ne ainakaan ole sidoksissa x- ja y-geeneihin, niin kuin tässä halutaan osoittaa. Eli voisi todeta, että jälleen kerran naisille osoitetaan paikkaa kotona. Asiat tulisi ratkaista kotilieden ääressä yksityisesti. Tasa-arvokysymyksen yksityistäminen ei ole naisten mielestä hyväksyttävää. Epätasa-arvon juuret ovat yhteiskunnalliset ja siksi niitä on tarkasteltava laajana yhteiskunnallisena ongelmana. Periaateohjelmassa sukupuolten tasa-arvo on johdettava naisen yhteiskunnallisesta asemasta ja lähettävä niiden todellisten esteiden poistamisesta, jotka estävät sen, että emme tasavertaisina ihmisinä, miehinä ja naisina, voi osallistua yhteisen elämänympäristömme kehittämiseen. (Suosionosoituksia).

P u h e e n j o h t a j a : Hyvät toverit, kello on kohta 12.00. Takanamme on mielenkiintoi-

nen, antoisa aamupäivä ja nyt inhimillisiin syihin vedoten muun muassa sellaisen tunteen, joka yhdistää tällä hetkellä naisia ja miehiä, elikä omituinen tunne vatsanpohjassa.

Teen seuraavan esityksen. Puoluekokous päättäneen pitää tauon, eli kokous keskeytetään noin kahden tunnin ajaksi. Jatketaan klo 14.00. Voidaanko tämä puheenjohtajan ehdotus hyväksyä.

Hyväksytty.

Puheenjohtajan esitys kokouksen keskeyttämisestä kahdeksi tunniksi hyväksytään.

P u h e e n j o h t a j a : Ilmoitan samalla, että tämä on erittäin tärkeä kehoitus ja samalla vinkki, että kokous alkaa täsmällisesti klo 14.00 ja ensimmäisenä asiana silloin on esillä asia numero 21, eli valitaan puolueen puheenjohtajisto ja puoluesihteerit.

Sen jälkeen keskustelu periaateohjelman uudistamisesta jatkuu. Hyvää ruokahalua.

Kokous keskeytettiin klo 11.58.

Puoluekokousta jatkettiin tasan kello 14.00. Kokouksen puheenjohtajaksi oli siirtynyt Teuvo Kinnunen.

4. SAAPUNEIDEN KIRJALLISTEN TERVEHDYSTEN ESITTÄMINEN

P u h e e n j o h t a j a : Puoluekokous jatkuu. Kokoukseen on lähetetty seuraavan sisältöinen sähkösanoma:

"Sos.dem. puoluekokous, Lahti. Sanat muut jos vaihtelee, loppu kuuluu aina näin: Eteenpäin, eteenpäin. Martta Salmela-Järvinen". (Suosionosoituksia).

21. VALITAAN PUOLUETOIMIKUNNAN PUHEENJOHTAJA, I JA II VARAPUHEENJOHTAJA, PUOLUESIHTSEERI

P u h e e n j o h t a j a : Siirrymme esityslistan kohtaan 21. Suoritamme puolueitoimikunnan puheenjohtajan, I ja II varapuheenjohtajan ja ymmärtääkseni myöskin puoluesihteerin vaalit. Luovutan puheenvuoron menettelytapavaliokunnan puheenjohtajalle Antero Anttilalle.

A n t t i l a , Antero (menettelytapavaliokunta): Toveri puheenjohtaja, hyvät toverit. Menettelytapavaliokunta on pitänyt kaksi kokousta, joissa on vallinnut laaja yksimielisyys. Ja menettelytapavaliokunta on todennut, että tässä kokouksessa avauspuheenvuorojen mukaisesti keskustelu olisi kohdistettava asioihin eikä henkilöihin, joten tässä yhteydessä en ryhdy kuvailemaan puoluejohtoon esitettyjen henkilöiden ominaisuuksia, vaan lyhyesti totean, että **menettelytapavaliokunta esittää yksimielisesti puolueen puheenjohtajaksi Kalevi Sorsaa, I varapuheenjohtajaksi Pirkko Työläjärvää, II varapuheenjohtajaksi Matti Ahdetta ja puoluesihteeriksi Erkki Liikasta.** (Voimakkaita suosionosoituksia).

P u h e e n j o h t a j a : On kuultu menettelytapavaliokunnan ehdotus puolueitoimikunnan puheenjohtajaksi. Valiokunta ehdottaa toveri Sorsaa. Keskustelu asiasta alkaa.

Keskustelu päättyy.

Puoluekokous on yksimielisesti valinnut toveri Kalevi Sorsan puolueitoimikunnan ensimmäiseksi puheenjohtajaksi. (Voimakkaita suosionosoituksia).

Puoluekokous päättää valita puolueitoimikunnan puheenjohtajaksi edelleen Kalevi Sorsan.

Puheenjohtaja: Edelleen on kuultu menettelytapavaliokunnan ehdotus puolueitoimikunnan I varapuheenjohtajaksi. Valiokunta ehdottaa toveri Pirkko Työläjärveä.

Keskustelu asiasta alkaa.

Keskustelu päättyy.

Puoluekokous on yksimielisesti valinnut Pirkko Työläjärven puolueitoimikunnan I varapuheenjohtajaksi. (Voimakkaita suosionosoituksia).

Puoluekokous päättää valita puolueitoimikunnan I varapuheenjohtajaksi Pirkko Työläjärven.

Puheenjohtaja: On kuultu myöskin valiokunnan ehdotus puolueitoimikunnan II varapuheenjohtajasta ja valiokunta ehdottaa tälle paikalle toveri Matti Ahdetta.

Keskustelu asiasta alkaa.

Keskustelu päättyy.

Puoluekokous on valinnut II varapuheenjohtajaksi Matti Ahteen. (Voimakkaita suosionosoituksia).

Puoluekokous päättää valita puolueitoimikunnan II varapuheenjohtajaksi Matti Ahteen.

Puheenjohtaja: Edelleen valiokunta ehdottaa, että puoluesihteeriksi tulevalle toimikaudelle valittaisiin toveri Erkki Liikanen.

Keskustelu asiasta alkaa.

Keskustelu päättyy.

Puoluekokous on valinnut puoluesihteeriksi toveri Erkki Liikasen. (Voimakkaita suosionosoituksia).

Puoluekokous päättää valita puoluesihteeriksi edelleen Erkki Liikasen.

Puheenjohtaja: Pyytäisin valittuja tulemaan tänne kokoussalin eteen. (Suosionosoituksia, jotka muuttuivat voimakkaiksi, rytmikkäiksi suosionosoituksiksi).

Puheenjohtaja Sorsa, varapuheenjohtajat Työläjä ja Ahdte sekä puoluesihteerit Liikasen siirtyivät kokoussalista puheenjohtajakorokkeelle. Valitut puheenjohtajat ja puoluesihteerit kuitettiin.

Sorsa, Kalevi (valittu puheenjohtaja): Hyvät toverit. Minä kiitän meidän kaikkien valittujen puolesta korkeista luottamustehtävistä, jotka olette halunneet meille luottaa. Minä uskon, että meitä kaikkia on kosketanut se yksimielisyys, jolla puolue on nämä päätökset tehnyt. Juuri tuo yksimielisyys antaa meille parhaan lähtökohdan työssämme, jonka me koe-

tamme parhaalla taidollamme parhaalla kyvyllämme ja kaikilla voimillamme niin hoitaa, että narinaa ei kuulu. (Naurua ja voimakkaita suosionosoituksia).

Lehdistöltä me pyydämme anteeksi. Tästä valinnasta on varmasti vaikea saada otsikoita. (Jälleen voimakkaita suosionosoituksia). Se meitä kuitenkin lohduttaa, että minkä pressissä häviää, sen stressissä voittaa. (Naurua ja voimakkaita suosionosoituksia).

Mutta, hyvät toverit, tämä valinta merkitsee sitä, että puolueen julkikuvassa häviää meille hyvin tärkeä henkilö, Veikko Helle. Veikko Helle, jota on suostuteltu, jota olen suostutellut jatkamaan, mutta joka on jyrkästi päättänyt keskittyä vakiinnuttamaan asemansa Nummelan Työväenyhdistys Elon puheenjohtajana. (Naurua ja erittäin voimakkaita suosionosoituksia, jotka muuttuivat rytmikkäiksi).

Toverit, Veikko yksilönä, mutta Veikko myös symbolina on ollut ja on aivan oleellinen tälle liikkeelle. Me tunnemme hänen työnsä, hänen ahertamisensa vastuullisessa mutta myös vastuuttomissa tehtävissä, sillä nekin on hoidettava, hänen työnsä työväenyhdistyksessä, sen eri toiminnossa, arvaan huvitoimikunnasta alkaen, Uudenmaan Sosialidemokraattisessa Piirissä, sen eri tehtävissä, eduskunnassa sen eri tehtävissä aina puhemiehyyttä myöten, ja E-liikkeessä. Kaikkein tärkeintä on kuitenkin hänen toimintansa meidän puolueessamme, puolueen johdossa, viisaana, vakauttavana tekijänä, ihmisenä joka osasi laukaista kireänkin tilanteen huumorilla, hyvällä, lämpimällä huumorilla, ihmisenä joka levottomuuden ja hämmennyksen hetkinä loi meihin tyyneyttä ja päättäväisyyttä.

Veikko, puolue kiittää Sinua tänään enemmän kuin osaan tässä sanoiksi pukea. Kiitos. (Erittäin voimakkaita suosionosoituksia).

Helle, Veikko (kunniajäsen): Hyvät toverit. Olen tätä hetkeä varten kirjoitellut muutamaa riviä. Toveri puheenjohtaja, nyt kun tärkeä osa puolueemme johtoa on valittu, on kokouksen puheenjohtaja suosiollisesti antanut minulle etuoikeuden meidän rivijäsenten puolesta onnitella sekä valittuja että myöskin valitsijoita. Me olemme uskoneet teille, valitut puheenjohtajat ja puoluesihteerit, tärkeän ja vastuullisen tehtävän omalta osaltanne johtaa tätä puoluetta seuraavan kolmivuotiskauden ajan. Teitä valitsijoitakin on syytä onnitella, sillä meitä on täällä paljon, kenties me olemme kaikki sitä mieltä, että valinta oli paras mahdollinen.

Sanovat, että meillä sosialidemokraateilla on liian paljon valtaa. Se on kademielistä puhetta niiden taholta, joille kansa ei ole valtaansa uskonut. Mielestäni meidän pitää... (suosionosoituksia). Mielestäni meidän pitää pyrkiä hankkimaan tätä valtaa lisääkin, ja (suosionosoituksia) seuraava tilaisuus siihen tulee kunnallisvaaleissa muutaman kuukauden kuluttua. Sanovat myös, että politiikka on likaista, siihen ei itseään kunnioittavien ihmisten tulisi sekaantua, näin sanotaan. Tällaisia väitteitä esittävät varmaan ne ihmiset, jotka eivät itse ole koskaan olleet poliittisessa toiminnassa mukana. Heidän käsityksensä varmaan muuttuisi, jos vaivautuisivat seuraamaan toimiamme lähemmin. Puolueet ja politiikka ovat välttämätön osa kansanvaltaamme, ei niistä voida luopua, ei myöskään politiikan puhtaana pitämisestä. Olkaamme siinä edelleenkin esimerkillisiä.

Kalevi, Pirkko, Matti ja Erkki. Toivotamme teille menestystä tehtävissänne. Tulette saamaan kaiken tukemme rakennettaessa tätä puoluetta tulevia tehtäviä ja ratkaisuja varten. Erityisesti kiitän Kalevi Sinua niistä ystävällisistä henkilökohtaisuuteen kohdistuvista sanois-

ta. En niitten suhteen osaa muuta sanoa kuin että lähden nyt vanhenemaan sinne, jossa kasvoinkin, siihen työväenyhdistykseen omalla kotikylälläni. Kiitoksia. (Erittäin voimakkaita suosionosoituksia).

Puheenjohtaja: Kunniajäsenten puolesta toveri Edit Terästö haluaa lausua muutamman sanan. Ole hyvä.

Terästö, Edit (kunniajäsen): Arvoisa uusi puolueemme johto. Me kunniajäseniksi tässä kokouksessa valitut ja jo aikaisemminkin puolueen kunniajäseniksi nimetyt haluamme myöskin onnitella teitä tänään teidän alkavana uutena työ kautenne, kiittää meille osoitetusta hienosta ymmärtämyksestä ja toivottaa teille edelleen hyvää menestystä. Ehkä tekin kerran saatte olla kunniajäseniä. (Voimakkaita suosionosoituksia).

Kunniajäsenet kukittivat puoluejohdon ja eroavan I varapuheenjohtaja Veikko Helteen.

Puheenjohtaja: Kokousväen puolesta voimme todeta, että puoluekokouksen teema "Tulevaisuudesta päätetään tänään" on osittain osoittautunut todeksi myöskin näiden henkilövalintojen suhteen.

Toivotan kokousväen puolesta valitulle johdolle onnea ja menestystä vaikeassa tehtävässään. (Suosionosoituksia).

Muilta osin esityslistan kohta 21 jää edelleen auki, ja menettelytapavaliokunta valmistelee asiaa edelleen.

23. KÄSITELLÄÄN PUOLUEKOKOUSESITYKSET

Ohjelmavaliokuntaan evästettävät esitykset (esitykset 43—57).

Puheenjohtaja: Jatkamme kokoustyöskentelyä siitä, mihinkä kokous keskeytettiin ennen lounastaukoa, eli esityslistan kohta 23, kohta II, ohjelmavaliokuntaan evästettävät esitykset.

Ensimmäisen puheenvuoron käyttää Esko Riepula Lapin piiristä ja valmistautuu Kai Kalima Helsingin piiristä.

Riepula, Esko (Lapin piiri): Toveri puheenjohtaja, hyvät toverit! Periaateohjelmakeskusteluaineistossa on mielestäni jäänyt liian vähälle suomalaisen yhteiskunnan rakenteiden ja kehityksen analysointi. Aineisto sisältää kyllä kuvailuja niistä tendensseistä, jotka siihen ovat vaikuttaneet, mutta tapahtuneen kunnollista ajatuksellista haltuunottoa siihen ei sisälly. Tämän vuoksi pidän tärkeänä puoluetoimikunnan päätöslauselmaehdotuksessa todettua, jonka mukaan "ohjelman lähtökohtana tulee olla keskusteluaineiston tarkastelu ja yhtenäisempi yhteiskunta-analyysi, käsitys sosialidemokratian juurista ja historiasta, liikkeen saavutuksista sekä yhteiskunnan nykytilasta sekä tulevan kehityksen mahdollisuuksista".

Kansainvälinen näkökulma, joka keskusteluaineistossa on voimakas, ei saisi peittää kuitenkin alleen sitä tosiasiaa, että kysymys on Suomen Sosialidemokraattisen Puolueen periaateohjelmasta, jolla on tarkoitus vaikuttaa lähivuosisikymmeninä Suomen valtiollisen järjestelmän kautta nimenomaan suomalaiseen yhteiskuntaan. Painopisteen tulisi siten olla

ohjelmatyössä omalla tontillamme. Vain sieltä me voimme vaikuttaa sen minkä voimme myös muun maailman asioihin.

Mitä siis tässä "sisäpoliittisessa" katsannossa ohjelmaan olisi syytä sisällyttää.

En ole varmasti ainoa, joka toivoo ennen muuta puolueen aseman, tehtävien ja toimintatapojen selkeyttämistä ja näihin liittyviä paalutuksia myös periaateohjelmassa. Rajaa tulisi vetää paitsi valtion myös etujärjestöjen suuntaan samoin kuin ottaa selkeästi myönteistä kantaa ihmisten itsemääräämisoikeuden puolesta.

Viimeksi mainitulta osin meidän on syytä sallia ihmisten hieman enemmän "sekaantua omiin asioihinsa", kuten on sanottu. Ja sekin meidän tulisi tunnustaa, että vaikka valtio voi luoda meidän elämällemme puitteet, sisältöä se ei kykene sille antamaan, ei vaikka sillä olisi kuinka paljon viranomaisia, sillä kuten tiedämme, ihminen tarvitsee muitakin omaisia.

Koulutuksen ja sitä kautta kansakunnan intelligenttisen tason jatkuvasti noustessa valtio tulee jäämään taka-alalle ja ihmiset ottamaan enemmän käsiinsä itsemääräämisoikeutta ja kehittämään sen käyttömuotoja. Miten tähän voidaan päästä hyvinvointivaltion perusteita murentamatta, asettaa mitä suurimman haasteen juuri sosialidemokraattien vastattavaksi.

Meidän on siis oltava valmiit antamaan enemmän vapautta ihmisille heidän omissa asioissaan. Vapautta mistä ja vapautta mihin, se on taas puolueohjelmassa selvästi määriteltävä. Tähän liittyen meidän on oltava myös valmiit vähentämään perinteistä uskoamme kaiken kattavaan suunnitteluun ja säätelyn mahtiin ja autuuteen. Kuten nyt jo tiedämme, autuutta sitä ei aina tule, vaan pelkkää byrokraattista holhousta.

On selvää, että ohjelman tulee jatkossakin ankkuroitua kansanvaltaisen valtiollisen järjestyksen pohjalle. Oloissamme se ei kuitenkaan enää riitä, vaan demokratiaa on syvennettävä ja laajennettava myös talouden alueelle. Miten ja millaisin muodoin siihen voidaan käytännössä päästä, ei mielestäni puolueohjelmassa voida määritellä. Riittää, että suunta asiassa on selvä. Käytännön keinot, menettelytavat ja askelten vauhti jääköön kulloisessakin tilanteessa erikseen harkittavaksi.

Socialidemokraattinen Puolue ei voi kirjoittaa periaateohjelmaansa korostamatta tasa-arvon ja solidaarisuuden arvoja ja päämääriä. Samalla se merkitsee oloissamme ihmisen puolelle asettumista suhteessa pääomaan ja muuhun, mikä yhteiskunnassa ihmisen ohella vaikuttaa. Keskusteluaineistossa näitä arvoja ei ole ulotettu yksilöitä ja sosiaalisia ryhmiä ulommaksi. Onko siis niin, että valtakunnan sisäisellä, alueellisella tasa-arvolla ja solidaarisuudella ei ole oleva merkitystä, koska siitä on tyystin vaiettu?

Mielestäni alueellisen näkökulman tulisi kuitenkin mahtua myös SDP:n periaateohjelmaan. Lisäksi toivon, että se ei jäisi vain sinne vaan muuttuisi käytännön politiikaksi myös tämän puolueen piirissä.

P u h e e n j o h t a j a : Kiitoksia. Seuraavana Kai Kalima Helsingin piiristä ja valmistautuu Pekka Moilanen Oulun piiristä.

K a i m a , Kai (Helsingin piiri): Toveri puheenjohtaja, hyvä puoluekokousväki! Suomi on hyvä maa. Vaikka paras on hyvän vihollinen, meidän tarkoituksemme on sosialidemokratistisin periaatein kehittää maatamme edelleen. Periaateohjelmakeskustelu tässä puoluekokouksessa merkitsee tämän työn suuntaamista. Siksi tämä keskustelu ei ole tärkeä pelkäs-

tään puolueellemme vaan myös koko yhteiskunnalle. Siksi periaateohjelmakeskustelulle tulisi luoda mahdollisimman hyvät edellytykset ja puitteet.

Puoluekokoukselle on valmistettu keskusteluaineisto periaateohjelmasta. Se on mielestäni hyvä paperi. Keskusteluasiakirjan laadinnassa on onnistuttu monella tavalla. Erityisesti on mainittava niiden uusien asioiden kartoittaminen, jotka puuttuvat nykyisestä periaateohjelmasta. Asiakirja on laadittu avoimin mielin, ongelmien vaikeus myönnetään, ja niitä nimitetään niiden oikeilla nimillä.

Keskusteluasiakirjassa esiintyy käsitys, jonka mukaan uusi periaateohjelma tulisi rakentaa yhdistelemällä tieteen eri alojen ristiriitaisiakin tuloksia keskenään. Uuden, mahdollisimman yhtenäisen periaateohjelman rakentaminen edellyttää kuitenkin, että ohjelmaa laadittaessa ajattelun menetelmät ovat niin yhdenmukaiset ja pätevät kuin mahdollista. Tässä suhteessa nykyisellä ohjelmalla on puutteistaan huolimatta merkittävät ansionsa.

Matematiikkaa sivuavaa vertausta käyttääkseni yhteenlaskun arvoa päättelymenetelmänä ei vähennä se, että summan osatekijät tiedon karttuessa muuttuvat. Teoria ei tietenkään saa murskata allensa havaintoja kehityksestä ja muutoksesta. Vain oikeat havainnot mahdollistavat uuden teorian luomisen. Lisäksi eräs perusedellytys on, että havainnot on kerätty systemaattisesti ja että niitä on riittävästi.

Uuden teorian luomisessa tai vanhan soveltamisessa toisessa ääripäässä vaanii vaara langeta ajattelussa kaavamaisuuteen ja itseriittoiseen puhdasoppisuuteen, jolloin yhteiskunnalliset muutokset jäävät havaitsematta ja ottamatta vaarin.

Nähdäkseni laaditun aineiston perusteella tällaista vaaraa ei juuri ole. Kuitenkin se seikka, johonka vielä tulisi keskittyä, on työväestön päästäminen valtiollisesta holhuunalaisuudesta sillä tavoin, että perustuslakeja muutetaan, jotta peruslakien määrääenemmistösäännökset ja lepäämäänjättämissäännökset mahdollistavat enemmistölle, yksinkertaiselle enemmistölle sen vallan käytön, jolla siihen on oikeus.

Perustuslakimme laadittiin kansalaissodan jälkeen, sen varjossa ja voittajien hengessä. Ja on todettava, että ajat ovat täysin muuttuneet. Suomen perustuslait ovat myös sikäli vanhentuneita ja puutteellisia, että niissä kyllä omistusoikeutta suojataan, mutta on jätetty pois pääosa palkansaajille tärkeitä perusoikeuksia. Kansalaisten sosiaalisen aseman vahvistaminen edellyttää, että perustuslakeihin kirjataan oikeus vähimmäistoimeentuloon, työ- ja lakko-oikeus, oikeus sivistykseen ja kykyjen mukaiseen koulutukseen. Tällöin periaateohjelmamme on optimistinen tienviitta tulevaisuuteen. (Suosionosoituksia).

Puheenjohtaja: Kiitoksia. Seuraavana Pekka Moilanen Oulun piiristä, ja valmistautuu V. O. Veilahti Pohjois-Hämeestä.

Moilanen, Pekka (Oulun piiri): Toveri puheenjohtaja, hyvät toverit! Me Toppilan Sosialidemokraattisen Työväenyhdistyksen opintokerhossa olemme perusteellisesti tutkineet keskusteluaineistoa periaateohjelmasta. Iloksemme voimme todeta, että monet esille ottamamme näkökohdat ovat mukana puoluetuomioikunnan esityksessä. Kuitenkin ehdotan, viitaten toveri Mällisen täällä aamupäivällä käyttämään puheenvuoroon, että korostuneemmin esille otettaisiin selkeästi, omaksi kappaleekseen, lähtökohdaksi työstä, työn maailmasta sen keskeisen merkityksen vuoksi. Lähtökohdana tulisi olla asiakirjan "työn oikeuden ja kestävän turvallisuuden yhteiskunta" -kappaleessa esitetty vaihtoehto 1, jossa voitaneen

suuntautua vaihtoehto kolmen suuntaan. Vaihtoehto 2 on mielestäni sosiaalisesti erittäin tuhoisa ja näin hylättävä.

Samalla ehdotan, että aamulla meille alkajaisiksi näytetty hyvin havainnollinen dia-sarja toimitettaisiin muodossa tai toisessa perusjärjestöjen käyttöön pikimmiten.

Puheenjohtaja: Seuraavana V. O. Veilahti Pohjois-Hämeestä, valmistautuu Sten Westerholm Ruotsalaisesta Työväenliitosta.

Veilahti, Veikko O. (Pohjois-Hämeen piiri): Toveri puheenjohtaja, hyvät toverit! Meidän puolueemme periaateohjelman uudistustyö on käynnistynyt, ja tässä kokouksessa väki sitten päättää, mille linjoille asetumme. Sitä varten on tehty työtä, valmistettu asiakirja, joka on tietysti vielä puutteellinen, hajanainen, keskeneräinen, mutta näyttää kuitenkin mielestäni varsin hyvin ne keskeiset ongelmat, joihin tulevassa ongelmassa pitää kantaa ottaa.

Ajatukseni on se, että Suomen Sosialidemokraattisen Puolueen nykyinen ongelma ja sen tuleva ohjelma säilyttää jotakin hyvin tärkeätä meidän puolueemme perinteestä. Ensinnäkin tuo marxismi. Minun mielestäni sen perinne säilyy silloin, kun me rakennamme ohjelmamme yhteiskunta-analyysin, yhteiskunnan rakenteiden erittelyn varaan. Siis taloudelliset rakenteet ja valtarakenteet on tarkoin eriteltävä. Otettava kämmenelle tämä ja lähdekö siinä mikä on. Se on marxilainen perinne. Ja siihen liittyy tietysti kriittisyys valtakeskittymiä, eriarvoisuutta, epäoikeudenmukaisuutta vastaan.

Toinen tällainen ajatus on leipäpartin, labour-party'n, taholta tuleva virike. Se on tämä eettinen sosialidemokraattinen perusarvojen asetelma, joka edustaa sitä universaalista, yleispätevää, joka on näin suuren puolueen ohjelmassa välttämätöntä. Sillä meidän on velvollisuus perustella tälle kansalle, millaisen Suomen me haluamme rakentaa, millaisen Suomen me haluamme jättää tuleville polville.

Tähän kuuluu sitten kyllä tämä visio, tämä näkemys myöskin sosialismista. Sosialismilla me emme ymmärrä kiinteätä talous- ja yhteiskuntajärjestelmää, vielä vähemmän satapro-senttista tuotantopääoman valtiollistamista, vaan me ymmärrämme sillä prosessia, kehitystä kohden vapauden, tasa-arvon ja yhteiskuntasolidaarisuuden yhteiskuntaa. Se on meidän linjamme.

Sitten on ranskalainen aspekti tullut esille. Vaikka Ranska on perinteisesti vallan keskittymisen ja vahvan valtion kansakunta, niin ranskalaisen työväenliikkeen perinteessä on hyvin tärkeää itsehallinnollinen puoli. Sitä ranskalaiset toverit ovat vaalineet ja tämäkin näkökohta on otettu huomioon.

Niin meillä on nämä perusarvot ja ne ovat vapaus, tasa-arvo ja nämä ovat jossakin määrin sisäisesti keskenään ristiriidassa. Jo vanha filosofia huomasi, että mitä enemmän vapautta sitä vähemmän tasa-arvoa, mitä enemmän tasa-arvoa sekä vähemmän vapautta. Ja kun tällainen ristiriita on olemassa, se on eräs paradoksi, niin silloin täytyy olla jotakin joka sovittaa tässä välissä. Ja tämä on solidaarisuuden ajatus. Muuttuu yhteiskunta miksi hyvänsä, me tarvitsemme myöskin vastuullista solidaarisuutta niistä ihmisistä, jotka eivät selviydy omin avuin ilman yhteiskunnan mukaantuloa. Eli tasa-arvo ei voi olla mekaanista pelkästään lähtökohtiin ulottuvaa, vaan pitää myöskin tarkastella tulosta.

Eräs vaikea ongelma on työ Kantani on se, että työn käsite on laajennettava. Me emme voi palata senlaatuiseen työyhteiskuntaan kuin ennen. Työ on välttämättömyys, mutta palk-

katyö ja sen rooli, teollinen työ, se on ongelmallinen asia. Ja silloin mitä tekevät ne ihmiset, jotka ilman omaa syytännsä vapautuvat tuotannosta. Jotakin heidän on tehtävä.

Onko työ jaettava uudelleen ja miten? Ja millä tavalla tämä ihmisen elämän juoksu hahmotetaan siten, että siinä työ, koulutus, työ ja vapautus työstä vuorottelee? Millä tavalla lyhenee tehokas työura, joka nykyisin on varsin pitkä? Työn perinne on tärkeä. Kysymys on ihmisen jäsentymisestä yhteiskuntaan, hänen tunteestaan olla tärkeä, siitä että häntä tarvitaan. Meidät on kasvatettu työhön. Mutta jo Lafargue, Marxin vävy, kirjoitti kirjan, joka on saanut uuden suomennoksen. Se vanha suomennos oli hyvä. Sen nimi oli "Laiskuuden evankeliumi". Ja minä rohkenen väittää, että ei tuo työ nyt niin kauhean tärkeätä ole. Sillä "autuaita ovat toimettomuuden hetket, jos meidän sielumme työskentelee". Eli työtä voidaan tehdä myöskin siten, että se ei ole pakkotahtista, eikä sitä tehdä yksistään palkan vuoksi.

Kulttuurissa, hyvät toverit, on kysymys myös poliittisesta kulttuurista. Oikeistolla ei ole linjaa. Suomen kommunistit ovat osoittaneet, että he eivät kykene ilmeisesti saavuttamaan tämän kansan valitsijoiden eikä kansakunnan luottamusta. Heille ei kuulu tämä työväenliikkeemme perinnön jatkaminen. Luottamus kuuluu sosialidemokratialle. Ja poliittinen kulttuuri on aina ideologian varassa. Sosialidemokraattinen ideologia on mielestäni sellainen, joka parhaiten yhdistää myöskin modernin tieteen ja sitten nämä näkemykset, tämän suuren humanismin. Sen että ihminen on pyhä asia, Ihminen ei ole väline koskaan. Ihminen on päämäärä sinänsä. Me emme pyri yhteiskuntaan, jossa valtio sanoisi kaiken ja kantaisi kaikesta vastuun. Siihen me emme saa pyrkiä. Vaan me pyrimme luomaan kehyksiä, jotta ihminen itse ponnistaa, itse saa tilaisuuden kehittää itsensä kukin oman mittansa, omien taipumustensa ja kykyjensä mukaisesti. Onni on tärkeä asia. Onni ja onnellisuus on kuitenkin asia, jota koskaan valtio ei meille anna. Se ei ole valtion asioita.

Kun kirjoitin aikoinaan Hyvinvointivaltio-nimisen kirjasen, niin toveri Tanner vainaa, jota kovasti kunnioitan, kysyi minulta: 'Jaa se Hyvinvointivaltio, mitä sinä tarkoitat? Tarkoitatko, että valtio voi hyvin vai että ihmiset voivat hyvin?' Ja se oli nuorelle esitettyä aika kiperä kysymys. Hänellä oli tietysti veitikka silmäkulmassa. Mutta hän sai minut todella miettimään, että mikä on meidän suhteemme valtioon. Mitä valtion avulla voidaan tehdä ja mitä ei voida tehdä. Missä ovat politiikan ja poliittisen toiminnan rajat. Tämä on minusta hyvin tärkeää, sillä emme me ole etatistinen puolue.

Jälleen kävi niin kuin eilenkin, mutta jatketaan huomenna. Kiitoksia puheenvuorosta. (Voimakkaita suosionosoituksia).

P u h e e n j o h t a j a : Kiitoksia Veikko tästä erittäin syvälle luotaavasta puheenvuorosta.

P u h e e n j o h t a j a : Tässä välissä kokousväelle ilmoitetaan, että toveri Veikko Helle on valmis kirjoittamaan nimikirjoituksiaan muistelmateokseensa "Puuseppä Suomen eduskunnasta" ala-aulassa tänään kello 15—17. (Suosionosoituksia).

Seuraavana puheenvuoron käyttää Sten Westerholm, valmistautuu Aarne Laurila Helsingin piiri.

W e s t e r h o l m , Sten (Suomen Ruotsalainen Työväenliitto): Hyvät toverit! On monta meistä, joka on halunnut olla mukana täällä näinä puoluekokouspäivinä vain sen takia, että niin tärkeän kysymyksen kuin sosialidemokratian politiikan sisältöä keskustellaan.

Henkilökohtaisesti en voi olla sanomatta, että se on tärkeä minulle ja minun työtäni puolueessa, että saan ottaa osaa tästä keskustelusta, ja ajatuksesta tämän periaateohjelman ympärillä. Ja haluan tunnustaa, että ajatukset tässä materiaalissa ovat inspiroineet minua valtavasti. Väittäisin, että tämä on merkittävä dokumentti, se on jopa historiallinen dokumentti. Ei ole olemassa toista puoluetta maassamme, joka on näin selvästi ottanut seuraukset siitä, mitä tiedämme elämästä tänään jälkiteollistuneessa yhteiskunnassa. Eikä ole toista puoluetta, joka näin rehellisesti tekee kyseenalaiseksi niin paljon, johon olemme uskoneet. Se on rohkeasti tehty. Olen varma siitä, että kun ihmiset liikkeemme ulkopuolella ottavat osaa tähän meidän itsekriittiseen keskusteluun, he ymmärtävät, että me menemme tähän prosessiin, koska meillä on suuri huoli ihmiskunnasta ja tulevaisuudesta.

Tämä pohjamateriaali viittaa selvästi puheenjohtajamme käsialaan ja ajattelutapaan, näin ymmärrän. — Aikaisemmin viime talvena, minulla oli tilaisuus kuunnella toveri Sorsan pohdiskelua, kun hän tapasi arkkipiispa John Wikströmin Voionmaan Opistossa. Tässä periaateohjelman keskusteluaineistossa kohtaamme samaa syvää analyysiä suomalaisen ihmisen todellisuudesta. Tarkoitin, että tämä pohdiskelu on tarpeellista sekä että voimme olla onnellisia, että meillä on puheenjohtaja, joka tuntee ajan virtauksia.

Tämän päivän ihmisellä on vaikeuksia ja jonkun täytyy ottaa vastuu ajattelemisesta. Olen iloinen, että minun puolueeni on ottanut tätä vastuuta. Nyt tuntuu tärkeältä olla mukana. Pioneereilla oli omat tavoitteensa, joiden puolesta he taistelivat; meidän tehtävämme tänään on antaa ihmisille rohkeutta elää! Halusin vain kiittää tästä keskusteluaiaineistosta.

P u h e e n j o h t a j a : Kiitoksia. Seuraavana Aarne Laurila Helsingin piiristä ja valmistautuu Seppo Salminen Pohjois-Hämeestä.

Puoluekokouksen puheenjohtajaksi siirtyi Arpo Heinonen.

L a u r i l a , Aarne (Helsingin piiri): Toveri puheenjohtaja, hyvät toverit. Puoluekokous on puhunut kulttuurista ja se on puhunut työstä, työllisyydestä ja työttömyydestä. Nämä asiat ovat ehkä jonkun mielestä kaukana toisistaan ja kuitenkin työvoima- ja kulttuurikysymykset lomittuvat. Sosialidemokraatit ovat yllättävän pitkään uskoneet mahdollisuuksiin lisätä nimenomaan aineellista tuotantoa. Vaikka tarpeita luodaan keinoitekoisestikin ja vaikka monelta suomalaiselta puuttuu vielä välttämätöntäkin, alkaa joillakin aloilla jo häämöttää raja, jonka yli ei tavaroiden tekemisessä päästä. Uusi yrittäjä, jota yhteiskuntakin työllisyyden nimissä ehkä kannustaa, saattaa auttaa työttömyyden poistamista joltakin paikkakunnalta, mutta synnyttää vaikeuksia jossakin muualla. Halvan työvoiman maat työntävät kauppojen pöydiltä kalliimmalla valmistettuja vastaavia tavaroita ja niin edespäin.

Sen sijaan tekemätöntä työtä on rajattomasti muilla kentillä. Tieteellisessä tutkimuksessa ei törmätä muihin kuin voimavarojen rahoihin. Yhdyskuntasuunnittelu ja ympäristöntutkimus edellyttävät lisää voimia. Monissa Suomen taidelaitoksissa ja kirjastoissa on henkilökuntaa liian vähän eivätkä museot pysty tekemään sitä mitä haluaisivat ja osaisivat, koska väkeä puuttuu. Kansalais- ja työväenopistot kaipaavat lisää päätoimisia opettajia. Musiikkioppilaitoksiin mahtuu monilla paikkakunnilla vain vähemmistö niihin pyrkivistä lahjakkaista nuorista ja lapsista. On väärin leikata tällaista kasvun halua nuorelta ihmiseltä. Liikuntaharrastuksiin on ohjaajia liian vähän eikä kunnalliseen kulttuurityöhön ole saatu edes niitä va-

kansseja, joista on sovittu. Samaan aikaan on tällaisiin tehtäviin koulutettuja nuoria ihmisiä työttöminä tai tilapäisissä tai toisarvoisissa töissä.

Rahaa kysytään useimmiten valtiolta ja kunnilta. Virkamiehet levittelevät käsiään ja viittavat julkisten menojen karsimisen välttämättömyyteen. Yleinen mielipidekin on saatu kääntymään tällaista julkista rahoitusta vastaan, vaikka elämän laadun nostamisesta puhutaankin juhlallisesti. Koska kulttuurityötä ei sen perusolemuksen takia voida ohjelmoida täsmällisesti eikä sen tuottoa laskea rahassa, sen tarpeet jäävät helposti häviölle kilpailtaessa varoista silkan aineellisen tuotannon kanssa. Kuntakaan ei voi ennakolta arvioida esimerkiksi harrastustoiminnan hyötyä sillä tavalla kuin se uskoo voivansa mitata hyötyä vaikkapa jostakin teollisuushallista, jonka yrittäjä sitten kylläkin saattaa tehdä kohta konkurssin.

Juuri sosialidemokraattien on selvästi ja lujastikin sanottava, että haaveilemamme ihmisen henkinen kehittyminen vaatii työtä ja vaatii myös yhteiskunnan sijoituksia, meidän yhteistä varojen käyttöämme. Periaateohjelmaamme tuleekin kannattamaan tuo luottamus ihmisen sisäiseen kasvuun — juuri sosialidemokraattien on siihen uskottava, vaikka monet muut väsähtäisivätkin. Mutta sille kasvulle on luotava henkiset ja aineelliset mahdollisuudet, muuten ihmisessä oleva siemen jää itämättä. Ilman työtä ei taas tämä ole mahdollista. Onneksi tämä työ ei ole palkastaan riesaa ja vaivaa, vaan se palkitsee tekijänsä ja rahoittajansa. Inhimillisen työn tarkoitus on itse työhön sisältyvää kulttuuria sekä aineellisia voimiamme pohtivat sosialidemokraatit eivät saa periaatteesta päättäessään unohtaa näitä asioita.

Minusta tuntuu, että työväenliikkeessä nämä kysymykset on tunnettu selvemmin ja tunnustettu rohkeammin joskus aikaisemmin kuin viime vuosina meidän polvessamme. Periaateohjelmaan on sivistystyön mahdollisuudet ja käytännön tarpeet otettava näkyvälle paikalle, otettava tosissaan. (Suosionosoituksia).

Puheenjohtaja: Kiitoksia. Seuraavana Seppo Salminen Pohjois-Häme ja valmistautuu Pirkko Valtonen Satakunnasta.

Salminen, Seppo (Pohjois-Hämeen piiri): Toveri puheenjohtaja, hyvät toverit! Puutun yhteen ohjelmakeskustelun osa-alueeseen, vallankäyttöön. Tuo diasarja, joka tässä alkuvaiheessa esitettiin oli erinomainen esimerkki siitä, miten oikealla tavalla käytetty valta voi saada myönteisiä tuloksia aikaan.

Kannatan sitä ehdotusta, jossa todettiin että tämä olisi syytä toimittaa myös perusjärjestöille.

Kun SDP aikoinaan perustettiin, sille asetettiin konkreettiset toimintatavoitteet. Tällöin todettiin, että kun nuo tavoitteet on saavutettu aikoinaan, niin silloin ollaan huomattavasti lähempänä sitä yhteiskuntaa, joka meidän mallimme on.

Jo alkuvaiheessa todettiin, että puolue asettaa tavoitteet ja on samalla myös väline, jolla noihin tavoitteisiin päästään. Havaittiin selkeästi, että tarvitaan jonkinlaista valtaa näiden tavoitteiden eteenpäinviemiseksi. Epäselvää tuolloin oli, miten tuota valtaa tulee käyttää.

Tänä päivänä on selvää, että ratkaisuja voidaan tehdä vain saavutetun vallan avulla. Ilman valtaa ei tavoitteita kyetä toteuttamaan, ei saamaan niistä vallitsevaa todellisuutta. Korkeintaan voi syntyä vallattomia esityksiä ja niillähän tätä maata ja maailmaa ei rakenneta. Tuohon valtaan tulee kuitenkin liittyä kansanvalta, kansalaisen ehdoton mahdollisuus vaikuttaa niihin, jotka valtaa käyttävät. Kansalaisilla tulee olla myös mahdollisuus vaikuttaa po-

litiikan suuntaan, jota halutaan toteutettavaksi. Tämä menettely on mahdollista vain omaksumassamme demokraattisessa järjestelmässä. Tuon demokratian eräs keskeinen lähtökohta on parlamentarismi. Se on eräs tapa käyttää valtaa.

Kun SDP lopullisesti kansalaissodan jälkeen 20-luvulla valitsi parlamentarismien tien se määritteli samalla linjansa sille miten uudistuspolitiikkaa toteutetaan. Se vaatii osallistumista niin valtiolliseen kuin kunnalliseenkin toimintaan, sisäänmenoa näihin instituutioihin. Vain siten tuon omaksutun demokraattisen ja parlamentaarisen periaatteen ja käytännön voi toteuttaa. Jättäytyminen vastaavasti näiden järjestelyjen ulkopuolelle merkitsee jättäytymistä suomalaisen yhteiskunnan uudistuspolitiikan ulkopuolelle.

Voimme tietysti vapaasti asetella tavoitteita, mutta emme kykene niitä muuttamaan käytännön toiminnaksi niiden ihmisten hyväksi, jotka meihin, meidän puolueeseemme luottavat ja tietävät tavoitteidemme ylivoimaisuuden kehityksemme nykyväheessakin.

Oleminen kansanliikkeenä on sosialidemokraattiselle puolueelle tärkeä lähtökohta. SDP kansanliikkeenä on kyennyt kokoamaan ajatukset, toivomukset ja utopiatkin yhtenäiseksi todellisuuteen pohjautuvaksi tavoitteistoksi. Tämä rooli on puolueella säilynyt ja se tulee säilyttää tulevaisuudessakin.

Kun joissakin yhteyksissä on teoretisoitu yhden asian kansanliikkeitä kohoavalla ylipolueajattelulla, on tällainen haihattelu mielestäni syytä unohtaa. Yhden asian liikkeestä löytyy herätteitä. Ne eivät kuitenkaan voi hallita sitä yhteiskunnallista kokonaisuutta, jonka pohjalta ratkaisut aina joudutaan tekemään. Tässä mielessä SDP on erilaisten kansalaismielipiteiden kokoaja, jonka tulee voida muuttaa ne hyväksyttäväksi toiminnaksi, joka turvaa tulevaisuudenkin tarpeet. Siis demokraattisessa järjestelmässä, parlamentaarisin keinoin voidaan voimakkaasti edistää tavoitteidemme toteuttamista politiikassa.

Kun SDP:n ensimmäinen periaateohjelma vuodelta 1903 oli ohjelma köyhyyden poistamiseksi, se palveli oman aikansa tarpeita. Sen ja käytännön tilanteiden perustalta valittiin toimintamalli viideksi vuosikymmenenksi. Tältä linjalta me voimme jatkaa, sikäli kun löydämme ja kykenemme edelleenkin huolehtimaan demokraattisesta ja parlamentaarisesta järjestelmästä. (Suosionosoituksia).

Puheenjohtaja: Kiitoksia. Seuraavana Pirkko Valtonen Satakunnan piiristä valmistautuu Jouko Erkkola Pohjois-Hämeestä.

Valtonen, Pirkko (Satakunnan piiri): Toveri puheenjohtaja! Puoluekokousryhmässämme käsiteltäessä periaateohjelmakirjasta, alustajamme Aimo Kairamo kehotti selvittämään nämä asiat itsellemme "omin sanoin". Totesimme tekstin läpikäymisen vaatineen ponnistuksia. Mutta olemme vakuuttuneet siitä, että on aihetta uudistaa periaateohjelmaamme, joskin "omia sanoja" todella on etsittävä.

Ryhmämme keskustelusta jäivät mieleeni kysymykset tasa-arvosta ja politiikan ja yksityisyyden rajoista. Ryhmässämme tuotiin esille mielipide, että puoluekokouksesityksissä puhuttiin liian paljon tasa-arvosta, niin että se alkaa jo herättää vastareaktioita.

Kun sana 'tasa-arvo' nostaa harjaksia meidän puolueemme harmonisissa kunnioitettavissa aktivisteissa, tulee mieleen, että jokin on vialla. Onko syy ehkä siinä, että tasa-arvoasiat ovat erittäin kärjistäen — joskin aiheellisesti — tulleet esille surkukupaisassa naispappeusasiassa tai esimerkiksi kotihoidontukikiistassatai oppineitten naisten vaatimuksis-

sa olla virkoja täytettäessä tasa-arvoisia mieshakijoiden kanssa. Vai onko sittenkin niin, että se koira älähtää, johon kalikka kalahtaa.

Tasa-arvo-sana yhdistetään herkästi vain käsitteeseen miehen ja naisen välisestä tasa-arvosta. Olkoon asia kuinka kipeä tahansa, olen sitä mieltä, etteivät puheet tässäkään mielessä epätasa-arvosta ole yksinomaan pahasuisten akkojen keksintöä, vaan täyttä totta aivan omissa ympyröissämme. On luonnollista, että asiasta on nostettu keskustelu. Siteeraan vanhaa kansanviisautta, joka sanoo: siitä puhe mistä puute. Kauanko keskustelua jatkuu?

Jos sana 'tasa-arvo' provosoi vastareaktioon, pitäisikö sille keksiä uusi vastine. Omia sanoja en kylläkään yhtäkkiä ole löytänyt, mutta Nykysuomen sanakirja tarjoaa yksinkertaisesti sanaa 'yhdenvertaisuus'. Tasa-arvo on jokatapauksessa periaateohjelmassamme keskeinen rakennusaine.

Toinen ryhmässä pohtimamme asia oli politiikan ja yksityisyyden rajat. En ole varma olenko lähelläkään asian ydintä, mutta katsoisin tätä kysymystä omasta itsestäni lähtien. Kun aikanaan nuorena tyttönä pohdin suhdettani politiikkaan, näin ympärilläni hätää, alistumista ja välinpitämättömyyttä. Mutta näin niitten ihmisten käyttäytymisessä, jotka toimivat puolueessamme, rauhallista asioihin paneutumista, halua hoitaa asioita heikomman parhaaksi ja myös kykyä siihen. Sellainen lapsenuskio minulla oli, että sosialidemokraattina itseään pitävä ihminen asettaa itselleen korkeita vaatimuksia ihmisenä olemisessa. Erikoisesti ajattelin, että sosialidemokraatit kunnioittavat ihmisyyttä ja kunnioittavat myös toisten ihmisten vakaumusta.

Elämä tietysti on rapsinut alas kultaisia lehtiä, mutta kyllä vieläkin katson, että sosialidemokraatti ihmisenä hänen tulee asettaa itselleen solidaarisuuden ja tasa-arvon tavoitteita aivan jokapäiväiseen arkiseen käyttäytymiseensä saakka. Hänen tulee laittaa oma itsensä alttiiksi. Hän itse on osa politiikkaa (Suosionosoituksia).

P u h e e n j o h t a j a : Kiitoksia. Seuraavana Jouko Erkkola Pohjois-Hämeen piiristä, valmistautuu Elvi Hämäläinen Kuopion piiristä.

E r k k o l a , Jouko (Pohjois-Hämeen piiri): Toveri puheenjohtaja, hyvät toverit! Sosialidemokratia on ihmisyyden aate ja siitä kertoo tämä periaateaineisto. Keskityn sen aatteellisen taustan tarkasteluun. Periaateellisista linjoista käydyssä keskustelussa on aineistossa viitattu saksalaisiin ideologeihin ja nimenomaan tästä aineistosta käydyssä keskustelussa on puhuttu näistä ideologeista. Kuuluisimmaksi näistä tuli presidentinvaalitaistelun yhteydessä yllättäen Eduard Bernstein. Hänen nimensä mainitaan periaateohjelman aineistossakin.

Kuitenkin häntä suurempi vaikuttaja nuoreen suomalaiseen työväenliikkeeseen oli Karl Kautsky. Kautskyn vaikutus Forssan ohjelman taustalla oli Bernsteinia merkittävämpi. Vanhassa vuosina 1907—1909 ilmestyneessä Sosialistisessa Aikakauslehdessä julkaistiin Kautskyn kirjoittamia artikkeleita 11, samaan aikaan kun Bernsteinilta pääsi lehden sivuille vain kaksi kirjoitusta ja nekin ikään kuin varoittavina esimerkkeinä.

Bernsteinin vaikutus ulottui Suomeen Ruotsin kautta merkittävästi vain Turun seudulle. Kautsky ja Bernstein toimivat aluksi myös paljon yhdessä. Yhdessä he olivat kirjoittamassa Forssan kokouksen pohjana olevaa Erfurtin ohjelmaa, mutta tämä tapahtui aikana, jolloin Bernstein lukeutui vielä kautskylaisiin. Myöhemmin heidän linjansa erosivat voimakkaasti

toisistaan Bernsteinin uskoessa yhteistyöhön liberalismien kanssa ja Kautskyn työväenluokan laaja-alaiseen omaehtoiseen yhteistyöhön.

Venäjäns vallankumousta kritisoidessaan vanhoina miehinä Bernstein ja Kautsky taas lähenivät toisiaan. Kautskyn ajatusten taustana oli Marx ja jossain määrin myös Darwinin evoluutioteoriat. Puolueuotyössä pääpaino piti Kautskyn mukaan olla joukkojen valistustyössä. Kautsky oli vankka parlamentaarisen demokratian kannattaja ja oli tuomassa ajatusta sosialidemokratian periaatteisiin.

Vakaumuksellisenä demokraattina Kautsky korosti sosialismin ja demokratian yhteenkuuluvuutta jo Erfurtin ohjelman selitysteoksessa. Sitten Kautsky tiivistä ajatuksensa näin: "Ei sosialismia ilman demokratiaa, ei demokratiaa ilman sosialismia."

Venäjäns vallankumouksen jälkeen toisen internationaalin henkinen johtaja paneutui enstistä perusteellisemmin sosialismin ja demokratian välisiin suhteisiin. Näistä tämän ajan Kautskyn ajatuksista voisi olla opittavaa näinäkin aikoina, nimenomaan arvioitaessa reaalisocialismia. Kautskyn linja kehittyi siis ajan mukana, mutta meille on merkittävää, että Kautskyn ajatusten suomentajana toimi merkittävällä tavalla Väinö Tanner.

Socialidemokratian periaatteita tarkasteltaessa ei ole aihetta puhua vain Bernsteinista tai Kautskysta vaan on muistettava kaikki eri vaikuttajat yhdessä. Tarkastelussa on pyrittävä suomalaisten näkökohtien huomioon ottamiseen kiinnittämällä huomio vaikutuskohteisiin suomalaisen vanhan työväenliikkeen toimintaan. Silloin eri vaikuttajien merkitys tulee oikeassa suhteessa esille. Tärkeintä on se, että me pystymme arvioimaan kehityksen oikein.

Kautskyn ajatusten perintöä edustaa meillä SDP:n vuoden 1952 periaateohjelma ja SAK:n periaateohjelma. Työelämän ja talouspolitiikan tarkastelussa on otettava huomioon myös SAK:n periaateohjelmaan kirjatut ay-liikkeen socialidemokraattien ajatukset. Työntekijäin vaikutusmahdollisuuksien lisäämiseen työpaikalla ja kansalaisten vaikuttamiseen asuinympäristöön, sanalla sanoen lähidemokratiaan, on kiinnitettävä lisääntyvää huomiota. Itsehallinnolla voidaan lisätä demokratiaa ja se on myös tehtävä. Meidän on tänä päivänä periaateohjelmaa uudistettaessa sovellettava historian opetukset tämän päivän ja huomisen todellisuuteen. Siinä meillä riittää tehtävää. Kiitos (Suosionosoituksia).

Puheenjohtaja: Seuraavana Eki Härmäläinen Kuopion piiristä ja valmistautuu Jorma Jokinen Uudeltamaalta.

Härmäläinen, Elvi (Kuopion piiri): Hyvät toverit! Tuon terveiset kotipaikkakunnalta, samalla kun siihen on tilaisuus, sieltä järjestöväeltä ja haluan kertoa mitä mielipiteitä periaateohjelman keskustelussa siellä tuli esille.

Periaateohjelmakeskustelusta on noussut esiin sanat vapaus, tasa-arvo ja solidaarisuus, jotka on nimetty socialidemokratian perusarvoiksi. Perusarvot eivät kuitenkaan tule korostetusti esiin nykyisessä periaateohjelmassa, vaan ne löytyvät kyllä sieltä liitettyinä eri tavoin ohjelman sisältöön. Toteutuessaan perusarvot käytännön politiikassa, ne luovat yhteiskunnastamme vapaan, inhimillisen ja turvallisen yhteiskunnan.

Uudessa periaateohjelmassa nämä perusarvot onkin otettava korostetusti esiin ja annettava niille se merkitys mitä socialidemokraattisessa politiikassa niillä tarkoitetaan. Työn merkitys ihmiselle on tunnustettu nykyisessä periaateohjelmassa, työ on ihmisen perusoikeus. Työn kautta ihminen luo itseään, kehittää kykyjään ja ominaisuuksiaan ja useimmat sosiaa-

liset suhteet tulevat työn kautta. Työn merkitys toimeentulon turvaajana ja henkisen hyvinvoinnin turvaajana on sisällytettävä myös uuteen periaateohjelmaan. Työajan lyhentämisellä tulee turvata mahdollisimman monelle työtä, myös tulevaisuudessa.

Sosialismi on sana, jota porvarit tarkkailevat sosialidemokraattien ohjelmia tutkiessaan ja käyttävät sitä kansalaisille pelottelusanana. Sosialismi pitäisi pystyä selittämään ohjelmassa siten, että niin jäsenet kuin kannattajatkin ymmärtävät mitä sosialidemokraatit sosialismilla tarkoittavat. Ohjelmassa tulee korostaa edelleen demokratian merkitystä. Demokratian lisääminen työelämässä tulee kirjata ohjelmaan. Mm. yhteiskunnalliset työpaikat, joissa työntekijät ovat veronmaksajia, samalla työnantajia, toisin sanoen omistajia, tulisi työntekijöiden osallistuminen päätöksentekoon olla tavoitteena. Yhteiskunnan omistamisessa työpaikoissa ei työnantajan ja työntekijän välillä pitäisi olla ristiriitaa.

Puoluetoimikunta toteaa päätöslauselmassaan mm., että sosialidemokratia on laaja-alainen poliittisyhteiskunnallinen kansanliike. Liikkeessä toimivia yhdistää näin ollen ensisijaisesti yhteiskuntaelämää koskevat periaatteet, arvot ja politiikan päämäärät. Liikkeen yhteisten periaatteiden juurruttaminen kasvatukseen ja julkaisutoiminnan keinoin, on puolueen tärkeä tehtävä, toteaa puoluetoimikunta. Olen samaa mieltä.

Kirjoitettaessa uutta periaateohjelmaa puolueelle, tulee ohjelma kirjoittaa sellaiselle kielelle, että sen ymmärtää jokainen lukutaitoinen kansalainen. Nykyinen ohjelma vaatii tullakseen ymmärretyksi monen lukukerran sekä lisäksi jo aktiivista toimintaa puolueessa jonkun aikaa, omakohtainen kokemus. Puolueeseen liittymistä harkitsevalle ihmiselle ohjelman kieli on vaikeaselkoinen. On sanottu, että ohjelmaa ei voida kovin yksityiskohtaisesti kirjoittaa. Mutta jos halutaan sosialidemokratiasta kansanliike ja halutaan liikkeen periaatteet ja päämäärät saattaa ymmärretyksi on ohjelma jollakin tavalla voitava konkretisoida. Taikka sitten sille on laadittava katekismuksen tavoin selitysoasa. Joku on myös sanonut, että harva puolueen kannattaja lukee periaateohjelmaa, vaan äänestää puoluetta sen tekojen ja toiminnan perusteella. Ohjelma siten saa ainoastaan teoreettisen muodon. Periaateohjelmia kuitenkin tarvitaan, jotta kansalainen voi verrata häutessaan eri puolueiden ohjelmia ja valita niistä ajatusmaailmansa mukaisen yhteisön. Sosialidemokraattisen puolueen periaateohjelma on jo vanhastaan sen sisältöinen, että sen kun vain ymmärtää ja se on laajemmin ihmisten luettavissa, moni porvareita nykyisin äänestävä voi valita sosialidemokraattisen puolueen vaihtoehdona.

Periaateohjelma on siis kirjoitettava siihen muotoon, että jokainen puolueen jäsen ja kannattaja voi osallistua päivittäiseen keskusteluun sen perusteella, selvittääkseen sosialidemokratiaa lähimmäisilleen. Erkki Liikanen sanoi eilen, että puolueen sanoma on kirkastettava kansalle. Selkeyttämällä ohjelman sanoma, se varmasti kirkastuu.

P u h e e n j o h t a j a : Seuraavana Jorma Jokinen, Uudeltamaalta, valmistautuu Leo Söderqvist, Helsingin piiristä.

J o k i n e n , Jorma (Uudenmaan piiri): Hyvät toverit! Kun tätä periaateohjelmaluonnosta edustamassani yhdistyksessä Rajamäellä, siellä viinatehtaan varjossa käsiteltiin, oltiin alussa hyvin hämmästyneitä nimenomaan siinä ohjelmaluonnoksessa olleen kielen takia, kuten kunnioitettu puheenjohtajamme Kalevi Sorsakin hieman tuossa alussa epäili.

Tuon alkuhämmennyksen jälkeen kuitenkin nähdään tässä periaateohjelma-asiakirjassa

työn ja pääoman välisen ristiriidan olevan menettämässä merkitystään muiden eturistiriitojen painon lisääntyessä. Kyseessä olevat ristiriidat tulevat yhteiskunnassa entistään selvemmin esille juuri niillä alueilla, jotka ns. uusina asioina nousevat esille poliittisessa keskustelussa jne. Me voimmekin todeta, että yritysten voitot ovat kasvaneet saman aikaisesti kuin massiivinen työttömyys ja leikkaukset sosiaalipalveluissa ovat heikentämässä yhteiskunnan vähempiosaiten elinmahdollisuuksia, kehittyneissä läntisissä teollisuusmaissakin. Nähdään myös, että monen ohjelma-asiakirjassa ilmistun tavoitteen ja toiveen toteutumisen esteen, muodostaa juuri kansainvälistyvä pääoma. Palkkatyöväestö on se ryhmä, joihin puolueen kannatus on aina ja perinteellisesti nojautunut ja näin tulee olla vastakin. Kysymystä tulee tulevaisuudessa kuitenkin katsoa siten, että puhutaan enemmänkin ja yleisemmin palkan ansätsijoista, tällöin se kätkee sisälleen laajemman joukon puoluetta jo nyt äänestäviä kansalaisia. Ei se, missä ihminen toimii saa olla esteenä kyseessä olevalle kannan määrittelylle. Uudella määrittelyllä pitää voida luoda pohjaa entistä laajemmalle ja entistä vahvemmalle sosialidemokraattiselle puolueelle.

Näen asian myöskin siten, että ohjelma-asiakirjassa esitetty linjaus maailmankatsomuksellisten moniarvoisuuksien ja sosialidemokraattisen työväenliikkeen aateperinnön pohjalta rakentuvan tieteellisen avoimuuden puolesta on hyvä lähtökohta tarkasteltaessa puolueen teoreettista perustaa. Asiakirjassa määritellään kolme perusarvoa: vapaus, tasa-arvo ja solidaarisuus, jotka ovat oikealla tavalla mielestäni täsmennetyt, sosialismi, demokratia, itsenäinen kansa ja yhteistyön maailma, siten kun ne ovat jo nykyisessä jo vuonna 1952 ilmaistussa ohjelmassa, ovat kestäviä periaatteita tänäkin päivänäkin. Näen erittäin tärkeäksi pohtia yleisemmin myöskin työn tulevaisuutta. Sitä voi tarkastella ainakin kahdella tavalla, joko nykyisen tilanteen ja ihmisentarpeiden kautta, jossa nykyiset työpaikat pitää säilyttää, mutta teknologia huomioiden tämä ei sittenkään riitä. Tai sitten lähteä kokonaan uusien työpaikkojen luomisesta ihmisten tarpeiden mukaisesti ja tällaisia kasvavia tarpeita löytyy mm. lasten päivähoiton, terveydenhuollon, vanhusten hoidon, vapaa-ajan ja koulutuksen alalta. Yleisesti nähdään se, että ongelmien ratkaiseminen edellyttää puuttumista tulonjakoon ja omaisuuden hallintaan. Taloudellinen demokratia on tulevaisuudessa rakennettava eri keinoilla. Pelkkä valtiollistaminen ei yksin riitä, eivät liioin nykyisin käytössä olevat yhteistoimintamuodot. Mielestäni ne palkansaajarahastomallit, jotka Ruotsin mukaisina tällä hetkellä yritetään Ruotsissa saada toimimaan, eivät Suomeen sovellu, tai pikemminkin niiden toiminta ei Suomessa tule onnistumaan. Huomion kiinnittäminen omistamisen hallitsemiseen on oikea suunta, jolloin pohjaksi on otettava oma yhteiskunnallinen tilanteemme. Valtiollistamista, kunnallistamista, osuustoimintaa, eikä muutakaan kollektiivista omistusmuotoa tule pois sulkea tulevasta ohjelmasta, kuten puheenjohtaja Sorsa mainitsi.

Edellä esitetyt erilliskysymykset osoittavat selvästi sen, että periaateohjelman uudistamisessa joudutaan tarkastelemaan hyvin monia peruskysymyksiä ja niistä varmasti tulee tehdä oikeita johtopäätöksiä. Kiitos.

Puheenjohtaja: Kiitoksia. Seuraavana Leo Söderqvist, Helsinki valmistautuu Sirkka-Liisa Vehviläinen, Helsingin piiristä.

Söderqvist, Leo (Helsingin piiri): Toveri puheenjohtaja! Ajattelin omassa puheen-
vuorossani puuttua käsitteeseen valta. Tästä vallasta on monessa eri yhteydessä puhuttu

tässäkin salissa tämän päivän aikana ja henkilökohtaisesti on jäänyt häiritsemään, että tässä asiakirjassa, jota on perusjärjestöille ja puoluekokousedustajille jaettu, joka on käsittelyn pohjana. Samalla tavalla kun tässä salissakin, niin siinä kirjasessa tämä vallan käsitteen ympärille on edetty hyvin hajanaisesti. Meidän tulisi selvittää itsellemme, minkälaisia erilaisia vallan esiintymismuotoja on, suorittaa jonkunnäköinen vallan analyysi, pohjaksi esim. taloudellisen demokratian laajentamiselle.

Meillä on eri muotoista valtaa, on taloudellista valtaa, poliittista valtaa, tiedon valtaa, kansan valtaa, mielivaltaa, arvovaltaa, niitä on vaikka minkä verran näitä erilaisia vallan esiintymismuotoja. Mutta jos ruvetaan puhumaan itsehallinnollisesta sosialismista ja puhutaan taloudellisesta demokratiasta, niin jotta niistä kyettäisiin puhumaan sillä tavalla, että tämä vuorovaikutus erilaisten vallan käyttäjien välillä toteutuisi kunnollisella tavalla, tarvitaan pohjaksi väline, jota vastaan esim. taistellaan. Minä väittäisin, että tässäkin salissa on useita sellaisia edustajia, jotka eivät tiedä oikeastaan ketä vastaan me taistelemme. Taloudellisesta vallasta puhutaan ja suurpääomasta puhuvat kommunistit. Työpaikoilla he esittävät väittämän siitä, että jos joku asia menee pieleen niin se on kapitalistin pahuutta vaan siinä tilanteessa, se on yksinkertainen selitys sillä kuitataan kaikki. Mutta se ei riitä tänä päivänä, meillä täytyisi olla pohjalla se, että mitä vastaan ja minkä vuoksi me toimimme. Se vetää ihmisiä mukaan. Naiset ovat lähteneet liikkeelle kun he ovat heränneet keskeisen ajatuksen ympärille, tasa-arvon ympärille. Siinä on sisältö, jonka naiset tuntevat omakseen. Mutta sitä tasa-arvoa tietysti on muuallakin ja sitä voidaan nostaa keskeiseksi teemaksi muuallakin, mutta tässä tapauksessa se kohdistuu, tämä kohdistuu naisiin tässä kokouksessakin se on nähty.

Toinen asia, joka minulla on ollut mielessäni, on ollut tämä talouspolitiikan keskeinen rooli meidän ajattelussa viime aikoina. Talouspolitiikka on saanut itseisarvon luonteen, siitä on tullut sellainen aihe, johon törmätään koko ajan ja jota pidetään kaiken toiminnan keskipisteenä ja kuitenkin näin laajasti ymmärrettynä sosiaalipolitiikka ja kulttuuripolitiikka, tällaiset ihmisen henkiset tarpeet, vaatisivat huomattavasti enemmän huomiota osakseen ja olisi ymmärrettävä, että talouspolitiikka on vain väline, resurssi, voimavara näiden muiden toteuttamiselle, eikä itseisarvo. Siinä yhteydessä tällaiset talouspoliittiset asiantuntijat esim. eivät saisi olla ohjaavana tekijänä, vaan tiedottavana tekijänä siitä, että missä liikutaan ja tämä asetelma täytyisi säilyttää edelleen. Jatkossa sellaisena, että taso olisi tämä, eikätalouspolitiikat määräisi sitä suuntaa miten puolue voi toimia.

Työelämän uudistamisesta toteaisin lähinnä muutaman asian. Työn oikeudesta puhutaan, mutta pitäisi myös samalla puhua vapaudesta tehdä työtä ja velvollisuudesta tehdä työtä, miten me ne ymmärretään. Mikä on teknologian kehityksen tarjoamat haasteet ja kuinka toimitaan työajan lyhentämisen puolesta. Jonkun näköistä konkretiaa, sellaisia kysymyksiä meidän täytyisi nostaa esiin, jotka tarjoavat meille välineen toteuttaa sosialidemokraattista politiikkaa tässä yhteiskunnassa.

Puheenjohtaja: Kiitoksia. Seuraavana Sirkka-Liisa Vehviläinen Helsingistä. Valmistautuu Pekka Alanen, Helsingin piiristä.

Vehviläinen, Sirkka-Liisa (Helsingin piiri): Toveri puheenjohtaja, hyvät puoluekokouksoverit! Keskusteluaineisto periaateohjelmasta on ollut vilkkaassa käsittelyssä perusjär-

jestöissä. Siitä on keskusteltu, siitä on annettu lausuntoja, siihen on esitetty uusia vaihtoehtoja. Kun aineisto tuli perusyhdistyksiin, oli evästyksenä ollut ajatuksia siitä, että entiset tavoitteet on jo saavutettu ja näin ollen entinen periaateohjelma tulisi saattaa uuteen muotoon, meidän tulisi kirjata uudet ajankohtaiset kysymykset, uudet ajankohtaiset tavoitteet.

Olen kuitenkin ollut sitä mieltä, että vanha periaateohjelma monin paikoin on edelleen ajankohtainen. Siinä on tavoitteita, joiden edestä meidän edelleen tulee tehdä työtä, joissa meidän tulee ponnistella, parantaa niitä etuja, joita olemme saavuttaneet.

Se, että siinä tulisi jatkossa olla uusia asioita, uusia kokonaisuuksia, on aivan totta. Nykyinen periaateohjelma ei kovinkaan syvällisesti ota kantaa rauhantyöhön, kansainvälisiin kysymyksiin, ympäristökysymyksiin. Kuitenkin pääpäno uudistettavassa periaateohjelmassa tulee olla kansallisella pohjalla. Meidän tulee olla selkeästi työväenpuolue, jonka tehtävänä on tehdä työtä heikompiosaisten hyväksi. Meillä on monia näennäisiä saavutuksia/mutta siitä huolimatta paljon on vielä hienosäädön varassa tekemistä. Meillä on erittäin paljon isoja kokonaisuuksia, joissa meille riittää työtä vuosikymmeniksi eteenpäin. Tällaisia kysymyksiä on asuntokysymykset, työllisyyskysymykset, tasa-arvokysymykset ja yksityisen kansalaisen vaikutusmahdollisuudet niin omassa asuinympäristössään, työpaikalla, kunnassa, valtiossa kuin myöskin omassa puolueessamme.

Meidän tulee olla selvemmin joukkoliike, joka näkee tärkeänä heikompiosaisten aseman parantamisen. Meidän tulee kyetä pienentämään eroja yhteiskunnassa.

Toveri, kirjailija Arvo Salo on monissa kirjoituksissaan ansiokkaasti kuvannut yhteiskuntaa ja sos.dem. puolueen tavoitteita, saavutuksia. Eräässä hänen runossaan, joka on kirjoitettu vuonna 1975 Arvo Salo toteaa näin:

"Ei ole valmis
ihmisen maailma tänään.
Kellä on silmät, se näkee
kun katsoo maailman
vääryyttä täynnä.
Yhtäällä
harvojen vallan
väärällä tavalla vahvan
painaen pientä.
Toisaalla
ihmisen, joukot
ihmisen arvoa, ihmisen
valtaa vailla.
Ihmisen oikeus;
onko se todeksi tullut tässäkin maassa?
Eikö raahaa
rahavallan rattaita
vieläkin köyhien joukko?

ei kai vain ole, vieläkin
orjan merkki
lyötynä palkalla eläjän otsaan,
pienen?
Saatatko, nainen
synnyttää lapsesi tyynenä,
toivoa täynnä?
Saatatko ihminen, uskoa että se ääni
jonka jo omistat, kohotat
pudotat uurna
että se kantaa, se ääni
kauas ja kaikkeen?
Yksin et saata.
yksin kuljet kuin korvessa,
kartattomassa.
Et ole yksin."

Puheenjohtaja: Seuraavana Pekka Alanen Helsingin piiristä ja sitten pyytäisin kunniajäsen August Pekkasta valmistautumaan oman puheenvuoronsa käyttöön.

Alanen, Pekka (Helsingin piiri): Hyvät toverit. Sosialidemokraattien periaatetavoitteiden kantavana lähtökohtana on yhteiskunnan sisällöllinen muuttuminen ja solidaarisuus kansalaisten kesken. Näistä käsitteistä on sosialidemokraattien piirissä aina pidetty luonnollisena puolueen periaatteiden lähtökohtana. Viime aikojen käytännön toiminnassa ja keskusteluissa asioiden sisältö on kuitenkin monelta osin hämärtnyt.

Ne ajat, jolloin uudistuspolitiikka saattoi perustua jatkuvaan yhteiskunnan voimavarojen kasvuun, näyttävät olevan takana päin. Käytettävissämme ei enää ole samaa jatkovaa yhteiskunnan voimavarojen ylijäämää, jota saatoimme käyttää kansalaisten hyvinvoinnin lisäämiseksi. Tästä on keskusteluissa haluttu vetää se johtopäätös, että uudistuspolitiikan aika on ohi. Tällainen ajatustapa on kuitenkin täysin väärä.

Yhteiskunnan kokonaisvoimavarat ovat tänä päivänä suuremmat kuin koskaan aikaisemmin ja vaikka taloudellinen kasvu olisikin hidastumassa, ei näköpiirissä ole sellaisia tekijöitä, jotka muuttaisivat kehityksen yleistä suuntaa.

Kysymys ei näin ollen ole siitä, onko meillä voimavaroja, vaan siitä onko meillä malttia suunnata käytettävissä olevat voimavarat oikein. Enemmistöllä suomalaisista ja myös meistä sosialidemokraateista alkavat elämisen olosuhteet olla jokseenkin tyydyttävät. Samanaikaisesti on kuitenkin muistettava, että huomattavat kansalaisryhmät kamppailevat yhteiskunnallisten perusongelmien parissa. Erityisesti nuoret perheet ja pienipalkkaiset ryhmät ovat monissa vaikeuksissa pyrkien tydyttämään yleisesti hyväksytyjä yhteiskunnallisia perustarpeita.

Yleinen hyvinvoinnin paraneminen on nostanut kynnyistä myös niiden kohdalla, jotka ovat vasta pyrkimässä hyvinvointiyhteiskunnan raitille. Hyvinvoinnin tasoa ei voida mitata absoluuttisesti vertaamalla mennyttä ja tulevaa aikaa suoraan keskenään. Se, mikä oli kohtuullista 20 vuotta sitten, ei ole sitä enää tänään, puhumattakaan huomispäivästä. Ajan rasta ei voida näin ollen siirtää taaksepäin. Sen vuoksi meidän on huolehdittava siitä, että hyvinvoinnin yleiset edellytykset ovat olemassa kaikilla kansalaisilla eikä vain niillä, jotka jo ovat hyvinvointikehityksen pyörässä mukana.

Tässä tulemme ohjelmallisten lähtökohtien ja tavoitteiden ja käytännön periaatteiden kiinteään yhteyteen. Jos yhteiskunnalliselle jatkuvale uudistuspolitiikalle ei ole osoitettavissa uusia voimavaroja, on lähdettävä siitä, että uudistuspolitiikasta huolehditaan painottamalla uudelleen niitä mahdollisuuksia, jotka meillä jo on olemassa. Ilman voimakasta solidaarisuutta, kykyä tarvittaessa luopua jostain toisten hyväksi, eriarvoisuus yhteiskunnassa tulee väistämättä kasvamaan. Markkinavoimat tukevat jo olevan hyvinvoinnin lisääntymistä ja unohtavat ne, joilla ei ole edellytyksiä toteuttaa tarpeitaan kilpailuyhteiskunnassa. Tässä juuri tarvitaan voimakkaasti poliittista tahtoa.

Mahtaako omatuntomme kunnallisella, valtakunnallisella tai muulla taholla olla puhdas, kun me ajattelemme mitä käytännön toiminnassa on tapahtunut. Minä väittäisin, että ei, solidaarisuus on meiltä unohtunut ja se on kuitenkin sosialidemokratian tärkein tavoite. Ja jos ette usko minua, niin kysykää ympärillänne olevilta nuorilta.

Puheenjohtaja: Tämän jälkeen kunniajäsen August Pekkanen, valmistautuu Jussi Pikkusaari, Helsinki.

P e k k a n e n , August (kunniajäsen): Minä rohkaistuin tämän puheenvuoron pyytämiseen kuullessani puheenjohtaja Sorsan sanovan, että enemmän vaikutusvaltaa on saatava asioiden kulkuun lattiatasolta. Ja minä olen ollut 67 vuotta sos.dem. puolueen jäsenenä ja viimeiset 50 vuotta valla minkäänlaista luottamus- tai johtajatehtävää liikkeessä. Minä katson itseni vähän niinkuin päteväksi tätä lattiatasoa edustamaan. (Suosionosoituksia).

Nuo varsinaiset kokousedustajathan ne käsittelevät tätä periaateohjelmaa ja minä en siihen liioin kajoa, mutta esittäisin kolme toivomusta puolueelle ja sen johdolle asioista, jotka läheisesti liittyvät tulevaisuudessa puolueen toimintaan.

Ensimmäinen asia koskee työttömyyttä ja työaikaa. 1917 meille säädettiin laki kahdeksantuntisesta työpäivästä. Se oli ensimmäisiä ellei aivan ensimmäinen maailmassa tämä laki ja nyt se on ollut meillä näin pitkän aikaa käytössä ja työpäivä on edelleen kahdeksan tunnin pituinen, vaikka vapaa-aikaa on jonkun verran lisätty työviikkoa lyhentämällä. Samaa aikaan on teknillinen edistys ja automatisointi ja järkipäistyttyminen tuotantoelämässä lisännyt moninkertaisesti yhteiskunnan tuotantotehoa niin, että on syntynyt tavattoman suuri epäsuhde työn tarpeen ja työvoiman tarjonnan välillä. Ja sitä ei ratkaista näillä pikkukikoilla, joita nyt näinä päivinä on koetettu työttömyyden ja sen epäkohtien poistamiseksi panna toimeen. Ei sillä Rinteen järjestelmällä eikä liioin niillä pienillä lyhennyksillä, mitä ammatillinen liike esittelee työaikaan. Siinä on tehtävä nyt suuri leikkaus. On toteutettava kuuden tunnin työpäivä ja 30 tunnin työviikko. Sillä tämä asia pystyttäisiin nyt ratkaisemaan. (Suosionosoituksia).

Myönnän, että se on vaikeasti toteutettavissa, sillä ammatillinen liike ei mielellänsä tee semmoisia esityksiä, jotka vähänkin alentaisivat ansiotasoa ja minun nähdäkseni toteutus olisi tehtävä tasan sillä tavoin, että toisesta tunnista vastaa työnantaja ja toisesta työntekijät itse. Minun mielestäni se olisi oikeudenmukainen ratkaisu ja mahdollinen toteuttaa ja sitten voitaisiin ammatillisesti liikkeen avulla perästä päin sitten taas ajaa se pieni häviö ja taka-askelel takaisin. Tällä tavalla tämä ratkaiseva uudistus voitaisiin nähdäkseni toteuttaa, mutta sitten se on niitten toteuttajien asia, minä en tässä yhteydessä pysty näitä taikka en voi laajalti näitä ajatuksiani siitä selittää.

Se olisi siis ensimmäinen puolueen tehtävä ja sen johtaelinten tehtävä, että ruvetaan tekemään lakiluonnosta tuosta kuuden tunnin työpäivästä ja samalla pannaan julkinen sana muokkaamaan kansan mielipidettä sanomalehdistön ja puheiden ja muiden avulla, että se tulee suosiolliseksi, että kansa tajuaa tämän välttämättömyyden, jolla työttömyyskysymys todella ratkaistaan. Nämä olisivat siis puolueen ensimmäisiä tehtäviä. Minä ihmettelen, ettei tälle puoluekokoukselle vielä tuotu esitystä tuosta kuuden tunnin työpäivästä.

No, sitten olisi toinen asia tuo inflaatiojuttu, rahan arvon alentuminen, jota pidetään jatkuvasti vireillä, sanoisinpa melkein tahallisesti. Senhän meistä jokainen ymmärtää, että kun on sota ja koettelemukset, niinkuin kansalaissota ja sitten nämä viimeiset sodat, niin silloin on otettava sieltä, mistä suinkin saadaan ja säästäjien omaisuuskin takavarikoidaan silloin inflaation avulla yhteiskunnan käytettäväksi. Sen me kaikki ymmärrämme. Mutta sen jälkeen kun on sotakorvaukset suoritettu, siirtäväki asutettu, niin sen jälkeen on ollut minun mielestäni tahallista inflaatiopolitiikkaa, jota yhteiskunnan taholta on hoidettu. Valtio on varannut sille edellytykset ja pankit ovat olleet sitten semmoinen käsikassara, joka ottaa ihmisiltä säästöt, maksaa niistä vähän korkoa, mutta sitten huomommalla rahalla maksaa takai-

sin kun niitä tarvitsemme. Ja näin Suomen säästäjät, jotka ovat kaikkein taloudellisinta ja arvokkainta ainesta kansantaloudelle, niin ne menettävät, niinkuin viime vuonnakin noin 6 000 miljoonaa markkaa. Ja toisina vuosina 7 000—8 000 miljoonaa, joskus 3 000—4 000 miljoonaa, mutta kuitenkin noin 30 vuoden kuluessa sodan jälkeen, jolloin meidän ei enää olisi pakko pitää yllä inflaatiota, niin on ainakin 100 000 miljoonaa markkaa Suomen säästäjiltä riistetty. Ja ennen kaikkea se on ikävä asia, että vanhuksilta, jotka ovat vapaaehtoisesti koettaneet turvata vanhuuttaan, tämä turva on otettu pois, sadoilta tuhansilta Suomen eläkeläisiltä ja vanhuksilta. Tästä huolimatta puoluesihteerillä on ollut, tällä nuorella miehellä, otsaa sanoa, että vanhuksia on suosittu liikaa.

No, tämä oli siis toinen toivomus, mutta minulla olisi vielä kolmas. Enkö minä voisi ylittää, kun täällä äsken yksikin mies puhui 9 minuuttia. Saanko luvan?

Puheenjohtaja: Annetaan.

Pekkanen, August: No niin tämä kolmas asia koskisi sitä eettistä tilaa, siveellistä tilaa, josta täällä on paljon puhuttu puolueessa.

Minulle ovat sosialidemokratia ja työväenliike ja sosialismi, ne ovat eettisiä arvoja. Kapitalismi perustuu itsekkyyteen, siihen, että ihminen ajaa omaa etuansa ja että sen sallitaan ajaa omaa etuansa, selitetään, että silloin se toimii tehokkaasti ja yhteiskunta ja talouselämä menestyy hyvin, vaikkapa toisten kustannuksella tätä omaa etuansa ajaa. Sensijaan sosialidemokratia ja sosialismi perustuu solidaarisuuteen, altruismiin, epäitsekkyyteen, ihmisen parempiin ominaisuuksiin. Kapitalismi perustuu huonoihin ominaisuuksiin. Sen takia meidän olisi erikoisesti valvottava tätä eettistä puolta tässä liikkeessä. Väärinkäytöksiä ja semmoisia päivärahamojen laittomia nostamisia ja muita virheitä sattuu usein. Liian usein rötösherrojen nimen yhteydessä on perässä sos. dem. ja se aivan sydäntä koskee vanhalle puolueen jäsenelle, kun näitä tällaisia tapauksia sattuu. Meidän on tätä puolta erikoisesti vahvistettava puolueen toiminnassa, että valvotaan luottamushenkilöittämistoimintaaja arvostellaan niitä jo ennen kuin ne joutuvat lain kouriin, ettei ne lain kouriin joutuisikaan. Kerran yksi puolueen johtaja sanoi minulle, että tämä maa on sellainen, jossa on oikeusturva ja sitten vasta hutkitaan kun laki on todennut syylliseksi. Minun mielestäni olisi meidän pidettävä huolta, että luottamushenkilöimme toimivat rehellisesti ja oikeudenmukaisesti jo ennen kuin ne lain kouriin joutuvat, ettei ne sinne joutuisi ollenkaan. (Suosionosoituksia). Siksi olisi tämä kasvatustyö puolueessa, sosialistinen kasvatustyö, se olisi erittäin tärkeä tekijä ja pitäisi koulu-uudistukseen pyrkiä siinä, että uskonnon opetuksen tilalle pannaan sosiaalinen etiikka kouluihin oppiaineeksi, kansalaisen käyttäytymisoppi ja maan parhaimmat filosofit ja kasvatustieteilijät pitäisi panna heti laatimaan oppikirja kouluja varten, sosiaalisen etiikan oppikirja, jota uskonnon tilalla koulussa opetettaisiin. Nykyajan ihminen ei enää helvetin kauhun pelosta eikä taivaan ilon toivosta paljon toimi eikä vaikuta sen käyttytymiseen. Siinä tarvittaisiin asiallista perustelua. Tämän takia tämä eettinen puoli liikkeessä on erittäin tärkeä. Huomasin ilokseni, että puolueen puheenjohtaja Sorsa täällä puheensa lopussa alleviivasi tätä puolta hyvin paljon. Mutta valvottakoon sitä myöskin käytännössä ja toteutettakoon. (Suosionosoituksia).

Puheenjohtaja: Kiitoksia August Pekkanen näistä kokemuksen sanoista. Tämän jälkeen Jussi Pikkusaari, Helsinki. Valmistautuu Erkki Paakkunainen, Kymi.

P i k k u s a a r i , Jussi (Helsingin piiri); Toveri puheenjohtaja, hyväntoimit. Haluan tässä yhteydessä kiinnittää meidän huomiota erääseen mielestäni merkittävään seikkaan, joka on ilmennyt viime aikojen asiakirjoissa ja asiakirjaluonnoksissa. Se on meidän puolueemme ja sen mukana meidän itse kunkin tavaton yritysystävällisyys. Luulisin, että tästä puoluekokouksesta voitaisiin suomalaiselle yhteiskunnalle sekin sanoma saattaa jos haluttaisiin, että sosialidemokraatit ovat, ei ainoastaan valtionhoitajapuolue, vaan myöskin tämän maan taloudenhoitajapuolue ja tämän maan yrityksistä huolta kantava puolue.

Me olemme tottuneet kyllä siihen, että kannamme vastuuta sekä hallituspolitiikassa että työehtosopimuspolitiikassa taloudellisesta kehityksestä noin ylisummaan. Olemme ratkaisuillamme tukenneet, ja ammattiyhdistysliikkeessä toimivat toverit ovat sitten usein sitä vastuuta työpaikoilla puolustaneet, ja olemme halunneet tukea yritystoimintaa, halunneet luoda yrityksille niin sanotusti hyviä toimintaedellytyksiä. Mutta mielestäni aivan viime aikoina tämä yritysystävällisyys on aivan uudella tavalla konkretisoitunut. Viitataan — oliko se nyt viime vuoden keväällä vai viime vuoden syksyllä — hyväksytyyn työllisyyspoliittiseen ohjelmaan, jossa erittäin myönteisesti todettiin yksityisten yritysten merkitys työllisyyspolitiikassa. Tälle puoluekokoukselle on tehty erinäisiä esityksiä, jotka ovat erittäin yritysystävällisiä ja puoluetoimikunnan lausunnot näihin esityksiin ovat niinikään erittäin yritysystävällisiä. Sisäpoliittinen julkilausuma aivan ensimmäisiltä riveiltään lähtien ja koko hengeltään on tavattoman yritysystävällinen. Itsehallinnollisuuden korostaminen talousjärjestelmän kehittämisessä, mikä ilmenee keskusteluaineistoissa ja puoluetoimikunnan esityksessä, kuinka mennään periaateohjelman uudistamisessa eteenpäin, on yksi osoitus tästä uudenlaisesta yritysystävällisyydestä.

Mielestäni yritysystävällisyys on oikea linja, ja se on sen linjan jatkoa, joka alkoi, kun meidän edeltäjämme taistelivat kansalaisille yleisen äänioikeuden ja sitä kautta valtiollisen ja kunnallisen demokratian. Se on sen linjan jatkamista, mitä meidän edeltäjämme ja mitä me näihin päiviin asti olemme harjoittaneet vaatiessamme yhteiskunnalta julkisen vallan järjestelyin erilaisia hyviä asioita. Nyt me olemme tämän yritysystävällisyyden linjan mukaisesti ottamassa vastuuta elämisemme perustasta, tuotannosta, yritystoiminnasta.

Linjamme on menemistä sanoisiko sosialismin ytimeen. Tällä tiellä on erinäisiä ongelmia. Ensiksikin porvarit vastustavat sellaista yritysystävällisyyttä, johonka kuuluu myöskin yritysdemokratian edistäminen. Porvarit kyllä tykkäävät työläisten yritysystävällisyydestä, jos se tapahtuu ilman valtasuhteiden muutosvaatimuksia, mutta sitähan pelkäävät meidän yritysystävällisyytemme ei ole.

Toiseksi siihen aivan ilmeisesti jatkossakin liittyy ay-liikkeen rooliin liittyviä ongelmia. Jo nyt tänä keväänä arvosteltiin tavattomasti SAK:ta sen väitetystä heikosta toiminnasta työehtosopimuskierröksellä verrattuna joihinkin akavalaisiin ryhmiin. Unohdettiin kokonaan se, että on aivan toisenlaista ajaa miljoonan ihmisen etua kuin ajaa muutaman kymmenen tuhannen tai muutaman tuhannen ihmisen etua. Miljoonan ihmisen hyvinvointi ei tule muuta kuin työstä ja tuotannosta. Siitä seuraa, että ammattiyhdistysliikkeen halutessaan ajaa kaikkien jäsenten etuja on kyllä kannettava vastuuta myöskin tuotannosta, mutta se joutuu käsitkseni mukaan jatkossakin kokemaan rooli ongelmia ja arvostelua.

Kolmas ongelma on tietysti se, että rivimiehenä työelämässä suorittavan työn tekijä on tavattoman suurissa vaikeuksissa nousta henkisesti yritystoiminnan johtamisen tasolle. Mutta vähempään ei voi tyytyä, kuin että siihen pyritään. Kiitoksia.

Puheenjohtaja: Puheenvuoro Erkki Paakkunaisella Kymistä, valmistautuu Kari Piskonen Mikkelin piiri.

P a a k k u n a i n e n , Erkki (Kymen piiri): Toveri puheenjohtaja, hyvät puoluekokousedustajat. Me keskustelemme ja päätämme tässä puoluekokouksessa siitä, onko meille kertynyt riittävän paljon kestävästi perusteltuja sosialidemokraattisia ajatuksia tulevaan periaateohjelmaan. Mielestäni asiaan on perusjärjestöissä paneuduttu kiittävällä tarmokkuudella. Riittävän laaja ja tulevaisuuden ongelmat reaalisesti huomioon ottava keskustelu takaa hyvän lopputuloksen kolmen vuoden kuluttua. Vaikka emme otakaan tässä kokouksessa ohjelman sananmuotoon kantaa, emmekä sitä tarkemmin yksilöi, toivoisin ohjelmatoimikunnan kiinnittävän huomiota seuraaviin seikkoihin.

Ohjelman tulisi kielellisesti ja luettavuudeltaan olla selkeä ja kansantajuinen. Kyllä keskusteluaineistossa ilmenevät ajatukset voidaan tällä meidän rakkaalla äidinkielellä varmasti selkeästi sanoa. Mielestäni ohjelmatoimikunnassa tulisi olla myös kenttävään edustajia. Toisin sanoen rehellisiä rasvanahkaisia työmiehiä ja naisia, joiden aatteellisuus on pihkalla ja laastilla kestävästi jo testattu. Pyrkimyksestä täystyöllisyyteen ei tulisi luopua. Ajatus työtä tekevien etuoikeutetusta joukosta toisaalta kansalaispalkalla elävästä työttömien joukosta on mielestäni liukuvalla pohjalla ja johtaa ennen pitkää yhteiskuntamme perusrakenteiden murtumiseen. Eriarvoisuutta se aiheuttaa eikä täytä näin ollen tasa-arvon vaatimusta. Vastuuntuntoisen puolueen on tietenkin esitettävä vaihtoehtoja, jotka turvaavat työttömiksi joutuvien toimeentulon huomattavasti paremmin kuin tänä päivänä on asian laita. Sosialismi, demokratia, tasa-arvo, vapaus, solidaarisuus ovat kestäviä kulmakiviä edelleenkin ponnistaa, eikä käsitystä sosialismista tarvitse verhoata epämääräisyyden mitään sanomattomaan verhoon.

Toveri Hynynen sanoi eräässä tilaisuudessa mielestäni sattuvasti tästä asiasta: 'Jos me poistamme ohjelmastamme sosialismin, me silloin poistamme siitä myös itsemme'.

P u h e e n j o h t a j a : Puheenvuoro Kari Piskosella Mikkelin piiristä, valmistautuu Liisa Jaakonsaari, eduskuntaryhmä.

P i s k o n e n , Kari (Mikkelin piiri): Toveri puheenjohtaja, hyvät toverit. Arkielämässä ja tieteellisessä tutkimuksessa on sallittua, että todetaan, ettemme tiedä vastausta kaikkiin kysymyksiin. Poliittiselle puolueelle yksityisestä politiikasta nyt puhumattakaan tämä ei ole sallittua. Näin ollen me monesti annamme ulospäin ja muodostamme jopa itsellemmekin kuvan ja mielikuvan siitä, että me hallitsemme kaikki asiat, me tiedämme kaikki asiat. Tässä suhteessa periaateohjelman uudistaminen tarjoaa oivallisen mahdollisuuden itsekkriittiseen tutkiskeluun. Kysymyksen asettaminen ja välillä sen tilanteen toteaminen, että me emme tiedä vastausta kaikkiin kysymyksiin tai me emme edes pysty asettamaan kaikkia tarvittavia kysymyksiä on se kipinä tai eräs niistä kipinäistä, joka antaa eloa myöskin sosialidemokratiaan. Me yleensä askartelemme tavattoman vaikeiden asioiden kanssa, mutta tärkeät asiat ovat monesti hyvin yksinkertaisia. Sosialidemokratialle on aina ollut ja varmasti tulee aina

olemaan oleellista se että ihmistä ei jätetä tässä maailmassa tulemaan toimeen pelkästään omien voimavarojensa varassa. Sosialidemokratia on se liike myöskin tulevaisuudessa, joka huolehtii siitä, että tästä yhteiskunnan kelkasta ei tipahdeta. Olipa tuon sosiaalisen ahdingon syy mikä tahansa, sosialidemokraattien on huolehdittava siitä, että ihmistä ei tässä yhteiskunnassa unohdeta. Täällä on puhuttu ansiokkaasti lattiatasolta lähtevästä vaikuttamisesta. Tämä on aivan paikallaan. Nykyään ja erityisesti tulevaisuudessa ihmiset eivät ole valmiita antamaan valtaa kovin pitkän narun päähän. Jos me haluamme saada ihmiset liikkeelle, työhön omien elinehtojensa, oman elämänlaatunsa ja koko yhteiskunnan parhaaksi, meidän on annettava heille mahdollisuus suoraan vaikuttamiseen niin työelämässä kuin myöskin taloudellisissa kysymyksissä. Se, kuinka tämä käytännössä toteutetaan, on eräs niistä kysymyksistä, joihin ainakaan minä en tiedä vastausta, mutta meidän tehtävämme on yhdessä hakea tuo vastaus.

P u h e e n j o h t a j a : Liisa Jaakonsaari, valmistautuu Unto Kärppä, Varsinais-Suomi.

J a a k o n s a a r i , Liisa (eduskuntaryhmä): Toveri puheenjohtaja, hyvät puoluetoverit. Puoluesihteerimme eilen kehoitti meitä olemaan innostuneita ja olen itse erittäin innostunut tästä periaateohjelman uudistamiskeskustelun yhteydessä esille nostetusta käsitteestä 'itsehallinnollinen sosialismi'. Se on mielestäni radikaalisti uutta poliittista ajattelua, jopa uutta poliittista kulttuuria alhaalta ylös suunnatun poliittisen toiminnan valtavirtaa. Todella ihmisläheistä, mutta samalla äärettömän vaikeaa. Itsehallinto on taistelua massoitumista, kasvotomuutta ja monimutkaistumista vastaan. Se on eräänlaisen laatu pii ri ajattelu n ulottamista kaikkeen inhimilliseen toimintaan, ihmistä omistavien hierarkioitten purkamista ja ihmisten luovien voimavarojen vapauttamista.

SKDL:ssä käydään Kalevi Kiviston johdolla itsehallintokeskustelua. Vihreiden vetovoima perustuu samaan itsehallinnolliseen unelmaan, ja jos oikein on optimistinen, niin jos Keskustapuolue löytäisi Alkionsa uudelleen, niin myös heidän ajattelussaan saattaa olla itsehallinnollista virikettä.

Eli tästä kaiken kakkiaan on mahdollista kehittää uusi suomalainen suuri politiikan linja, jos ylipäätään on mahdollista harrastaa nykyistä erilaisempaa politiikkaa avoimessa taloudessa.

On muistettava, että itsehallinnossa on läsnä samalla tavalla hyvä ja paha kuin kaikessa inhimillisessä toiminnassa.

Kristinuskossa on käsite perisynty; en tiedä sen teologista merkitystä, mutta minusta se on jollain tavalla nerokas ajatus. Länsimaisen ihmisen ajattelussa on myös perisynty, joka voidaan kiteyttää rikkaan elämän unelmaksi. Eduskunta teki perjantaina päätöksen autovehron alentamisesta, joka on myös rikkaan elämän perisyntin yksi merkki siitä, että ihmiset haluavat auton, pian perheet haluavat, että heillä on kaksi autoa ja niin edelleen. Ja tällainen rikkaan elämän perisynty kytkettynä itsehallintoajatteluun sisältää aika rajun ekologisen ristiriidan, siis saman ristiriidan, mikä on markkinataloudessa, että luonnonvaroja tuhotaan tuottamalla yhä enemmän tavaroita. Ja olennaista eroa ei ole siinä, että päättävätkö markkinat vai päätetäänkö tämä itsehallinnollisesti.

Toinen raju ristiriita, joka sisältyy itsehallintoajatteluun, on globaalisten ongelmien ratkaiseminen. Toisaalta vaikuttaa siltä, että maailmanlaajuiset ongelmat vaatisivat ratkaistua-

seen tiukkaa ja keskitettyä sosialismia, joka taas on ristiriidassa itsehallintopyrkimysten kanssa. Nämä ristiriidat meidän pitäisi ajattelussa yrittää ratkaista, jotta saisimme tästä itsehallintokeskustelusta jotain konkreettisempaa, sellaista johon tarttua. Ja esitänkin, että puolue toimikunta järjestäisi aika piakkoin hyvän itsehallintoa käsittelevän seminaarin, jossa yritettäisiin konkreettista saada aikaan.

SDP tulee nyt kaiken kaikkiaan linjoittamaan suuntaansa ekologista ja itsehallinnollista kehitystä kohti, joka on erinomaisen hyvä asia ja johon me saamme varmasti vihreistä liittolaisen ja joka tulee luomaan uusia näköaloja. Ja mielenkiintoista tässä on se, että tämä, jos pitää paikkansa, että me periaatteellisella tasolla linjoitamme ekologisempaan suuntaan ja itsehallinnollisempaan suuntaan, niin me samanaikaisesti teemme tässä puoluekokouksessa kielteisen päätöksen viidennen ydinvoimalan rakentamisesta. Sillä tiukka sitoutuminen ydinenergiaan keskittää päätöksentekoa, siirtää ekologiset ristit tuleville sukupolville; Sama puolue ei voi tehdä kahta näin ristikkäistä päätöstä.

Hyvät toverit. Tässä periaateohjelmakeskustelussa on hyvin tärkeä ekologinen lähestymistapa. Se on kapitalismin kritiikkiä uusista lähtökohdista. Ja olen melko vakuuttunut siitä, että vihreä liike aikaa myöten tulee samantyyppiseen kapitalismin kritiikkiin ja osittain vihreässä liikkeessä on jo tätä havaittavissakin. Ja kun kapitalismin kritiikki lähtee ekologisista lähtökohdista, niin silloin asetamme ehdottomasti uudet ehdot talouskasvulle ja näitä uusia ehtoja on luonnontalous ja raaka-aineita tuottavat kehitysmaat. Näin me vältämme paitsi ekokriisin myös sen psykokriisin, jonka keskellä me juuri nyt elämme, jota tämä puoluekokous jo hieman viestittää, mutta ei vielä tarpeeksi. (Suosionosoituksia).

Puheenjohtaja: Puheenvuoro Unto Kärpällä Varsi nais-Suomesta, valmistautuu Uolevi Salonen, Lappi.

K ä r p p ä , Unto(Varsinais-Suomen piiri): Toveri puheenjohtaja, arvoisat puoluekokousedustajat. Olen myöskin tutkinut tätä ohjelmapaperia, joka meille on annettu periaateohjelman uudistamista koskien, ja kyllä täytyy sanoa, hyvät toverit, että näin työläiselle ja työväenpuolueessa olevalle kyllä se on aika vaikeaselkoista tekstiä. Kyllä pitäisi jotain hiukan kansanomaisempaa saada paperille, että tavallinen rivijäsen sitä myöskin ymmärtäisi. (Suosionosoituksia).

Sikäli kuin olen puoluetoverien kanssa keskustellut, niin on ollut pelkoa siitä, että Sosialidemokraattista Puoluetta ehkä ajetaan joksikin muuksi kuin työväenpuolueeksi. Ehkä sitä tahdotaan verrata johonkin keskiluokkaan. Vanhat asiat, periaatteet joita meillä on vanhasa periaateohjelmassa, minusta ne ovat erittäin tärkeät säilyttää. Uskoisin, että sosialismilla tulee aina voimakkaampi osuus eli toisinsanoen siellä eräässä aloitteessa on tällainen johdanto, jossa sanotaan, että sosialismi taikka itsetuho. Minusta siinä on aika järkevästi sanottu. Kyllä puolue täytyy pitää sosialistisena puolueessa eikä saa hämärtää niitä käsitteitä, kosiskelussa pitää olla raja.

Mutta varsinaisen puheenvuoron minä olen pyytänyt koskien tätä tasa-arvopoliittiseen kohta 52 siellä paksussa kirjassa kannanottoon ja 2.1. eriarvoisuus työelämässä. Siellä on puoluetoimikunnan esitys. Ja esittäisin tällaisen lisäyksen siihen. Siellä on monta erittäin hyvää asiaa, mutta yksi on nähtävästi unohtunut, ja tämä kuuluisi näin: On pyrittävä siihen, että työntekijät tulevat tasa-arvoiseen asemaan vuosilomien, eläkeiän, eläkkeiden — tar-

koittaa samaa prosenttia — suhteen riippumatta siitä, työskentelevätkö he yksityisellä tai julkisella sektorilla. Minä uskoisin, hyvät toverit, että tältä yksityiseltä sektorilta puolueen olisi vielä mahdollisuus lisätä kannatustaan huomattavasti. Meistä sosialidemokraateista on annettu useasti semmoinen kuva, minua muun muassa henkilökohtaisesti on ihmetelty, että minkä ihmeen sosialisti sinä olet, kun sinä olet täällä telakalla töissä, eiks ne kaikki ole kunnan hommissa taikka valtiolla. Tämä on aika yleistä. Ja kyllä meidän pitäisi myöskin tässä tasa-arvoajattelussa niin tärkeitä asioita, kuin tasa-arvoa koskevat muutkin asiat ovat, niin myöskin ottaa tämä asia huomioon. Kiitoksia. (Suosionosoituksia).

Puheenjohtaja: Puheenvuoro Uolevi Salosella Lapin piiristä, valmistautuu Matti Vähäkylä Varsinais-Suomi.

Salonen, Uolevi (Lapin piiri): Toveri puheenjohtaja, hyvät toverit. Tämä nyt käsiteltävänä oleva puolueemme periaateohjelma on laaja ja hyvin huolella tehty asiakirja. Kuten tänä päivänä olemme nähneet ja kuulleet, niin viiden minuutinkaan perusteellinen puheenvuoro vain raapaisee tämän ohjelman pintaa. Puheenjohtajiston hartaista pyynnöistä johdun olen päättänyt huolella rakennettua viiden minuutin puheenvuoroani lyhentää kahdella kolmasosalla. Huomatkaa toverit, työväenliikkeessä on tarvittu ja tarvitaan edelleen rohkeutta. Tässä tiivistelmässä sanotaan: Periaateohjelmamme luo mahdollisuuden kaikelle inhimilliselle ja sosialidemokraattiselle sekä eettiselle toiminnalle. Puheenjohtaja, saanen toistaa: eettisyys, inhimillisyys, sosialidemokratia. Mutta tässä ei lupata meille edes pientä vallankumousta. Mikä tämä vallankumous sitten voisi olla? Se voisi olla työn vallankumous. Mikä olisi työn vallankumous? Hyvät toverit, toimiminen tässä periaateohjelmassa ja kaikessa liikenteessämme siten, että kaikki halukkaat saisivat työtä, ansiotehtäviä. Ei muuta. (Suosionosoituksia).

Puheenjohtaja: Seuraavana Matti Vähäkylä Varsinais-Suomi, valmistautuu Paa-vo Lipponen eduskuntaryhmä.

Vähäkylä, Matti (Varsinais-Suomen piiri): Toveri puheenjohtaja. Hyvät toverit. Keskusteluaineistokirjan lisäksi työllisyyttä ja työelämän uudistamista käsittelevän valiokunnan käsiteltäväksi ryhmiteltyjen aloitteiden joukkoon sisältyy useita, joissa on nostettu esille täydytyöllisyyden vaatimus, vaatimus, joka meille kaikille lienee tuttu jo vuosien takaa. Aloitteissa ja puoluetoimikunnan lausunnoissa on myös esitetty erilaisia keinoja tähän päämäärään pääsemiseksi. Tosin näissä kannanotoissa näyttää pilkistävän hienoista epävarmuutta. Saanen tarkastella kysymystä kriittisesti ja näkökulmasta, joka mielestäni on auttamattomasti jäänyt liian vähälle.

Tulevaisuudesta päätetään tänään. Tätä tunnuslausetta kannamme nyt tällä hetkellä erityisellä ylpeydellä. Kun nyt tunnemme ajan nopean kulun, on tähyilyimme kohdistettava jo seuraavalle vuosituhanneelle. Rooman klubin viisaat ovat lausuneet jotenkin tähän tapaan: Maailman tulevaisuus on ihmisaivot ja hiekkakide. Työttömyydestä ja ydinsodan uhasta huolimatta näyttää näillä näkömillä siltä, että nämä varat ovat ehtymättömät. Tässäkin kokouksessa on todettu, kuinka tietokoneet jo tällä hetkellä hallitsevat elämäämme. Kehitystendenssin huomioon ottaen näkymät toisaalta pelottavat ja toisaalta kiinnostavat. Mitä ne

tulevat vaikuttamaan maailmankatsomuksellisiin kysymyksiin? Onko niiden avulla saavutettavissa ihmisten onni maailmassa, vai jouduttavatko ne lopullista tuhoa?

Ihmisen optimistisen voiman huomioon ottaen elämän jatkuminen on päällimmäinen näkökohta. Tähän perustuu myös sosialidemokraattien periaateohjelma. Elämän jatkumiselle perustuu sosialidemokraattisen ohjelman laatiminen. Puhuminen täystyöllisyydestä nykyaikaisessa tai sanoisinko eilispäiväisessä mielessä ei ole realistista, jos kerran tänään päättämme tulevaisuudesta. Kysymys on jo enemmästä kuin huomisesta. Lähtökohtana joka tapauksessa on pidettävä ihmisten perusturvallisuuden takaaminen. Kun tämä ei ole mahdollista vanhanaikaisilla keinoilla, on keinot uudistettava.

Työajan voimakas lyhentäminen on välttämätöntä, mutta ensisijaiseksi keskustelunaiheeksi on nostettava nyt näkökohta, joka ikäänkuin varoen tulee julki keskustelukaan sivuilla. Teknologisen mullistuksen ja muut yhteiskunnan kehitysnäköalat huomioon ottaen on tunnustettava, että tulevaisuudessa ei jokainen työkuntonen voi hankkia toimeentuloaan perinteellisellä palkkatyöllä. Näin on kirjoitettu siellä sivulla 52. Haluan erikoisesti korostaa seikkaa: on tunnustettava. Tunnustuksen ohella on tavoitteeksi asetettava tulonjaon täydellinen uudistaminen. Olen sitä mieltä, että tunnustaminen tässä kysymyksessä on sangen vaikeaa. Ihmiset on saatu uskomaan työn tekemisen välttämättömyys toimeentulon ehtona. Sietää kysyä, onko tämä ainoa ratkaisumalli. Uskomus on kuitenkin niin vahva, että sen murtaminen ei ole aivan helppoa eikä yksinkertainen temppu. Sen vuoksi tämä kohta vastaisissa teksteissä tulee kirjoittaa kyllin vahvoin kirjaimin ja selkein perustein. Ihmisistä ei saa tulla tietokoneen orja. Tietokoneet tulee alistaa ihmisten palvelijoiksi. Tulevaisuuden asetelma olkoon se, että koneet tekevät työt, jotta vapaille ihmisille jää aikaa toimia mielenkiintoisten harrastusten parissa, yhteiskunnan kehittämistä tarkoittavissa puuhissa tai vaikkapa viettää onnellista perhe-elämää kaikessa tasa-arvoisuudessa.

Puheenjohtaja: Puheenvuoro Paavo Lipposelle, valmistautuu Pekka Morri, Helsingin piiri.

Lipponen, Paavo (eduskuntaryhmä): Toveri puheenjohtaja! Puolueen sääntöihin vedoten ja puoluesihteerin kehotuksesta uskallan tulla puhumaan, vaikka kuulunkin eduskuntaryhmään.

Socialidemokratian perimmäiset tavoitteet eivät milloinkaan ole olleet puhtaasti materialistisia. Taloudellinen kasvu, ns. määrällinen uudistuspolitiikka on aina ollut meille vain väline. Määrä voi muuttua laaduksi, kun sitä jaetaan oikeudenmukaisesti. Hyvinvoinnin kasvu on merkinnyt valinnanvapauden kasvua tavalliselle työtä tekeväälle ihmiselle, ei mitään rypemistä maallisessa mammonassa.

Taloudellisen tasa-arvon saavutukset eivät huku saasteisiin. Ja Eero Silvasti voi mennä seuraavassa ohjelmassaan kaatopaikalle ja upota sinne vaikka kaulaansa myöten, niin näitä saavutuksia ei voi kiistää.

Hyvinvoinnin kasvu on myös vaikuttanut siihen, että sellaisesta arvosta kuin hyvästä ympäristöstä, on nyt enemmän kysyntää palveluhyödykkeenä markkinoilla, ja siitä ollaan valmiit maksamaan aikaisempaa korkeampi hinta. Valinnanvapauden kautta on myös päästy uusien elämäntapojen etsintään, siihen liikehdintään, joka vaikuttaa sosialidemokratiaan itseensä liikkeensä, panee sen muuttumaan ja avartumaan, ottamaan vastaan uusia vaikutteita, uuden sukupolven.

Samalla meidän on kuitenkin muistettava, että myös taloudellinen perusta on turvattava elämäntapojenkin muuttuessa. Meidän ei pidä kiistää sitä eikä unohtaa, että luovia voimia toimii ns. kovassa sektorissa, tekniikan ja teknologian kehittämisessä. Se tärkein uusiutuva luonnonvaramme, joka meillä on korvien välissä, merkitsee mm. teknologian kehittymisen kautta sitä, että luonnonvaroja voidaan säästää, tavaratuotannon osuus tuotannosta laskee ja tuotannon energiapanokset tuotantoyksikköä kohti myös laskevat. Meidän on vastuullisesti tässä liikkeessä arvioitava, missä tahdissa voimme edetä, kun on kysymys kustannusten lisäämisestä energia- ja ympäristöpolitiikassa. Meidän on muistettava, että nollasummayhteiskunnassa kustannukset eivät välttämättä jakaannu tasaisesti, vaan köyhät joutuvat maksamaan, jos tietoisesti valitsemme esimerkiksi kalliimman energian. Ja kun on kysymys politiikan vaihtoehtoista, niin yhtyisin V. O. Veilahteen siinä, että meidän pitäisi kunnioittaa tieteellisiä perinteitä myöskin siinä, kun arvioimme, mikä on todella ekologisesti haitallista ja mikä hyödyllisiä.

Mutta hyvät puoluekokousedustajat! Haluaisin tässä vaiheessa palata hieman eiliseen ja kysyä, olemmeko me nyt tässä kokouksessa unohtaneet kokonaan valtionhoitajuuden ongelmat. Eikö tärkein asiakirja tälle kokoukselle ole kuitenkin sisäpoliittinen julkilausuma, jos ajatellaan lähivuosien politiikkaa? Aiommeko antaa valtionhoitajuuden vain valtionhoitajien käsiin? Minusta sisäpoliittinen asiakirja vaatisi käsittelyä nimenomaan siinä hengessä, että meidän pitäisi kyetä käytännön politiikassa vastaamaan, kuinka sopeudumme niihin ahtaisiin raameihin, jotka meillä on käytettävissä kasvussa ja valtiontaloudessa.

Sisäpoliittinen asiakirja antaa kyllä mahdollisuuksia rakentaa siltaa periaateohjelmaan. Siinä mielessä Jorma Bergholmin eilinen huoli oli osittain perusteeton. Siinä on myöskin esityksiä, jotka merkitsevät huomattavaa profiilin korottamista. Viittaan vain mm. yritysverotukseen ja yritystoimintarahastoihin. Kuitenkaan esimerkiksi yhteistoimintarahastohankkeeseen emme saa riittävää poliittista voimaa taakse ja motivaatiota, ellei sitä käsitellä laajasti kentällä ja panna liikkeelle ammattiyhdistysliikkeessä.

Toveri puheenjohtaja! Meidän pitäisi tästä kokouksesta lähteä sekä henkisesti voimakkaampina uudistajina että entistä teräksisempinä valtionhoitajina!

Puheenjohtaja: Puheenvuoro Pekka Morrilla Helsingin piiristä, seuraavana Jorma Bergholm, myös Helsingistä.

Morri, Pekka (Helsingin piiri): Toveri puheenjohtaja, hyvät puoluetoverit! Puolueosastoni, Tapanilan Työväenyhdistys, totesi puoluetoimikunnalle periaateohjelmakeskusteluaineistosta antamassaan lausunnossa, että sitä voidaan pitää uudistettavan periaateohjelman pohjana siten, että voimassa olevan ohjelman periaatteita täsmennetään ja täydenneen ajan tarpeita ja uusia haasteita vastaaviksi.

Yhdistyksemme kannanoton mukaan uudessa julistuksellisessa periaateohjelmassa tulisi määritellä iskevällä ja innostavalla tavalla mahdollisimman täsmällisin käsittein Sosialidemokraattisen Puolueen aateperusta, lähtökohdat, tavoitteet ja menettelytavat sekä sosialidemokratian luonne säilyttäen edelleen tunnuksemme Sosialismi ja demokratia — itsenäin kansa ja yhteistyön maailma.

Puoluetoimikunnan esitys päätöslauselmaksi periaateohjelman uudistamisesta täyttää käsitykseni mukaan ne tavoitteet, joita tapanilalaiset sosialidemokraatit periaateohjelman

uudistustyölle tässä vaiheessa ovat esittäneet. Päätöslauselmaesityksessä on riittävästi otettu huomioon sekä sosialidemokraattisen liikkeen kestävien perusarvojen ja yhteiskunnallisten ihanteiden pitäminen uuden ohjelman perustana että pyrkimys löytää vastaukset uusiin haasteisiin, kuten teknologian muutoksen ja ympäristön ongelmiin.

vaikka sosialidemokraattinen liike elää lujasti tässä päivässä, se on aina ja sen tulee edelleenkin tähdätä voimakkaasti tulevaisuuteen. Menneisyys on nykyisyyden perusta, mutta näkemysvisio tulevaisuudesta vasta luo politiikan teon mahdollisuudet. Näissä visioidissa ei tule kaihtaa ihanteita eikä utopioita, kun samalla pidetään mielessä sosialidemokratian juuret ja historia, liikkeemme saavutukset sekä yhteiskunnan nykytilasta lähtevät tulevan kehityksen mahdollisuudet.

Uudistaessamme periaateohjelmaamme meidän olisi kyettävä näkemään pitkälle ensi vuosituhannele. Se merkitsee kansainvälisyyden jatkuvaa korostumista kaikilla yhteiskunnan osa-alueilla. Samalla on kuitenkin aiheellista pitää mielessä pienen kansan oikeus tiettyyn itsekkyyteen kulttuurinsa ja itsenäisyytensä turvaamiseksi. Tavoitteet on edelleen määriteltävä selkeästi suomalaiselta pohjalta ja kansallista vastuuta korostaen. Nykyisen periaateohjelman tunnukset ilmentävät edelleenkin ajankohtaisella ja myös tulevaisuuteen tähtäväällä tavalla suomalaisen sosialidemokratian tavoitteita ja menettelytapoja. Sosialismi ja demokratia, itsenäinen kansa ja yhteistyön maailma, siinä on tiiviissä muodossa lausuttu hyvin paljon sosialidemokratian sisintä, jonka monet ihmiset omaksuvat tunteenomaisesti eikä vain rationaalisin perustein.

Uuteenkin ohjelmaan on saatava sisältymään tunnetta, sillä politiikka ei ole vain mahdollisuuksien taitamista, se on myös ihmisten tunteiden hallitsemista. Siksi kannatan puolueen tunnusten säilyttämistä myös uudessa periaateohjelmassa.

Toveri puheenjohtaja! Kannatan puoluetoimikunnan esitystä päätöslauselmaksi periaateohjelman uudistamisesta.

P u h e e n j o h t a j a : Puheenvuoro Jorma Bergholm, Helsingin piiri, seuraavana Leena Repo, Kuopion piiri.

B e r g h o l m , Jorma (Helsingin piiri): Toveri puheenjohtaja, hyvät toverit! Tässä periaateohjelman uudistamistyössä ja periaatekeskustelussa on puututtu kovasti ns. uusiin haasteisiin. Itse olen asiaa pohtiessani ja mitä pitemmälle aika kulunut myös tässä puolueen periaatekeskustelussa, tullut sen tyyppiseen johtopäätökseen, että näistä uusista haasteista ehkä sittenkin kaikkein kipein ja hankalin on haaste kokea ja nähdä valta, ymmärtää valtaa ja analysoida sitä. Se on sen takia sitä, että me kaikki olemme tässä työssä jäävejä, me kaikki olemme sekä vallankäytön kohteita että vallankäyttäjiä. Ja sen takia me aika harvoin kykenemme näkemään, mitä se tekee meille ja muille.

Jos mennään ihan konkreettiseen ja tämänpäiväiseen tilanteeseen, me valitsimme yksimielisesti muutama minuutti taikka tunti sitten puolueemme ylimmän johdon tässä kokouksessa. Tämän maan suurimman puolueen johdolla on valtaa ja paljon. Valta on harvoin tehnyt ihmistä nöyräksi tai nöyremmäksi, suvaitsevaisemmaksi ja ymmärtäväisemmäksi. Me tunnemme paljon enemmän tapauksia, jolloin mahtipontisuus ja piittaamattomuus ovat rehoittanut vallan kasvun myötä.

Käskyvaltaiset, erilaisiin keppeihin ja porkkanoihin perustuvat johtamisen mallit ovat pelottavan yleisiä myös työväenliikkeessä.

Periaatekeskustelussa peräänkuulutettu syvälinen kansalaisdemokratia on mielestäni mahdollinen vain toisenlaisen poliittisen johtamisen oloissa. Johtamisen on oltava vuoro-vaikutusta, kritiikkiin ja itsekritiikkiin kannustavaa. Johdettavien on uskallettava toimia ja ajatella rohkeasti ja itsenäisesti. Johtajien on opittava kuuntelemaan, erehtymään ja kannustamaan myös oman toimintansa arvostelua ja arviointia.

Tämä on kovasti vaikeata ja kysyy meiltä paljon. Mutta ellemme kykene etenemään aidon tasavertaisuuden tiellä omassa keskuudessamme, eivät meidän yhteiskunnalliset ihanteemme ole uskottavia. Silloin sekä tämä yhteiskunta että tämä puolue tuntuu monesta toveri Sorsan avauspuheen sanoin alistavalta, epäoikeudenmukaiselta ja vieraalta.

Työväenliikkeen perinteessä valtaan on suhtauduttu vähän sillä tavalla, että se olisi ikään kuin neutraali työkalu käyttäjänsä käsissä. Ja me olemme eronneet kommunisteista siinä, että meidän mielestämme sitä valtaa ei pidä napata millään kaappauksella tai kumouksella vaan parlamentaarista tietä äänestäjien luottamukseen pohjaten.

Luulisin kuitenkin, että valta itsessään, riippumatta siitä, miten se on saavutettu, taikka ainakin osittain riippumatta siitä, miten se on saavutettu, vaikuttaa samantyyppisesti, ja luulisin myös, että nimenomaan tähän vaikutusmekanismiin on myös tulevassa periaatekeskustelussa pelottomasti puututtava ja pohdittava, mitä voisi olla uudenlainen poliittinen kulttuuri, avoin kansalaisdemokratiaa edeltävä kulttuuri myös meidän omassa keskuudessamme. (Suosionosoituksia).

P u h e e n j o h t a j a : Seuraavana Leena Repo, Kuopion piiri, valmistautuu Erkki Raatikainen, Uusimaa.

R e p o , Leena (Kuopion piiri): Toveri puheenjohtaja, hyvät mies- ja naistoverit! Puutun vain yhteen asiaan. Esitän erään näkökulman sukupuolten välisestä tasa-arvosta. Tasa-arvoa ei perimmältään saavuteta julkilausumilla eikä lainsäädännöllä. Pohjimmiltaan ja syvimmitään se on sisäistynyttä elämäntapaa. Usein sukupolviakin kestävää asenteiden muutosprosessia. Lakien merkitystä eräänä osana tätä prosessia ei tietenkään voi mitätöidä. Ne sekä heijastavat että edesauttavat ja muovaavat suotuisaa asenneilmastoa, antavat tässä yhteydessä ikään kuin ohjeen suotavasta suhtautumis- ja menettelytavasta, mikä toimii vähittäisenä tiedostamattomanakin prosessina ja tapahtumana.

Viittaan tässä yhteydessä myös viime viikolla julkaistun filosofi Oiva Ketosen näkemykseen periaateohjelmaluonnoksestamme, missä hän näki ihmiskuvamme liian rationaalisena. Ihmisen käyttäytyminen sisältää paljon epärationaalisia aineksia, ihmiselle itselleen tiedostumattomia. Naista ja miestä koskeva tasa-arvokeskustelu ja -käytäntö ei mielestäni saisi viedä mustavalkoiseen ääriajatteluun naiset hyviä — miehet pahoja. Yhdessä eläminen ja toimiminen vaativat molempien ominaisuuksien käsittelyä kummassakin osapuolella, kummankin eduksi.

Naisen näkökulma, jankutettakoon tätä edelleenkin vaikka fiksuja ollaankin, elämäntuntemus ja asiantuntemus on saatava tasa-arvoiseksi miehen vastaavan kanssa. Myöskin meidän naisten on itsemme yhä enemmän rohkaistuttava määrittelemään itsemme, hyväksyttävä itsemme sekä uskaltauduttava toimimaan omilla ehdoillamme. Naisen historiaa ajatellen — pitkää taustalla oloa — tähän tarvitaan sekä miesten että naisten solidaarisuutta ja tukea. Tätä odotan omalta puolueeltani: edellä käymistä.

Puheenjohtaja: Erkki Raatikainen, valmistautuu Jorma Myllyniemi Uusimaa.

Raatikainen, Erkki (Uudenmaan piiri): Toveri puheenjohtaja! Kun täällä monet ovat sanoneet, että uuden periaateohjelman tulisi olla hyvää ja selvää suomenkieltä, niin puheenjohtajamme saisi todella tämän asian ottaa aivan omaksi asiakseen, sillä hänhan osaa kirjoittaa hyvin ja tyyllillisesti korkeat vaatimukset tyydyttävästi, jos vain tekee sen itse, eikä lue toisten tekemiä tekstejä. (Suosionosoituksia)

Sanon hyvän sanan myös sen vuoksi, että puheenjohtajan esitykset viime kesänä Forssassa ja tänään täällä olivat sangen mielenkiintoisia ja huolella valmistettuja. Vaikka hän siellä sanoikin, että meidän ei enää tarvitse käydä ohjemasalla keskustelua Bernsteinista eikä täällä tänään maininnutkaan tuota nimeä, jota pari vuotta sitten vielä tietosanakirjoista käytiin katsomassa, niin hyvä oli, että Jouko Erkkola sen teki ja vielä parempi, että hän mainitsi Karl Kautskyn, sillä näitä nimiä ei nykyisin enää niin usein keskusteluissa kohtaa.

Itsekin puutun hiukan Bernsteiniin, koska näyttää, että eräitä merkittäviä asioita ei enää ole otettu huomioon tai ehkä ei edes luettu. Mehän olemme vain tyytyneet siihen yleiseen väitteeseen, että päämäärä ei ole mitään, vaan ainoastaan liike on tärkeä. Ja tätä on sitten käytetty Karl Marxin opin ja sosialismin hylkäämiseksi.

Mutta kuten Kalevi viime kesänä Forssassa sanoi, liikekään ei voi olla heilumista sinne ja tänne, vaan täytyy olla määritetty suunta. Se on parempi kuin pelkkä opportunisti eli tilannehyödyn tavoittelu, jota aina ilmestyy politiikkaan, ellei aatteellisuus sitä hallitse. Arvelin, että suurin tarve, mikä meillä sosialidemokraateilla tulevaisuudessa on, on mielipidejohtajuuden säilyttäminen vasemmiston keskuudessa, niinkuin jo eilen mainitsin.

Porvarillisella suuntauksella emme silloin menesty ja tämä onkin perusteluna käsitykseleni, että SDP:n pitäisi vähitellen alkaa kääntää suuntaa takaisin kohti ädompaa vasemmistolaisuutta Suomen politiikassa.

Mutta nyt otan esille ne kaksi bernsteinilaista piirrettä, jotka mielestäni ovat unohtuneet. Ensimmäinen on kunnalliselämän merkitys kansanvallan toteuttamiseksi. Se on meillä vanha perinne, mutta vaikuttaa, ettei siihen osoiteta tällä hetkellä riittävää huomiota periaateohjelman valmistelussa tai ehkä ylipäänsä puoluejohtamisessa. Karl Marxia kyllä revitään parrasta ja yritetään tukahduttaa sosialismia, mutta ei muisteta, että Bernstein korosti kunnallishallintoa revisionistisen sosialidemokratian tärkeänä toimintasuuntana, jossa kansanvalta toteutuu aina paremmin kuin valtionhallinnossa. Mutta meillä kuntien itsemääräämisoikeutta on kavennettu ja niille lastattu lisää rasitteita. Se ei ole bernsteinilaisuutta.

Ja toinen linja, jossa myös ehkä olemme erehtyneet, on maatalous. Bernstein puolusti pienviljelyä. Mutta kun se on hylätty ja Suomessa otettu käyttöön amerikkalaismallinen agribusiness ja tehoviljely, niin me kaikki saamme raskaasti maksaa ylituotannosta ja muista maatalouden eduista.

Puheenjohtaja: Puheenvuoro Jorma Myllyniemellä, valmistautuu Anneli Silvennoinen, myös Uusimaa.

Myllyniemi, Jorma (Uudenmaan piiri): Toveri puheenjohtaja, hyvät toverit! Kun olen itse ollut mukana tässä periaateohjelmatoimikunnassa ajattelin, että en tässä yhteydessä käytä puheenvuoroa. Mutta kun olen kuunnellut käytettyjä puheenvuoroja, niin ajattelin sittenkin tuoda esiin erityisesti kolme asiaa, jotka mielestäni jäivät vähän auki periaate-

ohjelmatoimikunnan tähänastisesta työstä. Haluan tuoda ne siinä mielessä esiin, että ohjelmavaliokunta täällä työskennellessään pohtisi niitä ja katsoisi, onko niihin aiheellista kiinnittää enempi huomiota.

Ja yksi on tämä käsitys työstä, työn käsitteestä, joka on tullut täällä lukuisissa puheenvuoroissa esiin. Mielestäni keskusteluasiakirjassa on aloitettu aivan erinomaisesti tämä työn ja työn käsitteen pohdiskelu. Mutta se loppui vähän kesken ja päädyttiin loppujen lopuksi aika konservatiiviseen ajatteluun. Ja jätettiin pohtimatta sitä, mitä työ saattaa olla ensi vuosikymmenellä tai sen jälkeen. Me kaikki tiedämme, että työ tulee luonteeltaan hyvin olennaisesti muuttumaan. Saattaa olla edessä sellainenkin aika, että työnä tai hyödyllisenä aikana pidetään sitä, että me olemme puoluekokouksessa pohtimassa vakavasti asioita ja yhteiskunnan kehittämistä ja yhteiskunnan tulevaisuutta. Ehkä tässä jäisi sitten kuitenkin aika ahdas ja kapea kuva työstä keskusteluasiakirjassa voimaan. Ja toivon, että ohjelmavaliokunta kiinnittäisi siihen huomiota.

Toinen on sitten tämä meidän valtiokäsityksemme, johon eilenkin viittasin ja josta ollaan oltu aika monella taholla sitä mieltä, että olemme arvioineet väärin valtion ja kuvitelleet, että tietyllä tavalla valtiokoneiston käsiin saamalla tai siihen mukaan pääsemällä me voisimme muuttaa yhteiskuntaa. Nyt ollaan kuitenkin sitä mieltä aika useilla tahoilla, että tässä ollaan erehdytty. Olen sitä mieltä, että osittain tästä meidän puutteellisesta valtiokäsityksestäme johtuen viime kevään neuvottelukierroksella liian monet toverit tahtomattaan joutuivat asemaan, joka ei sosialidemokraatille luontaisesti kuulu, mm. työnantajan rooli.

Kolmas asia, joka kaipasi mielestäni täsmennystä on ihmiskäsitys. En tarkoita sitä, että ihmiskäsitystä tulisi kirjata lopulliseen ohjelmaan, mutta sitä olisi pitänyt pohtia vähän pidemmälle tässä pohjustusvaiheessa. Mielestäni on hyvin oleellista hyvinkin perusteellisesti luoda käsitys ihmisestä. Millä tavalla me kehitämme työelämää ihmiselle hyväksi, ihmisten hyviä ominaisuuksia ylläpitäväksi elleimme me tiedä mikä ihminen on? Millä tavalla me kehitämme yhteiskuntaa, joka ihmistä kehittävä, ihmisille otollinen; ellei meillä ole käsitystä siitä minkälainen olento ihminen on. Eli näihin kolmeen asiaan toivoisin ohjelmavaliokunnan kiinnittävän huomiota.

Puheenjohtaja: Seuraavana Anneli Silvennoinen Uusimaa. Tämän jälkeen Jarmo Rosenlöf Varsinais-Suomi

Silvennoinen, Anneli (Uudenmaan piiri): Hyvät toverit! Näyttää siltä, että periaateohjelmassa tuo työn käsittely on muodostunut hyvin tärkeäksi. Se heijastuu näissä puheenvuoroissakin, joita on tämän keskustelun yhteydessä käytetty. Mielestäni sen tuleekin olla eräs ihan keskeisiä asioita ja asiasisältöjä, kun tuo periaateohjelma sitten lopullisen muotonsa tulee saamaan.

Ihmisen suhde työhön ja työelämään on pitkälle määräytynyt ja tulee määräytymään tulevaisuudessakin yhteiskuntajärjestelmien ja yhteiskunnan luokkarakenteiden pohjalta. Jos mennään niin pitkälle aikaa taaksepäin kuin tuonne antiikin aikoihin, jolloin ihmiset jaettiin vapaisiin kansalaisiin ja orjiin. Vapaan kansalaisen arvolle ei sopinut tehdä työtä, se alensi hänen ihmisarvoaan vapaana kansalaisena. Tämän työn teki orja eli ylläpiti ja elätti näitä vapaita kansalaisia. Ja aina noista ajoista lähtien työnteko on ollut alempien yhteiskunta-

ryhmien tehtävänä. Työnteon tuloksesta eivät itse työtätekevät ole saaneet nauttia, vaan yleensä tuon nautintaoikeuden siitä on käyttänyt työn teettäjä.

Tätä taustaa vasten ei ole ihme, että yhä edelleen tänä päivänä monille ihmisille työ on kärsimys. Se koetaan pakonomaisena, se koetaan välineenä, jolla turvataan päivittäiset elinehdot.

Työelämää yleensä ja työnlaatua erityisesti ei ole kovinkaan paljon kehitetty ihmisen ehdoilla, vaan tuottavuuden, kannattavuuden ja kilpailukyvyn ehdoilla. Seurauksena on ollut, että yhä suurempi joukko tekee työtä, joka on ristiriidassa ihmisten luontaisten tarpeiden ja inhimillisyyden kanssa. Teknologian kehityksen myötä tuomat työelämään muutokset ovat nyt jo saaneet aikaan kehityssuunnan, joka jakaa ihmiset toisaalta etuoikeutettuihin ihmisiin, jotka tekevät luovaa työtä, ihmisten henkistä kasvua ja kehittymistä tukevaa työtä ja toisaalta alistettuihin ihmisiin, joiden työ on yksitoikkoista ikävää, henkisesti latistavaa.

Tämä suunta ei voine olla meidän sosialidemokraattien hyväksymä, emmekä missään muodossa voi sitä tukea. Kun työ on yhä useammille ihmisille saanut vain välineellisen arvon, on sen vastapänoksi sitten esitetty, että kehitetään vapaa-aikaa, virikkeellistä, monipuolista, rikasta vapaa-aikaa. Ja tällä voitaisiin sitten korvata nuo työn kielteiset vaikutukset. Eli se ei tee yhtään mitään, vaikka ihminen näivettyy henkisesti työssään, elvytetään sitten tämä ihminen vapaa-aikana. Näin ei tietystikään voi ajatella ja tällaista suuntaa ei voi missään tapauksessa tukea.

Sen sijaan meidän pitäisi pyrkiä siihen, että työn laatua, työn sisältöä kehitetään ihmisten ehdoilla. Jokaisella ihmisellä tulee olla mahdollisuus rikkaaseen, ihmisen luontaista kehittymistä, ihmisen luovuutta tukevaan työhön, joka lisäksi sallii normaalin sosiaalisen kanssakäymisen.

Nyt voidaan tietysti sanoa, että eihän tuo ole mahdollista. Tuollainen ajattelu on ihan puhdasta utopiaa. Ei kaikki työ voi olla miellyttävää. Ef kaikki työ voi olla kehitettävää ja monipuolista. Jonkun on joka tapauksessa tehtävä ne ikävät ja yksitoikkoiset työt. Mutta olihan tuo 8-tuntinen työpäiväkin aikanaan utopiaa, mutta tämä utopia muunnettiin sosialidemokraattien voimin eläväksi todellisuudeksi ja näin meidän on tehtävä myöskin työn laadullisen kehittämisen suhteen, asetettava selkeät tavoitteet sille ja muunnettava ne aikojen, vuosien kuluessa eläväksi todellisuudeksi. Työn laadullista kehittämistä ei tule asettaa myöskään vastakkain työllisyysnäkökohtien kanssa. Kysymyksessä ei ole joko/tai asetelma. Työn laadullinen kehittäminen on tänä päivänä aivan yhtä tärkeä asia kuin työllisyyden hoitaminen ja nämä molemmat näkökohdat tulee näkyä meidän periaateohjelmassamme. Kiitoksia. (Suosionosoituksia)

Puheenjohtaja: Puheenvuoro Jarmo Rosenlöf Varsinais-Suomen piiristä, seuraavana Armas Lahoniitty myös Varsinais-Suomesta.

Rosenlöf, Jarmo (Varsinais-Suomen piiri): Toveri puheenjohtaja, hyvät toverit! Täällä on monia asioita jo käsitelty ja tuotu näkemyksiä esiin, johon oli tarkoitukseni puuttua ja näin ollen ajan säästämiseksi puutun ainoastaan yhteen, eliä tähän periaateohjelman käsitteeseen eliä siihen kirjoitukseen ja kirjoitusmuotoon, johon on aineistossa lähetetty meille.

Se on käsitykseni ja käsityksemme mukaan tehty ja tekijänä olleet tällaiset hyvin oppineet mietiskelijät, eliä on hyvin vaikea siihen asioihin monilta osiltaan puuttua ja ymmärtää sitä.

Näin ollen näkisinkin, että kun periaateohjelma tulee lopulliseen muotoon, on se kirjoitettava sillä lailla, että tällainen tavallinen työtätekevä väestö sen ymmärtää, käsittää ja hyväksyy. Näin ollen mielestämme mahdollisimman vähän tulisi käyttää tällaisia "sivistyssanoja". Kiihtoksia, ei muuta. (Suosionosoituksia).

Puheenjohtaja: Seuraavana Armas Lahoniitty, Varsinais-Suomi, valmistautuu Rauno Saari myös Varsinais-Suomi.

Lahoniitty, Armas: (Varsinais-Suomen piiri): Toveri puheenjohtaja, hyvät toverit! Tämä periaateohjelma-aineisto, joka käsittelyssämme on, on suhteellisen monipuolinen ja käsittää monia uusiakin näkökulmia tähän periaateohjelmakeskusteluun ja yhteiskunta-analyysiimme, mutta kuten todettu, se on kirjoitettu kyllä hyvin monimutkaisella ja vaikeaselkoisella tavalla niin, että uudistuksen yhteydessä olisi syytä kiinnittää huomiota siihen, mitä kirjoitetaan, kenelle kirjoitetaan ja siitä seuraa millä tavalla se pitäisi kirjoittaa.

Aineistossa on irroitettu toisistaan yksilön henkilökohtainen maailmankatsomus ja puolueen liikkeen aatteellinen ideologia. Käsityksemme mukaan se on irrotettu niin pitkälle toisistaan, että tässä suhteessa saattaa tulla liikkeen kannalta ongelmia ja tästä syystä asiaa pitäisi vielä miettiä uudelleen ennen kuin periaateohjelma kirjoitetaan.

Tässä on vaarana käsityksemme mukaan se, että ollaan siirtymässä, tai tästä seuraa se, että Sosialidemokraattisesta Puolueesta tulee selkeästi yleispuolue ns negatiivisessa mielessä, eli puolue jonka tunnusten takana kaikki voivat olla, huolimatta siitä, mikä heidän henkilökohtainen maailmankatsomuksensa on ja näin tietysti seurauksena on se, että puolueen poliittisen liikkeen aatteellinen linja ei voi olla kovin selkeä ja päämääriin pyrkivä. Toisaalta tämä saattaa johtaa myöskin siihen, että puolue joukkoliike käsitetään pelkästään vallantavoittelu- tai vallankäyttöorganisaationa, jolla päästään käsiksi valtion ja yhteiskunnan päätöksentekokoneistoon ja siltä puuttuu aatteellinen selkeä tulevaisuuden uudistusohjelma, näkemys siitä millä tavalla yhteiskuntaa tulisi muuttaa.

Tässä periaateohjelman julkilausumassa tai päätöslauselmaehdotuksessa on myöskin eräitä kohtia, jotka ovat panneet miettimään ja joita käsitykseni mukaan pitäisi jossakin määrin uudelleen tarkistaa. Täällä on hyvin voimakkaasti yhdessä kappaleessa korostettu sitä, että periaateohjelmaan tulee sisältöä, siis politiikan tavoitteeksi tulee määritellä sellainen hallittu taloudellinen kehitys ja kasvu, joka rakentuu luonnontalouden tasapainon ja maailmanlaajuisen solidaarisuuden vaalimiselle ja teknologian edistyksen harkitulle hyödyntämiselle. Onko todella niin, että taloudellinen kasvu on pyrkimys, joka kuuluu periaateohjelman tavoiteosaan? Onko se meille periaatteellinen tavoite? Eikö se ole niin kuin Paavo Lipponen totesi; väline johonkin muuhun.

Tavoite lienee ihmisten ja kansalaisten talouden turvaaminen, siis taloudellisessa mielessä turvallinen elämä ja mm. täystyöllisyys ja tätä tavoitetta taloudellinen kasvu ehkä tukee. Näin ollen periaateohjelmallisena tavoitekohtana tämä lienee kyllä väärässä paikassa. Yleensä tästä periaateohjelma-aineistosta ja myöskin tästä päätöslauselmasta puuttuu mielestämme se panos, jota eilenkin täällä peräänkuulutettiin, eli Sosialidemokraattisen Puolueen tulee periaateohjelman kannalta olla edelleen työväenpuolue, edelleen korostetusti vähäväkisten ja sorrettujen puolue.

Tässä mielessä myöskin Varsinais-Suomen Sosialidemokraattisen piirin käsityksen mu-

kaan uudistuksenkin jälkeen periaateohjelman tunnuksiksi ja symboleiksi sopivat hyvin sosialismi ja demokratia, itsenäinen kansa ja yhteistyön maailma. Kiitoksia.

Puheenjohtaja: Rauno Saarella seuraava puheenvuoro Varsinais-Suomen piiristä tämän jälkeen Satu Siitonen SN K.

Saari, Rauno: (Varsinais-Suomen piiri): Toveri puheenjohtaja! Viime eduskuntavaalien aikoihin ja viime talven aikana perusjärjestökäsittelyssä keskusteltiin varsin useassa yhteydessä, että onko aika oikea periaateohjelman uudistustyölle. Eletäänkö tällä hetkellä liian vaikeaa taloudellista aikaa, työttömyyttä ei ole saatu ratkaistua, julkisten palvelusten kasvua joudutaan rajaamaan. Ihmisten kiinnostus politiikkaan on vähentynyt.

Käsitän asian niin, että juuri nyt on oikea aika ja juuri näistä syistä käydä periaatekeskustelua ja tehdä muutokset niiltä osin kun tämän ja huomisen päivän olevat ongelmat siihen aihetta antavat. On mietittävä asioille uusia vaihtoehtoja, kun vanhat eivät kiinnosta. Mietittävä, miksi tavoitteita ei pidetä niin tärkeänä, että yleensä vieraantumisesta puoluelämästä voidaan puhua.

On syytä tehdä ja muuttaa tietysti vain se, mihin järjellinen tarve antaa aiheen. Tyhää ei ole syytä tavoitella. Se ei motivaatiota lisää. On syytä puuttua seikkoihin, jotka loukkaavat kansan perimmäistä oikeudentuntoa. Yhteiskunnalliseen oikeudenmukaisuuteen yleensä ja aivan erityisellä tavalla oikeuslaitoksen toimintaan. Kysyä, miksi esimerkiksi oikeutettuja korvauksia joudutaan oikeuskäsittelyjen ja lausuntomenettelyjen vuoksi odottamaan miespolvia.

Kasvun rajoilla askarointi olisi myös tärkeää. Vihreä liike ei syntynyt sattumalta. Luonnon käyttöä ja käytöstä pidättymistä on mietittävä uudelta pohjalta. Kyse ei edes ole tulevien polvien ajattelemisesta, joskin silläkin on arvonsa. Ei pidä kuitenkaan unohtaa, että SDP on ollut ja sen tulee olla heikon tavallisen ihmisen asian hoitaja. On jakettava jatkaa työtä turvatumman toimeentulon, sosiaalisten peruspalveluitten, terveyshuollon ja turvallisemman elinympäristön puolesta. Näihin parannuksiin tarvitaan myös uutta jaettavaa tuloa. Siksi hallittua hidasta kasvua kansantaloudessa tarvitaan edelleenkin. Eikä siinä moraalisesti ole mitään hävettävää. Teknisestä kehityksestä ja järkevästä tuotannon ja tuottavuuden kehittämisestä ennemminkin on kyse.

Aluepolitiikasta ei ole täällä juuri paljoa puhuttu. Sitä kuitenkin tarvitaan. Ihmiselle on luotava perusedellytykset asumiseen kaikkialla maassa. Keskustapuolueen ajamassa jäsentämättömässä ja sattumanvaraisessa yritystoiminnan tukemisessa ei kuitenkaan pidä kritiikittä olla mukana. Aluepolitiikan ei pidä olla itseisarvo valtion varojen käyttöön. Siltä pitää edellyttää myös tuloksia. Erityisen huomion tarvitsevat mielestäni julkiset palvelut. Ne tulisi painotetusti luoda sinne, missä niiden osoitettava puute on suuri. Ihmisen peruspalvelun tarve ei määräydy asuinpaikan mukaan.

Suomalaisen asuntopolitiikan saavutukset ovat olleet varsin mittavia viimeisten vuosien ja vuosikymmenien aikana. Tästä huolimatta vaikeammassa yhteiskunnallisessa asemassa elävien asunto-oloihin ei ole juuri päästy kiinni. Asiaan on pyritty turhaan hakemaan ratkaisua, vaatimalla yhä uudelleen ja uudelleen asuntomäärärahojen kasvattamista. Määrärahojen kasvattamisessa tuskin kuitenkaan ratkaisua piilee. Pikemminkin pitäisi pysähtyä miettimään, miten nykyisiä asuntovaroja jaetaan. Kuinka tarkoituksenmukaista on suunnata

merkittävä osa yhteiskunnan asuntovaroista kuntien talokohtaisten lainalausuntojen mukaisesti uuden pientalokannan luomiseen. Silloin kun kaupunkiseudulla asunnottomia yksinäisiä on tuhansia ja kun avohuollon palveluitten kehittämisen kynnyskysymys on riittävän tarkoitukseen soveltuvan vuokra-asuntokannan olemassaolo. Asuntopolitiikan tarkoitukseen tulisi uudelleen perusteellisesti jaksaa syventyä. Kiitoksia. (Suosionosoituksia).

Puheenjohtaja: Puheenvuoro Satu Siitosella SNK, valmistautuu Marianne Laxen, Sosialidemokraattiset Naiset.

Puoluekokouksen puheenjohtajaksi siirtyi Iris Hacklin.

Siitonen, Satu (Sosialidemokraattisen Nuorison Keskusliitto): Hyvät toverit! Puuttuinkin tässä periaateohjelmakeskustelussa kysymykseen, joka keskeisesti hallitsee yhteiskuntapolitiikkaa ja sosialidemokratian uudistustyötä käytännössä. Tästä asiasta on täällä tänään varsin vähän kuultu. Kysymys on nimittäin sitoutumisesta taloudellisen kasvun malliin yhteiskunnallista hyvinvointia rakennettaessa. Asia ei ole vain käytännöllinen, vaan myös syvästi periaatteellinen. Käytännöllistä lähtökohtaa kenties korostaa se, että usein kuitenkin käytäntö ja periaatteet eivät tässä puolueessa ole kulkeneet käsi kädessä.

Kasvuideologian kritiikki ei tarkoita sitä, että jouduttaisiin luopumaan sosialidemokratian peruslähtökohdista. Kasvuideologia on kapitalistisen tuotantotavan synnyttämää ja siitä myös edelleen voimansa saavaa. Se ei lähde koskaan kokonaisedun tavoitteesta ja on aina vain lyhyen tähtäimen toimintaa. Meillä on tänä päivänä monia syitä asettaa kyseenalaiseksi vain määrällisen kasvun tavoittelu tai ylipäättänsä se, että kasvu olisi enää tulevaisuudessa mahdollista. Oli niin tai näin. Mielestäni omaehtoinen sosialidemokraattinen politiikka, joka lähtee tasa-arvon ja oikeudenmukaisuuden lähtökohdista, ei voi tulevaisuudessa edetä ellei se hahmota itselleen syvempiä yhteiskunnan rakenteisiin ulottuvia muutoksen välineitä. Vain taloudellisesta kasvusta ulosmitattu hyvinvointi ihmisille ei koskaan puutu esimerkiksi työn ja pääoman ristiriitaan, se ei muuta työelämän ja muussa yhteiskuntaelämässä vallitsevia alistussuhteita. Taistelu kasvukakun koosta on aina vain rajallisissa olosuhteissa tapahtuvaa, se ei takaa sitä, että aineellinen hyvä jakaantuisi oikeudenmukaisesti ihmisten kesken ja kuitenkin aineellinen hyvinvointi vain kompensoi niitä puutteita, vääristymiä ja vieraantumista, joiden keskellä kapitalismi pakottaa ihmisiä sopeutumaan.

Me alamme myös vähitellen tiedostaa ja nähdä ongelmia, joita ympärillemme on syntynyt kasvuideologiaan sitoutumisen seurauksena. Energiakysymykset ja ekologiset tosiasiat asettavat vakavasti kysymyksenalaiseksi perinteisen kasvuideologian. Määrälliseen kasvuideologiaan liittyä myös olennaisesti itsekkyys, oman edun tavoittelu mikä on erityisesti oikeudenmukaisemman kansainvälisen taloudellisen järjestyksen kannalta suuri ongelma.

Hyvät toverit! Suomi on tänään kuitenkin rikkaampi kuin koskaan aikaisemmin. Ongelmana edelleenkin on, että rikkautta ei nykyisin keinoin voida kansallisesti eikä kansainvälisesti jakaa tasaisemmin ja oikeudenmukaisemmin. Kutsuttakoon sitä suuntaa tai linjaa, jota tänään tulee hahmottaa vaikkapa laadullisen kasvun malliksi. Sen lähtökohta tulee olla ensisijaisesti taloudellisen demokratian kasvattamisessa. Ellei puututa talouden mekanismeihin, tuotantovälineiden omistukseen, ei ole mahdollista hallita kehitystä tulevaisuudessa. Eri toten, jos me tavoittelemme ihmisen kannalta parempaa oman elämän ja työn hallintaa,

itsehallinnollisuutta, ekologisesti kestävämpää taloudellista järjestystä, yhteiseen turvallisuuteen ja oikeudenmukaisuuteen perustavaa kansainvälistä tulevaisuutta.

Olen vakuuttunut siitä, että sellaisen yhteiskunnan toteutuminen, josta täällä tänään on esitetty utopioita, ei ole mahdollista ilman talouden demokratisointia, kansalaisten työn tulosten oikeudenmukaisempaa jakoa. Tänä päivänä sosialistisen yhteiskunnan rakentaminen on välttämätöntä monista eri lähtökohdista. Ihmiset myös kokevat ja aistivat niin, että ei nykyisen kaltainen meno ole enää mahdollista. Kun täällä on eilen ja tänään kuulutettu innostusta ja rohkeutta puolue työssä, niin tämän jälkeen tälle työlle tulisi antaa sisältöä tässä ja nyt, joka voi ainoastaan löytyä siitä, että ihmiset voivat aidosti kokea muuttavansa yhteiskuntaa ja maailmaa.

Puheenjohtaja: Kiitoksia. Marianne Laxen, Sosialidemokraattiset Naiset. Valmistautuu Arvo Sipilä, Pohjois-Häme.

Laxen, Marianne (Sosialidemokraattiset Naiset): Toveri puheenjohtaja, hyvät toverit! Tämän päivän aikana on keskusteltu aika paljon periaateohjelman pohjasta ja aika korostuneesti on keskustelussa tullut esille tasa-arvo ongelma. Toinen asia, joka on tullut esille on mitä me tarkoitetaan sosialismilla ja lisäksi on vielä aika paljonkin puhuttu — etenkin yksi puolueemme veteraaneista — oikeudesta työhön ja miten se voidaan meille kaikille taata.

Ensinnäkin tätä sosialismikäsitettä on SNK:n ja naisliiton asiakirjassa yritetty määritellä seuraavasti: Demokraattinen ja humanistinen sosialismi on yhteiskunnallinen tila, jossa jokainen voi vapaasti kehittyä alistamatta muita tai joutumatta itse alistetuksi." Tämä on sellainen määritelmä, joka jatkotyöskentelyssä pitäisi pohjaksi ottaa.

Sitten tasa-arvosta. Sen määritelmä ehkä on paljon ongelmallisempi meille kuin sosialismin määritelmä, koska tuntuu siltä, että etenkin kun puhutaan miesten ja naisten välisestä tasa-arvosta, niin puhutaan hieman eri asioista. Toiset ehkä katselevat asiaa sillä tavalla, että on kysymys siitä, että naisten pitäisi päästä miesten asemaan ja sillä tavalla voidaan tasa-arvo saavuttaa. Toiset ovat — meidän naisliike aika korostuneesti — ottaneet esille sen, ettei ole kysymys siitä, että ihminen on mies, johon meidän pitää verrata itsemme, vaan meidän pitää lähteä siitä, että naisillakin on elämäkokemusta ja asiantuntemusta, joka tulee käyttää hyväksi ja ottaa huomioon.

Tasa-arvo ei siis tarkoita, eikä voi tarkoittaa sitä, että naisista tehdään miehiä vaan että myös miehille asetetaan muutosvaatimuksia. Se tässä nyt suurimpana ongelmana onkin, että ne miehet, jotka huomaavat että miehillekin asetetaan muutosvaatimuksia suhtautuu hieman aggressiivisesti tasa-arvovaatimukseen juuri siitä syystä, että he eivät ole tähän muutokseen vielä valmiita.

Tänä päivänä puhuttu, ja myös Kalevi Sorsa otti omassa esityksessään esille kysymyksen, millä tavalla politiikalla voidaan vaikuttaa. Minusta se on aika oleellinen kysymys. Minun lähtökohtani on se, että politiikalla voidaan vaikuttaa hyvin paljon erilaisiin asioihin. Ja jopa ihmisen onnellisuuteenkin, jota täällä on asetettu kyseenalaiseksi. Kun on kysymys tavallisen ihmisen ongelmista tänä päivänä, etenkin niille jotka ovat työelämässä, on ongelmana työelämän ja perhe-elämän yhteensovittaminen. Me emme voi tehdä ihmisiä onnelliseksi siten että esitetään heille vaatimuksia, miten pitää käyttäytyä perhe-elämässä, jolleme tee työelämää demokraattiseksi, että se antaa niille mahdollisuuden olla luovia ja rakas-

tavia vanhempia kun työaika päättyy. Näin minä näen, mm. että politiikan kautta voidaan vaikuttaa myös ihmisten väliisiin suhteisiin ja ihmisten onnellisuuteen.

Ihan tässä lopuksi haluaisin lukea yhden runon, jonka Hilja Liinamaa on kirjoittanut jo vuonna 1907, vain alleviivatakseni sitä, että keskustelu naisnäkökulmasta, ei ole mikään uusi keskustelu sosialidemokraattisessa liikkeessä. Se ei ole mikään uusi aalto, joka on tullut jostain USA:sta tai Englannista, jota nyt tänä päivänä sitten käydään sosialidemokraattisessa naisliikkeessä, vaan silloin kun sosialidemokraattinen liike perustettiin, niin korostettiin hyvin voimakkaasti myös naisten tasa-arvoisuutta.

Jätätä runoa, (luen vain joitain otteita), voidaan sanoa jopa feministisemmäksi, kuin mitä sosialidemokraattinen naisliike tänä päivänä on.

Sen nimi on Naiselle.

"Sun päähäsi ennakkoluuloja
he ahtavat runsahin määrin.
Ja järkesi jättävät uinuksiin
ja johtavat tuntoas väärin.

Mut nähkää nainen jo valveutuu
ja katkoo kahlehen inhan.
Ja voimakas kasvava edistys
saa vauhdin uuden ja vinhan.
Ja kerran aika se koittavi on
kun hautahan vanhat vaipuu.
Ja uusi on nainen nouseva
jotka valtahan kaikki taipuu."

Kiitos.

P u h e e n j o h t a j a : Kiitoksia Marianne. Seuraava puheenvuoro Arvo Sipilä, Pohjois-Häme. Valmistautuu Merja Roos, Varsinais-Suomi.

S i p i l ä , Arvo (Pohjois-Hämeen piiri): Toveri puheenjohtaja, arvoiset kokousedustajat! Periaateohjelman yksi ja varmasti varman keskeinen kysymys on suhtautuminen sosialismiin ja se, millä tavalla se voitaisiin soveltaa mukaan niin, että se vastaa nykyajan vaatimuksia. Täällä on tullut varsin monenlaisia käsityksiä tästä asiasta ja saattaa olla, että omat näkemykseni aika tavallakin poikkeavat siitä yleislinjasta joka täällä on ollut.

Joka tapauksessa meidän pitäisi pystyä sellaiseen selvään ohjelmaan, joka ei jätä kansalaisille epäselvyyttä siitä mihin me pyrimme. Tosiasiahan on, että sosialismin peikolla on voitu vuosien mittaan varmistaa porvarillisille puolueille kohtuuton osuus äänistä ja samalla myös vallan käytöstä.

On tietenkin selviä, että sosialismi tulee säilymään ohjelmissamme, enkä minäkään lähde tässä suhteessa mitään poikkeavia esityksiä tekemään. Kun kuitenkin uskon tuntevani jäsenistön mielipiteitä, varsin laajaltikin, uskallan esittää, että vastaisia puoluekokouksia ajatellen pitäisi korostaa puhtaan sosialidemokraattisen suunnitelmatalouden linjaa, eli että me selkeästi linjaamme ohjelmamme, pyrkimyksemme, mistään luopumatta, mitään myy-

mättä, nykypäivän tarpeiden mukaiseksi ja tulevaisuuden näkemysten vastaiseksi. Jos näin voitaisiin tehdä pystyttäisiin ehkä selkeyttämään se hämäryys, joka tänä päivänä vielä aivan liian suuria joukkoja hämää. Sana sosialismi ja sosialistinen puolue, se koetaan aivan liian herkästi kommunististen valtioiden sosialistiseen järjestelmään. Ja niinhän varmasti on, että sen kaltaiseen järjestelmään, sen kaltaiseen sosialismiin me emme halua.

Kun näin on, että me todella pyrimme parempaan järjestelmään, kirkkaaseen sosialidemokratiaan, eikä silloin kannattaisi korostaa selkeätä sosialidemokratiaa, jopa sosialismin kustannuksella. Kyllä kai sosialidemokratia kattaa kaikki ne arvot, jota sosialisminkin säilyttämisen puolesta puhuvat haluavat korostaa.

Selkeyttämällä tässä suhteessa linjat, kertomalla kansalaisille sen, että me pyrimme oikeudenmukaiseen yhteiskuntaan, järjestelmään joka turvaa yksityisen kansalaisen perusturvan. Varmasti tällä tavalla voidaan tätä ohjelmaa selkeyttää.

Vaikka voidaankin väittää, että sosialistinen yhteiskunta pyrkii samaan, niin tässä suhteessa me kilpailtaessa sosialismin omistuksesta häviämme kommunisteille ja kyllä kai se on ymmärrettävääkin, sillä ei kai kukaan väitä sitä, etteikö SKP todella ole sosialistinen puolue.

Kun me sosialistisuudella emme pysty kilpailemaan kommunistien kanssa, olkaamme siis sosialidemokraatteja. Käytännön politiikassa meidän toimintamme on ollut linjakasta ja jos me vielä joskus pystymme kirkastamaan ohjelmamme, silloin porvarilliselta tiedotushegemonialta on viety terävä ase siinä hämäyskampanjassa, jota laajalla rintamalla tänä päivänä käydään sosialidemokraatteja vastaan.

Puheenjohtaja: Kiitoksia. Merja Roos, Varsinais-Suomi ja valmistautuu Olavi Paakkunainen, Etelä-Häme.

Roos, Merja (Varsinais-Suomen piiri): Toveri puheenjohtaja, hyvät toverit! Sosialidemokratia on syntynyt poliittiseksi liikkeeksi yhteiskunnallisen eriarvoisuuden poistamiseksi. Tänäkin päivänä pyrimme yhteiskunnan kehittämiseksi tasa-arvoiseksi. Viime vuosien aikana näkemykset siitä, millä tasoilla ja mistä johtuen yhteiskunnallista eriarvoisuutta esiintyy, on laajentunut. Tunnustamme, että vika on myös meissä itsessämme. Tiedämme, että ajattelumme vaikuttaa totutut tavat ja asenteet. Olemme huomanneet, että emme aina itsekään toimi ja käyttäydy ihanteittemme edellyttämällä tavalla. Laajentuneesta näkemyksestä ja ajattelusta huolimatta tiedämme, että nykymaailman yhteiskunnalliset epäkohdat pääosin johtuvat yhteiskuntamme taloudellisista valtarakenteista.

Socialismimme on muutakin kuin hyviä arvoja. Socialismimme on myös taloudellinen järjestelmä. Sosialismi ei salli ihmisen riistoa, eikä alistamista. Sosialismi ei esim. salli yrityksen suuria voittoja, sen samanaikaista rationalisointia ja siitä johtuvaa työttömyyttä ja edelleen siihen samanaikaisesti liittyvää piittaamattomuutta näin aiheutetusta työttömyydestä.

Puheenjohtaja Sorsa alustaessaan tämän periaateohjelmakeskustelun tänä aamuna, kosketti myös Rafael Paasion ns. "Piirupuhetta". Käsittääkseni tämän päivän vähäosaisia eivät ole ne, jotka ovat työssä. Voidaan puhua ns. uusköyhistä, hyvinkin erilaisista marginaaliryhmistä, jotka ovat jääneet myös sosialidemokraattisen hyvinvointipolitiikan jalkoihin. Tässä suhteessa meidän tulee ottaa pari kolmekin piirua vasemmalle.

Kannatan Marianne Laxenin tänne kirjallisesti jättämää lisäysehdotusta Päätöslausel-

maan periaateohjelman uudistamisesta. Tuo lisäys kuuluu ja se on myöskin kirjattuna Sosialidemokraattisten Naisten ja Sosialidemokraattisen Nuorison Keskusliiton tekemään aloitteen, koskien periaateohjelman uudistamista:

"Demokraattinen ja humanistinen sosialismi suurena haavana luo yhteiskunnan, jossa jokainen voi vapaasti kehittyä alistamatta muita tai joutumatta itse alistetuksi ja jossa ihmiset elävät sopusoinnussa luonnon kanssa. Tämä edellyttää kapitalistisen taloudellisen riiston ja siihen liittyvän vieraantumisen lopettamista, siis vähintäänkin tuotantovälineiden yhteiskunnallista omistusta."

Puheenjohtaja: Seuraavana Olavi Paakkunainen, Etelä-Häme. Valmistautuu Uuno Nokelainen, Uusimaa.

Paakkunainen, Olavi (Etelä-Hämeen piiri): Toveri puheenjohtaja! Eräitä ajatuksia puoluetoimikunnan esityksestä päätöslauselmaehdotukseksi periaateohjelman uudistamisessa.

Täällä todetaan puoluetoimikunnan kannanotossa: "Yhteiskuntakäsitykseen on sisällytetty keskusteluaineistoa syvällisempi arvio teknologisen muutoksen ja ns. tietoyhteiskunnan vaikutuksesta yhteiskunnan tulevaan kehittämiseen."

Käsitykseni mukaan elämme tänä päivänä jo hyvin pitkälle tietoyhteiskunnassa. Se tietoyhteiskunta on lähes huomenna käsillä. Meidän pitäisi päättää tulevaisuudesta. Käsitykseni mukaan perspektiivi, joka ulottuu lähitulevaisuuteen, ei ole kovin merkittävä silloin kun puhutaan periaateohjelman uudistamisesta. Kuten edellinen periaateohjelma joskus 50-luvun alkupuolella on tehty, on elänyt 30 vuotta, kykenemmekö tänä päivänä samaan. Käsitykseni mukaan pitäisi kyetä.

Mitä tapahtuu sen jälkeen kun tietoyhteiskunta on rakennettu? Palvelemmeko toinen toisiamme ihan noin vaan huviksemme, vai mitä meille tapahtuu kun tuotantoelämä on rationoitu, ihmisiä ei tarvita teollisessa työssä, tietokoneet, automaatiit, robotit huolehtivat työn teosta, niin mitä me ihmiset teemme sen jälkeen? Sosialidemokraattisen Puolueen tänä päivänä pitäisi pohtia hyvin pitkälle näitä asioita eikä niitä asioita, jotka tämä jo ovelle oleva tietoyhteiskunta meille aiheuttaa. Eli käytännössä se merkitsee sitä, että meidän pitäisi pohtia pitkälle tulevaisuuteen sitä, millä tavalla täällä jo aikaisemmin esille otetut työn uudelleenjakokysymykset puntaroidaan. Todella kaikille tulevaisuuden yhteiskunnassa ei niitä työtä ja emme me varmaan viitsi toinen toisiamme jatkuvasti palvellakaan. Käytännössä tämä merkitsee myös tuloksen uudelleen jakamista eli toisin sanoen kaikkienhan meidän on elettävä myös tulevaisuuden yhteiskunnassa. Siihen sisältyy tietysti sitten elämisen laadun parantamiskysymyksiä, ne kulttuuripalvelujen parantamisia, palvelujen parantamisia sellaisenaan, vai mitä?

Sitten puuttuisin vielä täällä esillä olleeseen kysymykseen. Täällä on puhuttu, että puolueemme kosiskelee joitakin ryhmiä. Niin minunkin mielestä se kosiskelee niitä perinteisiä työläisiä, mutta ovatko perinteiset työläiset nykykäsityksen mukaan enää tulevaisuuden yhteiskunnassa olemassa? Onko olemassa sitä työläistä, joka tänä päivänä meidän käsityksen mukaan tekee käsin työtä. Eikö ole sellaisia työläisiä, jotka tekevät päällä työtä, ovatko he työläisiä, vai eivät? Miksi meidän tällaisia rajoja täytyy lähteä vetelemään. On todella tätä käsitettä lähdekö muokkaamaan uudelleen niin, että tulevaisuuden yhteiskunnassa

myös ihmiset ovat kiinnostuneita puolueesta. Puolueemme perustehtävä on käsitykseni mukaan toimia sorrettujen puolesta. Onko se Erkki Liikasen eilen esille ottama paperikoneenhoitaja tämän päivän sorrettu? Tuskin yli 100 000 markan vuosituloilla. Ehkä se on pienipalkkainen toimihenkilö, nykykäsitteiden mukaisesti. Mutta onko tulevaisuudessa tarpeen jakaa työläisiksi ja toimihenkilöiksi meitä? Ehkä me olemme nykykäsityksen mukaan enemmän tulevaisuudessa toimihenkilöitä kuin työläisiä eli esitän pohdittavaksi periaateohjelman uudistamistyössä myös asiaa, ketkä ovat todella sorrettuja.

Puheenjohtaja: Kiitoksia. Ja viimeinen puheenvuoro tähän keskusteluun. Uuno Nokelainen, Uusimaa.

Nokelainen, Uuno (Uudenmaan piiri): Toveri puheenjohtaja, hyvät toverit. Veteraani August Pekkanen veti täällä pitkän kaaren. Hän veti sen Forssan puoluekokouksesta, eräästä sosialidemokraattisen liikkeen tärkeimmästä ja keskeisimmästä kokouksesta tähän mennessä, tähän päivään, silloin otettiin kahdeksan tunnin työajan toteuttaminen yhdeksi tavoitteeksi. Se varmaan tuntui utopistiselta. Hän toi esille täällä sellaisen tavoitteen asettamisen, että työpäivä tulisi saada kuusituntiseksi. Erällä virkamiehillä se jo kesäaikana kyllä onkin.

Kun minulla oli tilaisuus seurata -52 puoluekokouksessa käytyä periaateohjelmaa koskevaa keskustelua, niin toteaisin näissä kahdessa keskustelussa, siinä ja tämämpäiväisessä, olevan ainakin erään selvän eron. Silloin tuo keskustelu kävi ääriä paljon ylätasolla asiantuntijoitien keskusteluna. Täällä tänä päivänä ovat kuuluneet kentän äänet, kentän tarpeet ja kentän toiveet ovat tulleet esille evästyksiksi periaateohjelman jatkokäsittelylle. Mielestäni näissä täällä käytetyissä puheenvuoroissa on selvästi ilmennyt kuinka tärkeänä periaateohjelman uudistamista pidetään. Ja se onkin jokaisen puolueen tärkein asia. Erityisesti se on tärkeä asia puolueelle, joka kantaa suurta vastuuta suomalaisessa yhteiskunnassa. Tästä johtuen on välttämätöntä, että periaateohjelman uudistus suoritetaan perusteelliseen ja laajaan keskusteluun pohjautuen. Näinhän nyt on jo tähän mennessä tapahtunut sekä ennen tätä kokousta, että täällä kokouksessa. Voidaankin sanoa, että tähänastinen valmistelu on ollut onnistunutta. Kaikki puolueen perustaan sisältyvät arvot on rohkeasti saatettu laajan ja avoimen keskustelun kohteeksi. Tämä keskustelu on ulottunut jopa oman väen ulkopuolelle. Tällainen arvojen ravistelu on rohkeaa, mutta se varmasti tuo aineksia ohjelman uudistamistyön jatkotyöskentelylle. Avoin ja kriittinen keskustelu on tuonut esille runsaasti erilaisia, jopa toisistaan melkoisesti poikkeavia näkökohtia, mutta siinä on myöskin tämän keskustelun rikkaus. Ilman tällaista kriittistä ja monipuolista keskustelua ei myöskään nouse esille se, mikä nykyisessä ohjelmassa on kestävää ja säilytettävää ja toisaalta se, mitä uutta tarvitaan.

Mielestäni ajankohta periaatekeskustelun käymiselle periaateohjelman uusimisen suorittamiselle on nyt hyvä. Puoluetta eivät rasita nyt, ja toivottavasti eivät paljon jatkossakaan, henkilöstiriidat ja näin ollen olemme voineet rauhassa keskittyä periaateohjelman uudistamista koskevaan keskusteluun.

Monet ovat periaateohjelman uudistamisasiakirjasta, keskusteluaineistosta aistineet sen suuntaisia pyrkimyksiä, että moniarvoisuuden korostaminen ja sen varaan rakentaminen saattaa vaikuttaa puolueen kuvaa muuttavasti. On jopa pelätty, että tämä johtaisi puolueen

muuttumiseen yleispuolueeksi ja silloin ilman selkeätä peruslinjaa kamppailemaan äänistä ja kulkemaan populistin perässä. Näinhän ei saa olla, sillä puolueen periaateohjelman tulee ilmaista puolueen linja ja suunta ja tehdä se myöskin erittäin selkeästi.

Puheenjohtaja: Kiitoksia. Hyvät toverit, totean, että puheenvuoropyynnöt kohdasta 23/11 on nyt läpikäyty, joten keskustelu tästä kohdasta päättyy. Keskustelu päättyy.

Keskustelun kuluessa tulleet esitykset ja evästykset ja mielipiteet menevät ohjelmavaliokunnan käsiteltäväksi. Lähetetään ohjelmavaliokuntaan.

Puoluekokous päättää lähettää puoluekokouksesitykset n:ot 43—57 käydyssä keskustelussa niihin tehtyine muutosesityksineen ohjelmavaliokunnan käsiteltäväksi.

Kansainvälisten asiain valiokuntaan evästettävät esitykset (esitykset n:o 1—42)

Puheenjohtaja: Seuraavaksi siirrytään käsittelemään saman pykälän ensimmäistä kohtaa: Kansainvälisten asiain valiokuntaan evästettävät esitykset esitykset, 1—42.

Ennen kuin avaan keskustelun tästä asiasta kerron puoluetoimikunnan lausunnosta puoluekokousaloitteista 37—41. Näihin kohtiin puoluetoimikunta on aikaisemmin antanut lausunnon ja 31. 5. täydentänyt tätä lausuntoa. Tämä täydennys on teille jaettu, mutta luen nämä asiat täältä ennen keskustelun avaamista.

Puoluetoimikunnan lausunto puoluekokousaloitteista 37—41. Tähän mennessä lausuttu: "Puoluetoimikunnan lausunto aloitteista 37—41. Puoluetoimikunta viittaa vuoden 1981 puoluekokouksen päätökseen. SDP suhtautuu kielteisesti siviilipalveluksen sotilaallistamispyrkimykseen ja pitää tärkeänä siviilipalvelusmiesten oikeusturvan parantamista, palveluksen mielekkyyden lisäämistä sekä asiallista tiedottamista siviilipalveluksesta eräänä asevelvollisuuden suorittamisen muotona. Puoluetoimikunta toteaa, että puolustusministeriö antaa uusia esityksiä aloitteiden tarkoittamassa asiassa vielä kevään 84 aikana eli ennen 33. puoluekokousta. Tämän vuoksi puoluetoimikunta täsmentää lausuntoaan puoluekokoukselle myöhemmin."

Täydentävä lausunto 31. 5. 1984.

Puoluetoimikunta korostaa siviilipalvelun uudelleenjärjestelyjen yhteydessä seuraavia periaatteita: Siviilipalveluksen sisältöä tulee kehittää kytkemättä palveluun kuitenkin maanpuolustukseen liittyviä tehtäviä. Tämä oli kohta 1.

Kohta 2: Siviilipalvelun velvoittavuutta voidaan lisätä, jolloin on mahdollista luopua selvittämästä siviilipalveluun haluavien motiiveja erityisessä tutkijalautakunnassa.

Ja todella tämä on teille myöskin jaettuna tämä täydentävä lausunto. Todetaan tämä.

Puoluetoimikunnan täydentävä lausunto esityksiin n:ot 37—41 merkitään tiedoksi.

Puheenjohtaja: Tämän jälkeen päästään keskusteluun. Avaan keskustelun kohdasta 23/1. Keskustelu alkaa.

Ensimmäinen puheenvuoro on Simeon Kärki, Pohjois-Karjala ja valmistautuu Antti Vuorenrinne, Oulu.

Simeon Kärki ei ole kokoussalissa joten siirrytään eteenpäin. Antti Vuorenrinne, Oulu. Valmistautuu Heikki Luukkanen, Kymi.

Vuorenrinne, Antti (Oulun piiri): Toveri puheenjohtaja, hyvät toverit. Haluaisin tässä puheenvuorossani puolustaa oman puolueosastoni tekemää puoluekokousaloitetta n.0 7 "Konkreettista solidaarisuus- ja kehitysyhteistyötä".

Me olemme tänä päivänä käsitelleet periaateohjelmaa ja siinä keskustelun aikana solidaarisuuden arvo on noussut keskeisesti esille tässä keskustelussa. Eräällä tavalla minun mielestäni osallistuminen prosentiliikkeeseen on mittari myöskin solidaarisuuden osalta. Mielestäni tämän meidän aloitteemme tavoitteena oli, että puoluekokous tekisi näitä toimintoja koskevia velvoittavia päätöksiä. Kun puoluetoimikunta tuossa lausui, että esitettyjä pyrkimyksiä ei ole syytä kirjata velvoittaviksi päätöksiksi, asia on ikäänkuin päinvastoin. Eli joitakin toimenpiteitä olisin valmis esittämään päätettäväksi. Ainakin päätöksen siitä, että puoluekokous suosittaisi puolueen jäsenille liittymistä prosentiliikkeeseen ja toisaalta sen, että puolueen opintotoiminnassa, jäsenkoulutustoiminnassa erityisesti tulevana puoluekokouskautena käsiteltäisiin solidaarisuustoiminnan ja kehitysyhteistyön kysymyksiä paitsi järjestöllisen opintotoiminnan osalta, myös opinto-ohjaajien koulutuksen yhteydessä. Kiitoksia.

Puheenjohtaja: Kiitoksia. Seuraavana on Heikki Luukkanen, Kymi ja valmistautuu Ritva Aheinen, Lappi.

Luukkanen, Heikki (Kymen piiri): Järjetön kehitys ja kilpavarustelu, huolestuneisuus supervaltojen vuoropuhelun loppumisesta on ollut tämän puoluekokouksen arvovaltaisissa puheenvuoroissa korostetusti esillä. Jännityksen kiristyminen äärimmilleen kansainvälisissä suhteissa heijastuu kaikkialle maailmanpolitiikassa, mutta myös aikaansa seuraavien ja vastuuntuntoisten ihmisten mielissä kaikkialla maailmassa.

Puoluekokoukselle esitetyssä kansainvälisessä kannanotossa korostuu rauhantyö, samoin kuin perusjärjestöjen esityksissään huoli suurimmasta uhkasta ihmiskunnalle: sodasta. Sosialidemokraattisen Puolueen merkitys rauhantyössä on ollut merkittävä välittäjänä ja keskustelun ylläpitäjänä supervaltojen jäätyneistä suhteista huolimatta. Puoluetoimikunnan esityksen mukaisesti puolueen tulee edelleen lisätä panostaan liennytyksen pilareiden rakentamisessa. Nykyiseen järjestelmään asevarustelun pysäyttäminen on haaste poliittisille johtajille kaikkialla maailmassa, mutta ennen kaikkea Euroopassa ja se on haaste ennen kaikkea heidän päätöksiään ohjaavalle kansalaismielipiteelle. Liennytyksen tuki löytyy laajasta kansalaismielipiteestä, jolle ainoastaan kansainvälinen poliittinen päätöksenteko voi pohjautua demokraattisissa valtioissa. Kansalaismielipiteen aktivoimiseksi kansainvälisyyteen ja rauhantavoitteeseen sosiaalidemokraattisen työväenliikkeen tulee tehdä myös Suomessa kaikki voitavansa.

Puoluetoimikunnan esityksen mukaisesti kansainvälisten asioiden tulee olla myös osana puolueen järjestötoimintaa, mutta riittääkö pelkästään sen mukanaolo järjestötoimissa. Rauhan ja liennytyksen tavoitteen saavuttamiseksi tulee meidän laajentaa työtämme huomattavasti oman koneistomme ulkopuolelle. Toki me pystymme järjestötyöllä vaikuttamaan myöskin yhteiskunnassa nykyistä laajemmalle. Huomio tulee suunnata julkisiin kasvatukseen ja sivistysjärjestelmiin.

Suurimman haasteen sodan ja rauhan asioissa, mutta myös muissa kansainvälisissä asi-

oissa joutuu vastaanottamaan nuorisomme. Onko kansainvälisyyskasvatus mukana meidän lastemme kasvatustavoitteissa, kodeissa, päiväkodeissa ja kouluissa riittävästi. Vaikka keskusvirastomme mm. kouluhallitus ja ammattikasvatushallitus jakavatkin arvokasta kasvatust materiaalia ja ohjeita koululaitoksemme tavoitteeksi, uskon, että ihmiskunnan merkittävin uhka — maailmanpalo — ei ole riittävästi esillä nuorisomme kasvatuksessa eikä myöskään elämäntarkasteluissa. Suomalaisen yhteiskunnan koulujärjestelmän, sen vastuullisten virkamiesten, huolta kantavien kotien ja myöskin puolueemme on voimistettava kansainvälisyyden osuutta lapsi- ja nuorisokasvatustavoitteissa. Huolestuttavinta koulutusjärjestelmissä on vastuun ja huolenpidon aseman heikkeneminen kansainvälisen kilpailukyvyyn ideologian lisäessä asemaansa myöskin koulujärjestelmässämme. Kilpailu ja solidaarisuus, taistelu ja yhteistyö asetetaan yleisesti vastakkain kilpailuyhteiskunnassa. Yhteiskunnassa ei ole myöskään riittävästi sijaa solidaarisuudelle sen paremmin kuin ei myöskään yhteistyölle.

Meitä varoitetaan joka puolelta, myös tässä kokouksessa, maailmanpalosta ja kehoitetaan rakentamaan maailman laajuista solidaarisuutta. Meidän on voimistettava tässä rakentamistyössä voimakkaasti myöskin omaa työtämme kasvatustavoitteissa. Evästyksiksi kansainvälisten asioiden käsittelyyn valiokunnassa esitän, että valiokunta paneutuisi ponnokkaasti kasvatusjärjestelmäämme rauhantien lisäämiseksi koululaitoksesammme sekä laajan kansainvälisyyskasvatusohjelman saamiseksi osaksi lapsi- ja nuorisotyötämme. Vain nuorison rauhanajatuksen laajuuden varaan voimme rakentaa turvallista yhteiskuntaa ja jakaa solidaarisuutta maailman kaikille kansoille tulevinakin vuosina.

P u h e e n j o h t a j a : Kiitoksia. Ja seuraavaksi puhuu Ritva Aheinen Lapista ja valmistautuu Risto Niinikoski, Uusimaa.

A h e i n e n , Ritva (Lapin piiri): Hyvät Toverit. Käytän tämän puheenvuoroni aloitteesta nro 30, joka on Sos.dem. Naisten liittotoimikunnan aloite "Aseet pois Suomi voi aloittaa" ja haluan puheenvuoroni alkuun lukea Elsa Tommuseen runon "Helposti se käy": "Yksi luoti, sirpale ja kuolee ihminen. Yksi pommiräjähdyks ja lähtee tuhannen. Yksi ohjus, atomi ja kaikki tuhaksi. Yksi nuijankopautus yksi napin painallus, meiltä ennen sitä olkain kohautus."

Näin ei saa käydä. Meidän jokaisen on yksilönä ja koko sosiaalidemokraattisen liikkeen joukkovoimalla tehtävä työtä rauhan ja aseidenriisun puolesta. On väärin uskotella, että pienen maan varustautumisella ei ole merkitystä. Jokaisen maan varustautuminen lisää sotilaallista uhkaa ja tukee turvallisuuskesitystä, joka perustuu väkivallan käytön uhkaan. Asevarusteluun käytetyt varat voidaan suunnata rauhantahtoiseen toimintaan, oikeudenmukaisemman maailmanjärjestyksen luomiseen, ihmisten perusoikeuksien turvaamiseen sekä yhteiskunnan ja luonnon tasapainon lujittamiseen. Jokaisen valtion toiminta asevarustelun rajoittamiseksi lisää luottamusta ja luo pohjaa yhteistyö- ja liennytyspolitiikalle kansojen välillä. Meiltä sosiaalidemokraateilta ei siis vaadita julkilausumia ja puheita, vaan käytännön tekoja aseidenriisun ja liennytyksen hyväksi. Niin omassa maassammme kuin myös muualla maailmassa. Meillä Suomessa pyritään vahvistamaan asevaraista turvallisuutta. Puolustusmenoja on jatkuvasti lisätty huolimatta Porin puoluekokouksen päätöksestä. Aseidenriisunta on osoitettava vaihtoehdoksi, joka on myös toteutettavissa muuntamalla

aseteollisuus siviilituotannoksi ja ohjaamalla asevarusteluun käytetyt varat maailmanlaajuis-
ten ongelmien ratkaisemiseksi.

Porin puoluekokouksen päätös pitää puolustusmenojen reaalisuutta nollassa on toteutet-
tava. Puoluetoimikunnalle on annettava tehtäväksi valmistaa seuraavalle puoluekokouksel-
le konkreettinen aseidenriisuntaohjelma Suomelle (Suosionosoituksia).

P u h e e n j o h t a j a : Kiitoksia ja puheenvuoro on Risto Niinikoskelle, Uusimaa ja val-
mistautuu Erkki Hatakka, Uusimaa.

N i i n i k o s k i , Risto (Uudenmaan piiri): Toveri puheenjohtaja, arvoisat puoluekokous-
edustajat, hyvät toverit. Meidän on päätettävä tulevaisuudestamme itse. Me itse olemme
vastuussa itsestämme, perheestämme, työstämme sekä yhteiskunnastamme, missä me
elämme. Mutta meillä on myös moraalinen vastuu siitä mitä tapahtuu tässä epävakaassa
maailmassa. Meidän on osallistuttava kaikkiin niihin pyrkimyksiin, joilla voidaan inhimillistä
hätää lieventää. Erityisesti kolmannessa maailmassa. Voidaksemme osallistua tähän, on
puolueemme johdon työlle kansainvälisissä rauhan ponnisteluissa annettava kaikki tuki.
Kolmansissa maissa tapahtuvat väkivaltaiset konfliktit. Jos niitä voidaan estää tai vähentää
puolueettomien maiden yhteistyöllä, jossa Suomi on aktiivisesti mukana, se on kannatetta-
va. Me sosiaalidemokraatit olemme siinä mukana. Turvallisuuden lisääminen edellyttää
kansainvälistymistä myös Suomen työväenluokan edustajilta ja koskee kaikkia aloja. Siis
kaikilla aloilla, kaikilla tasoilla on kansainvälisyyttä lisättävä. Humanitäärinen apu, neuvonta
on useasti parempi kuin pelkkä talousapu kehitysmaille.

Bruttokansantuotteesta on pystyttävä osoittamaan enemmän kehitysyhteistyöhön. Kan-
natan prosenttiliikettä. Yhteistyön maailman on jo nyt rakennettava. Kansainvälistymisen
vaarat ovat myös suuret. Esimerkiksi kansainväliset rahavirrat. Niillä pystytään Suomen ko-
koisen maan talous saattamaan sekasortoiseen tilaan, jos kansainväliset suurpääoman
edustajat sitä haluavat. Tämä koskee myös suomalaista pientä ja keskisuurta teollisuutta
tai yritystoimintaa. Jos kansainväliset rahat haluavat, ne voivat tappaa niiden toiminnan niin
halutessaan. Siksi kontrollia rahavirroille monopolille ja kartelleille on lisättävä. Sama kos-
kee suomalaisen pääoman liikkumista ulkomaille. Sitä on myös valvottava.

Toisena vaarana näen tietotulvaintulon Suomeen muualta. Tietoa tulee jokaisesta maa-
pallon maasta. Tietomäärä kaksinkertaistuu kuudessa vuodessa. Kuka valvoo näitä tietovir-
toja. Tietoverkot, nämä hämähäkinseitit ovat laskeutumassa meidän kaupunkien päälle.
Nämä verkot on oltava valtion, kunnan tai niiden edustamien yhtiöiden hallinnassa. Muu-
ten kaupallinen informaatioaste tulee vaurioittamaan meidän nuorisoomme, lapsiamme,
tulevaa sukupolvea. Me olemme velkaa heille myös turvallisuudesta tiedon suhteen. Jolla
on tietoa ja joka osaa sitä käyttää, saa varmasti myös vallan. No niin kiitoksia, jatketaan seu-
raavan kerran.

P u h e e n j o h t a j a : Sopii, kiitoksia. Seuraava puheenvuoro Erkki Hatakka, Uusimaa
valmistautuu Eija Hietanen Helsinki.

H a t a k k a , Erkki (Uudenmaan piiri): Toveri puheenjohtaja, hyvät edustajatoverit. Kol-
me vuotta sitten Porissa emme osanneet aavistaakaan, että kaikki voisi tapahtua niin pian
ja valtakunnan johto vaihtua niin nopeasti, niin tyylikkäästi ja varmoin ottein kuin mitä on

tarvittaessa sotilaallisen voiman käyttö ovat välttämättömiä ja jopa hyväksyttäviä tapoja, joilla kansalaisvaltiot voivat turvata omia kansallisia etujaan, tämän mukaisesti valtiot ovatkin kautta historian toimineet, emmekä me voi kiistää sitä, etteikö tällä lailla toimien aina rajoitetujen jaksojen ajan ole ollut joillekin maille mahdollista, lähinnä heikompien kustannuksella, hankkia itselleen määrättyjä etuja. Mutta nykyisessä maailmassa voimapolitiikasta kiinni pitäminen johtaa vääjäämättömästi ihmiskunnan tuhoon.

Voimapolitiikka on menettänyt lopunkin järkipäisyytensä kahdesta syystä. Ensinnäkin ydinaseiden ja myös muiden joukkotuhoaseiden kehitys on johtanut siihen, että käytettäessä tällaiset aseet tekevät inhimillisen elämän mahdottomaksi. Ne uhkaavat yhtä lailla hyökkääjää kuin hyökkäyksen kohteeksi joutuneita kuin täysin sivullisiakin. Yhdinaseet eivät enää voi olla rationaalisen politiikan ja sodankäynnin väline. Niitä ei voida käyttää muuta kuin uhkaamaan koko maailmaa ja samalla itseään tuholla. Toinen syy, joka on tehnyt voimapolitiikan mielettömäksi on niiden kansainvälisten ongelmien luonne, jotka tänään kohtaavat maailmanyhteisöä. Ne eivät ole ratkaistavissa voimapolitiikalla. Luonnonvarojen saantia, ongelmia uusiutumattomien luonnonvarojen riittävyysongelmia ja niitä ekologisia uhkia, jotka olemassa oloamme ihmisen teollisen ja tuotannollisen toiminnan seurauksena on nousemassa, ei voida millään voimapolitiikalla poistaa päiväjärjestyksestä. Öljylähteet voidaan kenties vallata sotilaallisella voimalla. Mutta ei ole mahdollista käyttää tätä sotilaallista voimaa siihen, että tätä öljyä voitaisiin ehtymättömästi pumpata ja ohjata sitä tarvitsevien teollisuusmaiden käyttöön. Ylipäättänsä olemme tilanteessa, jossa ekologiset tosiasiat eivät taivu sotilaallisen uhan, eivät edes ydinaseiden uhan alaisuudessa. Sen vuoksi voimapolitiikasta kiinni pitäminen voi vain johtaa ihmiskunnan tuhoon.

Tämä voimapolitiikan kritiikki on asia, jonka tulisi näkyä selvemmin myös sosialidemokraattien kannanotoissa. Käsittelyyn tuleva kansainvälinen julkilausuma sisältää monissa kohdin aivan hyviä asioita, mutta kaipaa erityisesti näiltä osin selvästi terävöittämistä. Voimapolitiikan kritiikki edellyttää myös sitä, että Suomen oma varustautuminen saatetaan samanlaisen kritiikin alaisuuteen kuin suurvaltojen varustautuminen. Selvää on, ettei mikään Suomen kaltainen valtio voi aseellisella voimalla lisätä turvallisuuttaan — ainoastaan sitä vaarantaa. En ole esittämässä, että tämän kokouksen päätöksellä kokonaan luopuisimme armeijasta, jonka ylläpitämiseen määrättyjä poliittiseen — ei mihinkään sotilaalliseen — mutta poliittiseen tasapainoon liittyviä syitä on edelleen olemassa. Sen sijaan esitän, että puoluekokous yksiselitteisesti toteaa, etteivät sosialidemokraatit tule olemaan missään varustautumisen lisäämiseen tai reaaliiseen varustautumiseen määrärahojen lisäykseen tähtäävissä päätöksissä enää vastaisuudessa mukana.

Toiseksi meidän on panostettava voimakkaasti uuden kansainvälisen talousjärjestyksen toteuttamiseen ja se sisältää myös silloin selkeästi kehitysyhteistyön, julkisen kehitysyhteistyön laajuudelle asetettavien velvoitteiden toteuttamisen, jotka vuosi vuodelta, puoluekokous puoluekokoukselta ovat meidän hallituksissa mukana olostamme huolimatta lykkääntyneet tuonemmaksi.

Viime puoluekokouksen kansainvälisessä asiakirjassa todetaan mm. näin: "Suomen kauppapolitiikan tehtävä maailmantalouden muuttuvissa ja aikaisempaa kriisialtiimmissa oloissa on olemassa olevien sopimusjärjestelmien etuja hyväksi käyttäen sopeutua hahmottuvaan uuteen kansainväliseen talousjärjestykseen. Tämä edellyttää joustavaa varautu-

mistä ulkomaankaupan rakenteen muuttumiseen sekä suunnitelmallisuuden piirteiden lisääntymiseen kansainvälisissä taloussuhteissa" Tällaista ei enää esitetä nyt käsiteltävänä olevassa ehdotuksessa. Ja kiinnittäisin tovereiden huomiota siihen, mitä sanotaan ehdotuksessa sisäpoliittiseksi asiakirjaksi, joka sisältää sen kaltaista kilpailukyyn ylistystä ja vapaakaupan ylistystä, joka — jos me sen hyväksymme — romuttaa kaikki pyrkimyksemme ihmiskuntasolidaarisuuden toteuttamiseen. Kiitos.

Puheenjohtaja: Kiitoksia. Seuraava puheenvuoro Irma Peiponen, Kuopion piiri. Valmistautuu Pekka Myllyniemi, eduskuntaryhmä.

Peiponen, Irma (Kuopion piiri): Oli lohdullista, että tämän kokouksen avauksen yhteydessä roolimme rauhan järjestönä tuli selvästi esiin. Sosialidemokraattinen Puolue on kansanliike, se on myös rauhanliike. Siksi tämän pohjan pitäisi näkyä ja kuulua perusjärjestötasolla. Puoluekokoukselle on jätetty useampia aloitteita tältä pohjalta. Se osoittaa tarvetta suhteellistaa maailmaa, nähdä omat ongelmamme koko maailman tilannetta vastaan. Meidän aatemaailmastamme lähtevästä poliittisella toiminnalla on tehtäväkenttää. Kansainvälisissä kysymyksissä aivan yhtä paljon kuin tässä omassa maassa. Me tässä kansainvälisessä politiikassa tarvitsemme muiden edistysellisten piirien yhteistyötä. Kun muilta tahoilta etsitään yhteyksiä, usein kysellään rauhan asioiden vastaavaa poliittisissa perusjärjestöissä. Kuopion piirin edustajia hiemen ihmetyttää puoluetoimikunnan nihkeä suhtautuminen kv. asioiden vastaavan nimikkeen muutokseen.

Turvallisuutta ei luoda aseilla — ei meillä eikä muualla. Muualle voimme vedota, esittää voimakkaan terveestä työläisjärjestä lähtevän kansalaismielipiteen aseistariisunnan puolesta. Omassa maassamme meidän tulee tiukasti pitää kiinni — ainakin edellisen puoluekokouksen päätöksistä, niin kuin tässä jo useissa puheenvuoroissa on esitetty. Reaaliset varustelumäärärahat eivät saa nousta. Entistä tiukemmin on pidettävä kiinni ja valvottava aseiden vientiä — nimenomaan vientikieltoa. Meillä on varaa luoda hyvinvointimme muulla tavoin kuin myymällä kuolemaa. Kokonaisuudessa ottaen aseteollisuutemme on melko pientä, mutta rauhaa vahvistaessamme voisimme luoda vaihtoehtoisen mallin, suunnitelman, miten aseteollisuus muutetaan enemmän työllistäväksi ja ihmisiä hyödyttäväksi tuotannoksi.

Työ uuden kansainvälisen talousjärjestyksen puolesta maailmalla on osa ulkopoliitiikkaamme. Se vaatii entistä suurempaa panostusta. Maailman rauhaa ei luoda muulla kuin kehitystä vahvistamalla. Meille sosialidemokraateille tämä on olennainen osa aatemaailmastamme lähtevästä poliittisesta toiminnasta. Tiukan budjetin aikana on pidettävä myös kiinni siitä, että kehitysyhteistyömäärärahojen on noustava suunnitelmien mukaisesti. Nyt on käynyt myös selvästi ilmi, että kehitysyhteistyön laadullisiin kysymyksiin on korkea aika puuttua. Kehitysyhteistyö ja viennin subventointi eivät ole yksi ja sama asia.

Ystävyysskuntayhteistyön luonnollinen jatke olisi laajemmin ymmärretty kunnallinen rauhantyö. Korkeimman hallinto-oikeuden päätökset ovat vain saaneet kunnalliset päätöksentekijät turhan varovaiseksi. Toverit, tällekin asialle olisi tehtävä jotain.

Puheenjohtaja: Kiitoksia. Seuraavana Pekka Myllyniemi eduskuntaryhmä ja valmistautuu Simeon Kärki, Pohjois-Karjala jos on nyt paikalla samoin Harri Kivenmaa, joka ei ollut äsken paikalla.

Myllyniemi, Pekka (eduskuntaryhmä): Hyvät toverit. Porin puoluekokouksessa hyväksytyssä puolustuspoliittisessa ohjelmassa sanotaan, että "Suomen turvallisuuden takaamisessa ulkopoliittikan ja rauhanomaisen yhteistyön keinot ovat ensisijaisia. Puolustuspolitiikan tehtävänä on pelkästään tukea tätä rauhantahtoista ulkopoliitiikkaa." Se on viisaasti sanottu, mutta siinä on otettava huomioon myöskin sanoman jälkiosa. Nykyisessä maailmassa ei itsenäisyyttä, itsemääräämisoikeutta kyetä turvaamaan ilman, että maalla on sellainen puolustuskyky, että se voi tarvittaessa tätä itsemääräämisoikeuttaan puolustaa.

Tässä puolustuspoliittisessa ohjelmassa otetaan selkeästi kantaa myös siihen, minkälais-ta puolustuspolitiikkaa tulee harjoittaa. Sanotaan, että "Suomen tulee ylläpitää puolustusvalmiutta, jonka päätehtävät ovat itsemääräämisoikeuden turvaaminen, väestön suojaaminen ja valtiosopimusten Suomelle asettamien velvoitteiden täyttäminen." Mielestäni nämä ovat edelleen kestäviä periaatteita sosialidemokraattien toiminnassa tästä päivästä eteenkinpäin.

Suomen puolustusvoimia on kehitettävä valtiosopimusten velvoitteiden, ulkopoliittisen linjan, turvallisuuspoliittisen tilanteen sekä kansantalouden rajallisten voimavarojen mukaisesti. On otettava tietysti huomioon myös se kannanotto, jossa määritetään varustelumäärärahajen taso siksi, mikä se oli vuonna 1981.

Kiinnittäisin kuitenkin huomiota pariin puolustusvoimiin, puolustuspoliittiseen päätöksentekoon ja puolustusvoimien sisällä tapahtuvaan toimintaan ajettuun uudistukseen, joita ei ole toteutettu. Puolustuspoliittista päätöksentekoa pitäisi mielestäni demokratisoida. Tätä edellyttää myöskin tuo Porissa hyväksytty puolustuspoliittinen ohjelma. Olisi edelleen vahvistettava valtioneuvoston ja puolustusministerin asemaa. Tässä ei ole tapahtunut mitään uudistuksia. Eduskunnan asema puolustuspoliittisessa päätöksenteossa on heikko. Eduskunnan sisällä on hajanaisesti järjestetty tuohon päätöksentekoon osallistuminen ja käytännössä asiat sikäli, kuin niissä on parlamentaarista valvontaa, se tapahtuu hallituksen tasolla. Eduskunnan asemaa on vahvistettava ja se voisi tapahtua sillä tavalla, että eduskunta ottaisi kantaa puolustuspoliittisiin kysymyksiin myös muulla tavalla kuin vuosittaisen budjetin yhteydessä ja hallituksen yleisen kertomuksen yhteydessä.

Vuonna 1976 mietintönsä jättänyt puolustuslaitoskomitea esitti, että sotilaan oikeudet ja velvollisuudet on määriteltävä lain tasolla. Tähän yhti myöskin Porin puoluekokous. Olen samaa mieltä ja meidän on lähdettävä siitä, että tällainen lainsäädäntö saadaan aikaan.

Ja lopuksi kiinnittäisin vielä huomiota yhteen yksityiskohtaan, se liittyy siviilipalveluskannanottoon, ja vain mietittäväksi sen, olisiko maanpuolustus-sana puoluetoimikunnan esityksessä parempi olla sotilaallinen maanpuolustus. Kiitos.

Puheenjohtaja: Kiitoksia. Simeon Kärki Pohjois-Karjalasta. Valmistautuu Harri Kivenmaa, Satakunnasta.

Kärki, Simeon (Pohjois-Karjalan piiri): Toveri puheenjohtaja, hyvät toverit. Olisin halunnut kiinnittää huomiota aloitteeseen n:o 7 Konkreettista solidaarisuus- ja kehitysyhteistyötä. Aloitteessaan Kaukovainion-Lintulan yhdistys esittää muun muassa kummiperheiden hankkimista kehitysyhteistyömaista työväenyhdistyksille. Uimaharjun yhdistys teki vastaavanlaisen aloitteen Pohjois-Karjalan piirikokoukselle jo pari vuotta sitten. Ehdotus sai piirikokouksen varauksettoman kannatuksen ja sen piti silloin mennä puoluejohdon käsiteltä-

vaksi ja toimenpiteitä varten. Koskan kansainvälisten asiain hoito Sisä-Suomen pienissä yhdistyksissä onmelko vaatimattomalla tasolla, esitimme silloin, että puolueen kansainvälisistä asioista vastaavat hankkisivat kummiperheitä kehitysyhteistyömaista niitä haluaville yhdistyksille ja toimisivat aluksi kontaktin välikätenäkin. Jatkossa toivoimme voivamme pitää suoraa yhteyttä kummiperheeseemme. Silloin katsoimme, että tämä olisi parhaimmanlaatuaista joka miehen ja naisen kehitysyhteistyötä. Katsomme näin edelleen. Kannatamme lämpimästi kyseistä aloitetta ja toivomme, että työväenyhdistykset laajasti pääsisivät kokeilemaan käytännön kehitysyhteistyötä. Kiitos.

Puheenjohtaja: Kiitoksia ja seuraava puheenvuoro Harri Kivenmaa Satakunta.

Kivenmaa, Harri (Satakunnan piiri): Toveri puheenjohtaja, hyvät toverit. Aivan lyhyesti kiinnitän huomiota puoluekokousaloitteeseen n:o 42. Siinä on esitetty, että kehitysyhteistyölahjoitukset olisi tehtävä verovähennyskelpoisiksi. Puoluetoimikunta taas toteaa lausunnossaan, ettei tekemiensä selvitysten perusteella tälle ehdotukselle ole perusteluja ja että luonnollisille henkilöille tällaista verovähennyskelpoisuutta ei myönnettäisi. Me sosialidemokraatit olemme tukeneet ns. prosenttiliikettä. Itse asiassa omalla kansainvälisellä solidaarisuussäätiöllämme olemme osa sitä liikettä. Olemme pitäneet sitä oivana keinona aktiivoida kansalaisia kansainväliseen solidaarisuustyöhön. Esitän, että kansainvälisten asioiden valiokunta tarkkaan ottaisi selkoa, millaisiin selvityksiin tämä puoluetoimikunnan vastaus perustuu. Minusta perustelujen pitää olla todella vakuuttavia, sillä minun mielestäni puoluekokouksen tulisi aloitteen edellyttämän ponnien mukaisesti velvoittaa puoluetta ryhtymään toimiin vähennysoikeuden myöntämiseksi myös yksityisille henkilöille. Kiitos.

Puheenjohtaja: Kiitoksia. Tähän kohtaan on vielä yksi pyydetty puheenvuoro, Tarja Halonen eduskuntaryhmästä, ole hyvä.

Halonen, Tarja (eduskuntaryhmä): Hyvät puoluetoverit. Puhun en niinkään eduskuntaryhmän edustajana, joka virallisesti tietysti pitää sanoa, että Tarja Halonen, eduskuntaryhmä, vaan nimenomaan sen vuoksi, että olen ollut useita vuosia mukana sekä chileläisten pakolaisten kanssa tehtävässä työssä että viime Taksvärkkikeräyksen puheenjohtajana samoin kuin nyt tässä seuraavassakin.

Mielestäni puolueen tulisi tehdä kaikki mahdollinen kannustaakseen puolueen jäseniä ja osastoja monimuotoiseen solidaarisuustoimintaan ja haluan siinä mielessä puoltaa erittäin täällä edellä puheenvuoron käyttäneitä puoluetovereita. Kummiperhetoiminta saattaisi olla erittäin hyvä keino puolueosastoille oppia tuntemaan kolmannen maailman maita ja niiden olosuhteita. Yhtenä vaihtoehtona saattaisi myöskin olla se, että Suomesta kotimaahansa palaavat chileläiset pakolaiset voisivat saada puolueosaston kummikseen. Monet näistä chileläisistä puhuvat suomea ja kirjeenvaihto voisi tapahtua kotoisesti suomen kielellä. Heille olisi erittäin tärkeää, että tietysti sen taloudellisen tuen lisäksi, mitä he tarvitsevat Chilessä kohonneiden elinkustannusten, työttömyyden ja mahdollisesti muiden vaikeuksien vuoksi, erittäin paljon henkistä tukea, tunnetta siitä, että joku heistä välittää silloinkin, kun ympäröivät olosuhteet tuntuvat ahdistavilta. Tässä mielessä haluan sanoa kaiken tukeni ja toivon, että myöskin valiokuntakäsittelyssä voidaan aloitteisiin ottaa myönteinen kanta.

Haluaisin painottaa sitä, että erilaiset keräykset, niin taksvärkkikeräys kuin monet muutkin

ovat asioita, jotka paikallisesti onnistuvat vain, jos myös me sosialidemokraatit olemme aktiivisesti mukana, niinkuin me olemme olleet tähänkin asti, mutta että jaksaisimme tehdä sitä jatkossakin.

Arvoisa puheenjohtaja. Ja sitten takaisin eduskuntaryhmän rooliin. Olen samaa mieltä edellä puhuneen ryhmätoverini kanssa siitä, että eduskunnan roolia tulisi vahvistaa, mitä tulee rauhankysymysten ja puolustusasioiden käsittelyyn. Mutta haluaisin asioihin esittää ehkä hieman toisenlaista painotusta. Olen nimittäin lopen kyllästynyt siihen, että joka kerta kun meillä on eduskunnassa käsiteltävänä puolustusministeriön määrärahat, niin aina me olemme joko liian aikaisessa, "kysymys on vasta jonkinlaisten hankintavaltuuksien myöntämisestä", taikka sitten me olemme liian myöhässä; "kysymys on itse asiassa jo tehtyjen sopimusten lunastamisesta." On hyvin vaikea löytää sitä kohtaa, jossa me voisimme toteuttaa sitä sosialidemokraattista periaatetta, ettemme ole mukana Suomenkaan puolustusmäärärahojen suhteellisessa kasvattamisessa. Kiitos. (Suosionosoituksia).

Puheenjohtaja: Kiitoksia. Totean, että pyydetty puheenvuorot kohtaan 23.1. on nyt käytetty, joten keskustelu tästä kohdasta päättyy.

Päättynyt.

Keskustelun aikana esille tulleet esitykset ja evästykset lähetetään kansainvälisten asiain valiokuntaan.

Lähetetään.

Puoluekokous päättää lähettää puoluekokouksesitykset n:ot 1—42 käydyssä keskustelussa niihin tehtyine muutosesityksineen kansainvälisten asiain valiokunnan käsiteltäväksi.

Puheenjohtaja: Ennen kuin menemme eteenpäin minulla on täällä järjestävän valiokunnan esityksiä ja tiedotuksia.

Järjestävä valiokunta esittää, että ennen kuin jatkamme keskustelua, puheenvuorojen aika rajoitettaisiin 3 minuuttiin. Tällä aikataululla voisimme saada evästykseskustelun päättymään noin klo 1 ensi vuorokauden puolella. Ja tällaisenä lohdutuksena voisi vielä todeta, että puheenvuorojen määrää ei haluta rajoittaa. **Voiko kokous hyväksyä tämän esitetyn aikarajoituksen?**

Keskustelua.

Keskustelu päättynyt.

Ja järjestävän valiokunnan esitys on tullut hyväksytyksi.

Järjestävän valiokunnan esitys puheenvuorojen keston rajoittamisesta kolmeen minuuttiin hyväksytään.

Puheenjohtaja: Toiseksi järjestävä valiokunta esittää, että lähetekeskustelu valiokuntiin käytäisiin erilaisessa järjestyksessä kuin mitä siellä esityslistalla on. Järjestävä valiokunta esittää, että seuraavaksi otettaisiin käsiteltäväksi 23 kohdan kohta IV Energia- ja elinkeinopoliittiseen valiokuntaan evästettävät esitykset. Sen jälkeen kohta X Järjestö- ja sääntöasiain valiokuntaan evästettävät esitykset ja kolmantena kohta III Laki- ja hallintoasiain valiokuntaan evästettävät esitykset.

Neljäntenä kohta V Työllisyyttä ja työelämän uudistamista käsittelevään valiokuntaan evästettävät esitykset ja viidentenä kohta VI Ympäristö- ja asuntopoliittiseen valiokuntaan evästettävät esitykset, kuudentena kohta VII Sosiaalipoliittiseen valiokuntaan evästettävät esitykset, seitsemäntenä kohta VIII Koulu- ja kulttuuripoliittiseen valiokuntaan evästettävät esitykset ja kahdeksantena kohta IX Kunnallisasiain valiokuntaan evästettävät esitykset ja yhdeksäntenä kohta XI Talousasiain valiokuntaan evästettävät esitykset ja sitten siellä on viimeisenä menettelytapavalioikuntaan menevät evästettävät esitykset. **Voidaanko tällainen käsittelyjärjestys hyväksyä?**

Hyväksytään.

Tämän jälkeen todetaan, että puoluetoimikunnan edustajien puheaikaa ei rajoiteta.

Järjestävän valiokunnan esitys puoluekokouksesitysten käsittelyjärjestyksestä hyväksytään.

Ilmoitusasioita

Puheenjohtaja: Ohjelmavaliokunta kokoontuu tänään kello 19, kansainvälisten asiain valiokunta kokoontuu tänään kello 19, energia- ja elinkeinopoliittinen valiokunta välittömästi sen jälkeen tänään, kun valiokunnille tarkoitettu evästyskeskustelu on päättynyt. Edelleen järjestävä valiokunta esittää, että huomennaamulla varattaisiin piiriryhmille kokousaikaa kello 8:sta 8.30:een, ja valiokunnat alkaisivat työskentelyn kello 8.30.

Kokoukselle nämä tiedotukset ja aikataulu sopinevat.

Energia- ja elinkeinopoliittiseen valiokuntaan evästettävät esitykset (77—123).

Puheenjohtaja: Nyt pääsemme siirtymään kohdan 23 kohtaan IV Energia- ja elinkeinopoliittiseen valiokuntaan evästettävät esitykset. Tässä ensimmäisen puheenvuoron käyttää toveri Pirkko Työläjärvi. Ole hyvä!

Työläjärvi, Pirkko (puoluetoimikunta): Toveri puheenjohtaja, hyvät toverit! Luonostan puoluetoimikunnan puolesta talous-, elinkeino- ja energiapolitiikan puitteita.

Puoluetoimikunnan keskustelujen lisäksi olen yrittänyt ottaa huomioon puoluekokouksella toimineen teollisuuspoliittisen työryhmän lausunnot ja keskustelut. Viittaan energia- ja elinkeinopoliittisen valiokunnan asioiden osalta puoluetoimikunnan lausuntoihin.

Aikaamme kuvataan jälkiteolliseksi ja puhutaan informaatioyhteiskunnasta. Elämme arvojen murrosta. Kyse on myös arvojen syventämisestä. Max Adler opetti: "käsिमyily loi feodaalierrojen yhteiskunnan, höyrymyily teollisuuskapitalistien yhteiskunnan". Me jatkamme kysymällä, millaisen ja kenen yhteiskunnan luo informaatiomyily. Mitkä ovat tietoyhteiskunnassa vallitsevat suhteet, jotka ovat monimutkaistuneet sellaisiksi, että ne eivät aukene yksioikoisin tulkinnoin? Ei ole hevin nähtävissä, missä ja kuka käyttää valtaa, mitkä asiat oikeastaan ovat päätöksentekomme piirissä, missä ja ketkä ovat yhteiskunnan hiljaiset ja osattomat.

Aikaamme kuvataan myös toiseksi teolliseksi vallankumoukseksi. On sanottu, että ensimmäiselle teolliselle vallankumoukselle oli ominaista koneiden lisääntynyt kyky tehdä ruumiillista työtä. Toiselle vallankumoukselle on ominaista koneiden lisääntynyt kyky tehdä henkistä työtä.

Tämä jättää pysyvät jäljet työn sisältöön ja määrään, mutta se vaikuttaa myös meidän liikeeseemme, jonka perustana on työpanostaan myyvä, ajatteleva ja tunteva ihminen.

Muutos teollisuusyhteiskunnasta tietoyhteiskuntaan tapahtuu sellaisella vauhdilla, ettei yhteiskunnallisilta epäkohdilta ole välttytty nykyisillä valmistelu- ja päätöntäjäjärjestelmillä. Elämme teollisen ja kaupallisen sekä sosiaalisen rakenteen väkivaltaistakin muutosta, jossa julkisen sektorin toiminnan välttämättömyys korostuu, jotta kansalaisten perusturvallisuus ei olennaisesti jähkkyisi.

Yhteiskuntapolitiikassa ja elinkeinopolitiikassa sen osana vallitsee eräänlainen osaamattomuuden tila. Ongelmat tunnistetaan, ja ne osataan kuvata, mutta ongelmien monitahoisuus ja lisääntyvä epävarmuus tulevaisuudesta tekee vaikeaksi määritellä konkreettiset toimenpiteet. Selkiintymättömyys johtaa "katsotaan nyt" -politiikkaan. Tällaisessa tilanteessa on vaarana ajautua elinkeinopolitiikassakin markkinavoimien viettäväksi. Jos sitä ei haluta, on korkea aika täsmentää ajatuksia markkinoista ja julkisen vallan tehtävistä. Mukaan on kytkettävä ekologia ja biologia, eli taloudenpitoa koskevan opin rinnalle nousee oppi ympäristöstä ja oppi elämästä.

Kysymys ei ole uudesta asiasta vaan uudesta tavasta ajatella ja toimia hajautetusti ja yksilökeskeisesti, kun teollinen yhteiskunta edustaa keskitettyä yhteisökeskeistä ajattelua. Tässä siirtymävaiheessa yhteiskunnan ja yksilöiden etujen yhteen sovittaminen on puolueen keskeisin tehtävä elinkeinopolitiikassakin.

Suhteemme marxilaisuuteen täsmentyy. Emme saa haaskata aateperintömme sitä osaa, joka panee meidät etsimään ratkaisuja aikamme köyhälistön elämän parantamiseksi. Emme halua osattomien luokkaa, jonka tietoyhteiskunnan mylly rumentaa. Tästäkin on elinkeinopolitiikassa kysymys.

Suomen aineellinen ja aineeton hyvinvointi on viime vuosikymmeninä perustunut suurelta osin siihen tulonmuodostukseen, jonka teollisuutemme on aikaansaanut. Suurimmat muutospaineet johtuvat kansainvälisen taloudellisen ja poliittisen toimintaympäristön muutoksista. Yhä uusia tuottajamaita ilmestyy niille markkinoille, jotka ovat olleet suomalaisen viennin perinteisiä alueita.

Myös tuotanto- ja informaatioteknologian nopea kehittyminen luo jatkuvia haasteita. Monella tavalla on kysymys teollisen rakenteemme kypsyysasteesta, eikä se ole vain suomalaisen vaan läntisten teollisuusmaiden yleisempikin tila. Jotta kypsyys ei käännä yleiseksi taantumiseksi, joutuu teollisuuden uusiutumiskyky kovalle koetukselle. Olemme teollisuuspolitiikassamme valinneet sen tien, että luomme keinoja ja välineitä, edellytyksiä, teollisuudelle ja tuotantolämälle. Meidän on tarkasti tunnistettava vaatimukset yhteiskunnan kilpailukyyn uudistumiselle.

Kulttuuri, kasvatust ja koulutus ovat yhä tärkeämpiä myös taloudellisenä tekijänä. On syytä korostaa aikuisopintoja, jotka luovat tiedollisia ja taidollisia valmiuksia uusiin tilanteisiin. On rohjettava kehittää opintovapaajärjestelmää työelämän toimivaksi osaksi. Ehkä ei pitäisi itsepäisesti pitäytyä työnantajakustanteisuuteen, jos se uhkaa tehdä opintovapaista toimimattoman. Sehän voisi myös olla askel vaastikkeelliseen kansalaispalkkaan.

Yhteiskunnan kilpailukyky eroaa yritysten kilpailuvyyvystä siinä, että mm. yritykset hyödyntävät yhteiskunnan kilpailuvyyvyn tulokset. Tulee kysyä, onko yhteiskuntamme koulujär-

jestelmän tutkimuspolitiikan tai esimerkiksi sosiaalipolitiikan osalta valmis vastaamaan haasteisiin.

Yhteiskunnan murrosvaiheissa tarvitsemme uusia yrittäjiä, uudentyypisiä osuuskuntia ja uudentyypeistä kunnallista yritystoimintaa ja kehittyviä valtionyhtiöitä. Tarvitsemme järjestettyä tekemistä, jonka ei välttämättä tarvitsekaan aina muotoutua työpaikaksi perinteisessä mielessä. Tekeminen tulisi olla kansalaispalkan pohja.

Mittavien tukitoimenpiteiden asemesta teollisuudelta tulisi vaatia kannattavaa toimintaa. Se on työllisyyden tae vientivetoiseksi ja kasvuhakuiseksi päätetyssä taloudessa. Meidän on oltava valmiit arvioimaan niitä yleisiä talous- ja teollisuuspoliittisia toimia, jotka vaikuttavat niin hinta- kuin reaalisekin kilpailukykyyn. Esimerkkinä tässä voidaan mainita teollisuuden kohdistuva verotus monimutkaisen tukijärjestelmän ohella. On uskallettava selvittää ja keskustella siitä, mikä on teollisuuden rooli yhteiskunnallisen kilpailukyvyn hyödyn saajana, tuen saajana ja veronmaksajana kuin myös työllistäjänä.

Kun sosialidemokraatit ovat valmiita paneutumaan teollisuuden ongelmiin ja niiden ratkaisemiseen, on luonnollista edellyttää vuoropuhelua ja päättämään siitä, miten teollisuus ja elinkeinoelämä puolestaan ottavat huomioon työväenliikkeen näkökohtia työllisyyden ja henkilöstöpolitiikan osalta. Sosialidemokraattien keskeisenä tavoitteena on ollut työntekijöiden ja yhteiskunnan vaikutusmahdollisuuksien lisääminen elinkeinoelämässä. Olemme tietoisia siitä, että lisääntyvät vaikutusmahdollisuudet merkitsevät myös lisääntyvää vastuuta.

Kehitysnäkymät viittaavat siihen, etteivät perinteiset suuryritykset ole tulevina vuosina työllisyyden vetureita. Teollisen rakenteen uusiutumisessa ja työllistämisessä pienet ja keski-suuret yritykset nousevat yhä tärkeämmiksi edellyttäen, että niillä on toimintaedellytyksiä.

Kuluneella puoluekokouskaudella teollisuuspoliittinen työryhmä on puoluetoimikunnalle esittänyt tarkistettua suhtautumista pieneen ja keski-suureen yritystoimintaan. Keskeisiä toimenpide-ehdotuksia ovat yrityksen tuotekehitykseen, markkinointiin ja teknologian saatavuuteen ja henkilöstön koulutukseen liittyvät toimenpiteet. Toinen keskeinen osa-alue teollisuuspoliittisen työryhmän työssä on ollut valtionyhtiöiden kehittäminen, ovathan nämä perusteellisuutta ja kansallisvarallisuuttamme.

Valtioneuvosto vahvisti viime vuonna valtionyhtiöiden toimintaperiaatteet. Ne vastaavat pitkälti puoluetoimikunnan käsittelemässä teollisuuspoliittisen työryhmän muistiossa esitetyt ajatuksia. Siinä todetaan, että valtionyhtiöiden on toimittava kannattavasti niin kuin muidenkin yhtiöiden. Valtionyhtiöille on asetettava samat velvoitteet kuin muille yrityksille, mutta niille on annettava myös samat toimintaedellytykset. Tämä koskee erityisesti riittävää riskipääoman saamista, joka julkisuudessaakin käydyin keskustelun perusteella näyttää joutuvan kovaan vastatuuleen.

Monilla valtionyhtiöillä on takana vaikeita vuosia. Sen on saanut kokea myös niiden koko henkilöstö. Sen vuoksi on myönteistä, että valtionyhtiöissä valmistaudutaan henkilöstön edustajien osallistumiseen yhtiöiden hallintoneuvostojen työhön. Seuraava askel voisi olla opintovapaakokeilu.

Suomalaisesta elinkeino- ja teollisuuspolitiikasta puhuttaessa ei voi sivuuttaa yhtä varantoamme, metsää. En kuitenkaan puutu metsätalouteen tässä yhteydessä, koska puoluekokousaloitteet antavat mielestäni riittävän pohjan keskustelulle. Muistutan vain laajamittais-

ta "Metsä 200" -projektista, jonka on määrä valmistua syksyllä ja jossa toveri pääministerillä on ollut keskeinen panos.

Tunnustakaamme, että yleinen vaikeus löytää konkreettisia ratkaisuja tunnetuille, mutta ylen sirpaleisille ongelmille heijastuu myös energiapolitiikasta käytävään keskusteluun. Puoluetoimikunnan lausunnossa todetaan: Energiapolitiittisen päätöksenteon on perustuttava todelliseen ja tutkittuun tietoon. "Vaikka energia-alan tutkimuksia ja selvityksiä on tuotettu mittavasti, ei tilannetta poliittisen päätöksentekijän kannalta voida vielä pitää täysin tyydyttävänä. Epävarmuutta herättävät eri asiantuntijoiden erilaiset näkemykset. Toiseksi huomio kiinnittyy siihen, että asiantuntijoiden näkemykset näyttävät muuttuvan ajan mukana.

Energiaennusteiden pohjalla olevat tulevaisuudenkin arviot pysyvät luonteeltaan varsin epävarmoina. Uusi tieto vaikuttaa näkemyksiimme vaihtoehtoista esimerkkinä vaikka tiedot haposateiden vaikutuksista luontoon. Epävarmoissa oloissa päätöksenteon kriteeriksi muodostuvat tietty varovaisuus ja pyrkimys säilyttää joustovara sekä vaihtoehdot avoimina mahdollisimman pitkään.

Toinen päätöksenteon kriteeri liittyy päätännän mekanismeihin. Ydinvoiman osalta olemme sitoutuneet viemään keskeiset päätökset eduskunnan käsiteltäviksi. Energiateknisestikin on todettu, että harkinta-aikaa on vielä jäljellä.

. Energiapolitiittisesti on johdonmukaista ensin käsitellä, sopia ja päättää ydinvoimaan liittyvät pelisäännöt. Tämä tapahtuu uuden ydinenergian valmistelun ja säädännän yhteydessä.

Energiapolitiikassa päätöksiä tekeviltä edellytetään, että ratkaisu perustetaan parhaaseen tarjolla olevaan tietoon, mutta päätöksenteon realiteettia on se, että tunnetta ei saa väheksyä lähestymistapana. Tiedon ja tunteen pohjalta on hahmotettava kokonaisuus.

Elinkeinopolitiikkamme eräs ongelma-alue on maatalous. Sitä on niin rajoitettu kuin tuettu. Elintarviketuotanto perustuu paljolti ulkomaisiin tuotantopanoksiin. Tuotannon kriisiherkyys on suurempi kuin se on koskaan ollut maassamme viimeksi koetut sotakaudetkin huomioon ottaen. Eurooppalaiseen hintatasoon verrattuna oman maataloutemme hinnat ovat 50—90 prosenttiin kalliimmat. Maataloudessa vuosityöntekijää kohden ylituotannon tappiot nousevat 100—180.000 markkaan. Maa- ja metsätalouden tulee askarruttaa mielimme elinkeinopolitiittisina kysymyksinä.

870.000 kotitaloutta on mukana elintarvikkeiden omavaraisviljelyssä. Omavaraisviljelyllä on tuntuva merkitys sekä elintarvikehuollolle että kansanterveydelle, vaikkakaan tätä viljelymuotoa ei ortodoksinen maatalouspolitiikka näytä juuri tunnustavan.

Välinpitämättömyys omavaraisviljelyn on vain yksi osoitus siitä ymmärtämättömyydestä, jolla talouspolitiikka suhtautuu kotitalouksiin: näihin talouteemme perusyksiköihin, jotka investoivat, käyttävät työvoimaa, säästävät, kuluttavat, tuottavat ja kasvattavat. On hyvä oivaltaa, että se, mikä on kotitaloudessa taloudellista, ei välttämättä olekaan sitä yrityksessä eikä kansantaloudessa ja päinvastoin. Koti oli aikaisemmin tuotannollinen yksikkö, nyt se on kuluttava. Meidän tulisi myös varautua siihen, että kodit ovat tulevaisuudessa jälleen tuotannollisia yksiköitä mm. teknologian kehityksestä johtuen.

Kodeista on siirtynyt yhä enemmän liiketaloudellisesti kannattavia toimia tuotantoon ja elinkeinoelämälle. Liiketaloudellisesti kannattamattomia taas on siirtynyt esim. sosiaali-, terveys- ja kasvatuspalveluina yhteiskunnan tehtäväksi. Suunta näyttää olevan muualla sel-

lainen, että yksityisen elinkeinoelämän jakelutehtäviä siirtyy takaisin kotitalouksille, ja näin on myös meillä. Kuluttajat pakkaavat, punnitsevat, palvelevat, kuljettavat, kokoavat ja varastoivat. Julkisista palveluista siirtyy puolestaan koteihin avohuollon ja pitkäaikaissairaiden hoito- ja palvelutehtäviä. Julkisia palveluja on jo muissa Pohjoismaissa siirtynyt yksityisen, voittoa tavoittelevan liiketoiminnan piiriin. Meidän olisi siksi pidettävä huolta, että järjestöjen tuottamat palvelut säilyisivät meillä puskurina liiketalouden suuntaan. Jollei kotitalouksia muuten arvosteta, niin puhukoot numerot puolestaan. Suomen valtion budjetti on yli 80 miljardia markkaa. Kotitaloudet käyttivät vuonna 1982 noin 130 miljardia ja jokaisesta kotitalousmarkasta nainen käyttää 80 penniä. Onko tätä voimavaraa ja päätöksentekijää varaa laiminlyödä kansantaloutta ja elinkeinopoliittikkaa arvioitaessa?

Puheenjohtaja: Kiitos Pirkko Työläjärvelle alustuspuheenvuorosta ja tämän jälkeen aloitamme evästyskesustelun. Ensimmäisenä on Pohjois-Karjalasta Oiva Laitinen ja valmistautuu Tieaho Martti Uusimaa.

Laitinen, Oiva (Pohjois-Karjalan piiri): Toveri puheenjohtaja, hyvät puoluekokousedustajat! Ihmisten tarpeet ja tavoitteet ovat hyvinvoinnin lisääntyessä muuttumassa. Työnsaanti on tietenkin edelleenkin tärkein, mutta seuraavaksi asetetaan luonnonsuojelu, taistelu saasteongelmia vastaan. Tuoreen tutkimuksen mukaan lähes puolet suomalaisista asettavat ympäristönsuojelun etusijalle, vaikka taloudellinen kasvu siitä kärsisikin. Myös alueellinen tasa-arvo ja tulorojen tasoittaminen ovat edelleen tärkeitä periaatteellisia ja käytännön poliittisia kysymyksiä.

Energia- ja elinkeinopoliittisista aloitteista me pohjoiskarjalaiset puoluekokousedustajat haluamme korostaa neljää seikkaa. Ensiksikin ihmisten tarpeiden mukainen aluepolitiikka on sitä, että aluepoliittisin toimenpitein luodaan työpaikkoja ja työnsaantiedellytyksiä sekä palvelusten tasapuolista jakoa kaikkiin osiin maata. Emme vastusta tietenkään palvelujen kehittämistä mm. Etelä-Suomessa, mutta puolueen tulee olla myös alueellisesti vähempiosaisten asialla. Ei riitä, että hoidamme teollisuuspolitiikassa vain niin sanottujen taantuvien teollisuuspaikkakuntien ongelmia. Yhtä pontevasti on etsittävä nykyistä tehokkaampia aluepoliittisia toimenpiteitä tulotaso-, työllisyys- ja asumiserojen kaventamiseksi maan eri osien kesken. On aivan tarpeetonta asettaa vastakkain kehitysalueiden tovereita ja Etelä-Suomen tovereita oman leipänsä saannin puolesta.

Puoluekokouksen olisi mielestämme lisättävä aluepoliittiseen aloitteeseen myös kehitysalueita koskeva maininta.

Toiseksi energiapolitiikassa on tärkeätä, että teollisuudessa ja muillakin aloilla säästetään energiaa nykyistä tehokkaammin. Energiapolitiisessa aloitteessa tuemme puoluetoimikunnan esitystä, että ydinvoimalan tutkimusta jatketaan eikä tässä vaiheessa jyrkkiä ratkaisuja tehdä.

Kolmanneksi teollisuuden puunsaannin turvaaminen on kaikissa olosuhteissa tärkeä. Pohjois-Karjalan puoluekokousedustajat pitävät välttämättömänä saada aikaan menettelylainsäädäntötoimin metsäteollisuuden puuhuollon turvaamiseksi.

Puheenjohtaja: Seuraavana oli Martti Tieaho ja valmistautuu Simeon Kärki. Tieaho on menettelytapavaliokunnassa, joten hänen puheenvuoronsa siirretään ja sitten oli Simeon Kärki Pohjois-Karjalasta ja valmistautuu Kauko Tuupainen.

K ä r k i , Simeon (Pohjois-Karjalan piiri): Toveri puheenjohtaja, hyvät toverit! Olisin kiinnittänyt huomiotanne aloitteeseen numero 96 Metsänhoitosuunnitelmat metsänomistajille. Suomessa on metsiä lähes 22 miljoonaa hehtaaria ja siellä puuta 1 600 miljoonaa kuutiometriä. Jokaista asukasta kohti metsää on täten 4,7 hehtaaria ja puuta metsissä yli 30 kuutiometriä. Vuosittain metsistä hakataan puuta noin 50 miljoonaa kuutiota eli reilu 10 kuutiometriä asukasta kohden.

Tällä vauhdilla metsämme kestäisivät 30 vuotta elleivät ne jatkuvasti kasvaisi. Tosiasiassa puumäärä metsissä lisääntyy vuosi vuodelta eli sieltä otetaan vähemmän kuin metsän vuotuinen kasvu on. Vientituloistamme on lähes 40 prosenttia metsätuloja ja työntekijöistä, työllisestä työvoimasta joka viides työntekijä saa elantonsa metsärahoista. Voimme vain hämähästi ounastella, mitä kansantaloudellemme tapahtuisi, jos metsätulot syystä tai toisesta loppuisivat.

Viime syksynä saimme esimakua siitä. Vaikka Suomessa on puuta enemmän kuin koskaan, lukuisat sahat ja sellutehtaatkin pysähtyivät puupulan vuoksi. Satamäärin työntekijöitä pantiin pakkolomalle, metsäteollisuus levitteli käsiään, kun ei ole raaka-ainetta ei ole tuotantoakaan. Kaiken lisäksi puuta rahdattiin ja rahdataan edelleenkin ulkomailta aina Etelä-Amerikkaa myöten. Tilanne oli mieletön. Siitä olivat yksimielisiä kaikki. Keinoista asianteorian korjaamiseksi jatkossa ei liettä enää yksimielisiä.

Uimaharjun yhdistyksen jäsenistä ylivoimainen valtaosa saa elantonsa metsästä. Totesimme elomme olevan uhattuna ja teimme aloitteen tälle puoluekokoukselle metsätaloussuunnitelmien tekemiseksi lakimääräisiksi. Metsätaloussuunnitelmassa, joka nykyään on vielä vapaaehtoinen, kartoitetaan ja inventoidaan metsät. Määritellään mikä osa milloinkin olisi järkevintä hakata ja niin edelleen. Mielestämme, mikäli metsätaloussuunnitelmat saataisiin lakimääräisiksi ne pakottaisivat metsänomistajat olemaan perillä metsästään.

Verotuksellisin toimenpitein voitaisiin päästä siihen, että suunnitelmiin otettuja hakkuuajkoja noudatettaisiin ja näin takaisimme tulevaisuudessa metsäteollisuuden puunsaannin ja se taas toivon mukaan jatkossakin työllistäisi viidenneksen kansastamme. Metsä on yhteinen omaisuutemme. Pitäkäämme kiinni siitä.

P u h e e n j o h t a j a : Sitten Kauko Tuupainen ja valmistautuu Jan Rosqvist.

Puoluekokouksen puheenjohtajaksi vaihtui Leena Koikkalainen.

T u u p a i n e n , Kauko (Keski-Suomen piiri): Hyvät toverit! Olen tehnyt puoluekokoukselle esityksen otsikolla yritysveron poistaminen. Esityksen numero on 100 ja yllyttäisinkin energia- ja elinkeinopoliittisen valiokunnan jäseniä perehtymään siihen, koska tässä yhteydessä en aio toistaa siinä esitettyjä asioita.

Mutta sen lisäksi, mitä olen tässä esityksessä sanonut haluan kiinnittää arvoisan puoluekokouksen huomiota seuraaviin näkökohtiin. Tässä puoluekokouksessa käsitellään mm. puoluetoimikunnan esitystä sisäpoliittiseksi julkilausumaksi. Julkilausumaesityksessä todetaan mm., että yhteiskunnan tulee edistää kilpailua, vahvistaa vapaata sopimusoikeutta sekä estää monopolien ja kartellien vallan kasvua. Edelleen todetaan, että työllisyyden perustana on uudistumiskykyinen tuotantotoiminta, joten pienten ja keskisuurten yritysten toimintaedellytyksiä on parannettava ja uusien yritysten syntyä rohkaistava. Sisäpoliittisessa julkilausumassa

lausumaehdotuksessa todetaan myös, että yritysten tuloveron tuotto on pienehkö ja pääosa verotuloista kerätäänkin palkanansaitsoilta.

Tähän voin todeta, että yritysverotuksen trendi on jatkuvasti pienenevä. Ja esimerkiksi Jyväskylässä on yritysverotuoton osuus kaupungin verotuloista pienentynyt viimeisen 25 vuoden aikana 25 prosentista 10 prosenttiin.

Julkilausumaehdotuksessa otetaankin oikeaoppisesti kantaa yritysten myyntivoittojen verotukseen, koska verotuksen suurin porsaanreikä löytyy nimenomaan tämänkaltaisista, usein täysin verottomista tuloista.

Toinen merkittävä asia, johon puoluetoimikunta on paneutunut on työttömyys. SDP:n onkin syytä ottaa asia vakavasti, koska viime vuonna suoritettu puolueen järjestötiedustelukin osoitti, että 76 prosenttia tiedusteluun vastanneista oli sitä mieltä, että työttömyyden vähentäminen on tärkein puolueen ajamista asioista.

Hyvät ystävät, toverit! Jos SDP todella haluaa edistää yritysten vapaata kilpailua ja vastustaa monopolien ja kartellien syntymistä, jos SDP todella haluaa parantaa pienen ja keskiuurten yritysten toimintaedellytyksiä ja uudistaa yritysverotusta ja jos SDP todella haluaa puolueemme jäsenten enemmistön tahdon mukaisesti paneutua työttömyyden vähentämiseen, olisi tekemääni puoluekokousesitykseen suhtauduttava riittävällä vakavuudella.

Puoluetoimikunta toteaa esityksen johdosta antamassaan lausunnossa, (jota ei käy tässä ajanpuutteen vuoksi lukemaan) joka on luettavissa kirjasesta. Mutta olen edelleen sitä mieltä, jonkin verran näissä asioissa sisällä olevana, että tällä tavalla tämä puolue pystyy vähentämään tai ainakin minimoimaan työttömyyden tästä tasavallasta. Kiitos.

Puheenjohtaja: Seuraavana Jan Rosqvist ja valmistautuu Marianne Viitanen.

Rosqvist, Jan (Suomen Ruotsalainen Työväenliitto): Toveri puheenjohtaja! Ydinjätteen osalta kaikki on vielä harmaan peitossa. Ydinvoimalaa ja ydinjätettä koskevat tutkimukset tulisi tehdä virallisen viranomaisen taholta eikä oman yhtiön taholta, kuten nyt tapahtuu.

Me emme tarvitse viidettä ydinvoimalaa. Toverit! Millaisen tulevaisuuden me haluamme? Pitkälle kehitetty teknologia, suuri energiantarve, korkea automaatioaste ja seurauksena on työttömyyttä vai pehmeän teknologian, energiaa säästäviä vaihtoehtoja, mielekkäämpää työtä? Minä valitsen jälkimmäisen.

Puheenjohtaja: Marianne Viitanen ja valmistautuu Seppo Lindblom.

Viitanen, Marianne (Pohjois-Hämeen piiri): Toveri puheenjohtaja! Olen valmistanut viisi minuuttia kestävä ydinenergiaa puoltavan puheenvuoron, joka sisältää puhtaasti asiatietoa, faktatietoa, jonka toivon tämän kokouksen jäsenien saavan kuulla ja pyydän arvoisaa puheenjohtajaa itse ratkaisemaan, onko mahdollista että saan käyttä 5 minuutin puheenvuoron.

Energiapolitiittisen päätöksenteon on perustuttava todelliseen tutkittuun tietoon. Toverit, minä muistutan teille, että tieto on valtaa. Ellemme tiedä jostakin asiasta, me vastustamme sitä. Nykyisen tiedon mukaan ydinenergia on ehdottomasti kaikista energiamuodoista taloudellisin ja saasteettomin.

Ydinjätteiden hävittäminen on tämän hetken ongelma ja sitä pyritään parasta aikaa tiedemiestaholla mm. USA:ssa kehittämään. Kehittelyssä nimenomaan on se, että me pystyisim-

me saamaan aikaan menetelmän, jolla tulevaisuudessa pystytään jälleen käsittelemään korkea-aktiivinen ydinjäte siten, että se voidaan hyödyntää uudelleen energiaksi. Siis toisin sanoen se saaste, jota me kaikki pelkäämme, voidaankin uuden voimalan avulla saavuttaa ja saada uudeksi energiaksi. Tätä asiaa tutkitaan nyt hirveästi. Tähän asiaan liittyvät sanat fusio ja fissio. En puhu siitä sen enempää, koska puheenvuoroni oli rajoitettu.

Toisin sanoen me yritämme kehittää jälleenkäsittelylaitoksia ydinjätteitä varten. Toistaiseksi tällä hetkellä varmin tapa kätkeä korkea-aktiivinen ydinjäte on peruskallio. Kuitenkin peruskalliossa se on minun mielestäni ja tutkijoiden mielestä ainoastaan väliaikaisesti. Idea on se, että kätkemällä tämä radioaktiivinen jäte peruskallioon me saamme sen sieltä peruskalliosta pois sitten, kun nämä uudet ydinjätteen jälleenkäsittelylaitokset on kehitetty. Jos me sen sijaan upotamme ydinjätteen mereen me emme saa sitä sieltä koskaan pois tai upotamme sen suolakaivokseen, me emme saa sitä sieltä koskaan pois.

Tähän kaikkeen tarvitaan runsaasti tutkimustyötä ja ennen kaikkea runsaasti rahaa. Sanoisin kuitenkin, että jo tämänhetkiset ydinjätteiden haitat ovat noin 1000 kertaa vähäisempiä ja ydinjäte on noin 1000 kertaa siis ydinenergia on noin 1000 kertaa turvallisempaa kuin esimerkiksi autolla ajo tai tupakanpolto. Suomessa kuolee vuosittain 2000 ihmistä tupakan aiheuttamaan keuhkosityöpään ja kuitenkin tupakkaa mainostetaan, myydään ja poltetaan. (Suosionosoituksia).

Vertaan lyhyesti ydinvoimaa meidän muihin energialähteisiimme. Vesivarat on jo loppu käytännössä. Kivihiilivoimalat tuottavat saastetta, rikkiä ja hiilidioksidia. Rikin haittojen poistaminen vaatii rahaa. Hiilidioksidin haittavaikutuksia ei vielä tunneta tarpeeksi. Tiedämme vain, että pitkäaikaisessa käytössä se on osoittautunut vaaralliseksi. Kevytöljy tuo saastetta, raskas öljy tuo niin paljon saastetta, että sitä ei pitäisi missään tapauksessa raskasöljyvoimaa enää minnekään, rakentaa.

Puheenjohtaja: Toveri Viitanen, olkaamme solidaarisia myös toisia puhujia kohtaan. Meillä on puheenvuorot rajoitettu puoleen minuuttiin.

Viitanen, Marianne: Selvä. Saanko kuitenkin sanoa niin paljon, että korostaisin sitä, että puoluetoimikunta on tässä esityksessään sivulla 152 mielestäni aivan oikein sanonut, että asia pitää päätöksenteon perustua todelliseen ja tutkittuun tietoon ja näin on tehtävä. Valitan, että ylitin tämän puheenvuoron, toivon, että pöytäkirjankirjoittajat kuitenkin kirjoittavat sen kokonaisuudessaan, etteivät jätä vaan puheenvuoroon. (Suosionosoituksia).

Puheenjohtaja: Seppo Lindblom valtioneuvosto ja seuraava Jorma Kauppiila Varsinais-Suomi.

Lindblom, Seppo (hallitusryhmä): Toveri puheenjohtaja, hyvät puoluetoverit! Minun täytyy nyt ensin varmistaa, että onko minulla semmoinen hiukan pitempi puhe aika, ettei tule riitaa, koska tästä asiasta oli erilaista tietoa. Olen joka tapauksessa valmistanut hiukan pitemmän esityksen, sen keskustelun pohjaksi, jota täällä käydään ja jota jatketaan valiokunnassa. Olen ajatellut siinä pohtia koko tälle energiapolitiiselle keskustelulle arvotaustaa ja käydä pikkusen filosofista pohdiskelua siitä, onko SDP kasvuhakuinen liike vai eikö ole.

Se, mistä me olemme nyt keskustelleet viime aikoina vilkkaasti on viidennestä ydinvoimalasta tai sen vaihtoehdosta. Se ei ole minusta kuitenkaan ihan olennainen asia, vaan olen

nainen asia on se, minkälaista energiapoliittista linjaa me ryhdymme siinä tilanteessa hake-
maan, kun päätöksenteon aika lopussa koittaa. Silloin ei ole kysymys yhdestä voimalasta,
vaan silloin on kysymys voimaloiden sarjasta tästä eteenpäin.

Eikä ole vain keskusteltu viidenneistä ydinvoimalasta, vaan tämä ydinvoimala on toiminut
eräänlaisena symbolifunktiona tässä ns. arvojen murroksessa. Se on palvellut yksityisten
poliittikkojen tarvetta ikään kuin paaluttaa oman asemansa poliittisella kartalla, heijastaa tä-
mä asema ikäänkuin ydinvoimalakannanoton kautta.

No sellainen ehkä sopii pikkupoliitikolle tai pienelle puolueellekin, mutta se ei sovi isolle
puolueelle. Niiden, jotka ovat vastuussa asioista, täytyy pyrkiä luomaan linjaa
syvemmälle.

Kaikkien energiapoliittisten kannanottojen, ennen kaikkea ydinvoimaan liittyvien kannan-
ottojen taustalla on jonkinlainen kasvupoliittinenkin näkemys. Usein käy niin, että kun kes-
kustellaan kivihiihen ja ydinvoimalan vaihtoehdosta ja todetaan ydinvoimalan olevan hanka-
la asia miljööpoliittisesti ja kivihiihen olevan hankala asia miljööpoliittisesti, niin kun argu-
mentit sitten loppuvat, niin sitten sanotaan, että mitäs jos tingittäisiin kasvusta.

Minä itse uskon talouskasvun jatkuvuuteen — en kasvun määrän takia — vaan kasvun
laadun takia ja sen kasvun muuttuvan luonteen takia. Siinä se murros tänä päivänä parhai-
ten näkyy. Tähän kasvun muuttuvaan laatuun me itse voimme vaikuttaa. Kasvu on tänä
päivänä yhä enenevässä määrin ihmisten tiedon varassa.

Eero Tuomainen kirjoitti Demariin pakinassaan, että kansantuotteen yksikkö painaa tänä
päivänä paljon vähemmän kuin ennen, koska siinä on niin paljon enemmän tietoa ja vä-
hemmän fyysistä ainetta kuin ennen. Kun on epäilty, että voiko kasvu jatkua ikuisesti niin
on unohdettu juuri tämä seikka, että tulevaisuuden kasvu on enenevässä määrin tietoa ja
palveluksia. Se rasittaa tulevaisuudessa enemmän ihmisen aivoja kuin luonnonvaroja.

Millä tavalla kasvun laatu tulevaisuudessa muuttuu? Se muuttuu sillä tavalla, että se pe-
rustuu yhä enemmän tietoon, se perustuu yhä enemmän ja yhä demokraattisemmin jaet-
tuun tietoon. Se sisältää yhä enemmän yhteiskunnallisia palveluja ja siis sosiaalista tasaus-
ta ja se sisältää yhä enemmän sellaista teknologiaa tuo tulevaisuuden kasvu, jolla me voim-
me tehdä miljööpolitiikkaa, jolla me voimme edesauttaa terveydenhoitoa ja jolla voimme
edesauttaa esim. vammaishuoltoa.

Me olemme ajaneet läpi kaksi suurta yhteiskunnallista uudistusta tällä vuosisadalla. Toi-
nen oli työajan lyhentäminen ja toinen oli koulutuksen demokratisoiminen. Edellinen var-
mistu meille pitkän vapaa-ajan ja pitkän lepoajan, jälkimmäinen on varmistanut sen, että
elintaso nousee niissäkin olosuhteissa, joissa vapaa-aika kasvaa. Tämä yksi meidän tär-
keimmistä uudistuksistaamme, koulutuksen demokratisointi, on siis mitä suurimmassa mää-
rissä kasvuhakuinen uudistus ja sosialidemokraattinen liike on edelleenkin mitä suurimmas-
sa määrin kasvuhakuinen liike. Sen kasvukäsitys on vain toinen kuin porvarillisten puoluei-
den kasvukäsitys.

Mitä sitten on sanottava tästä tämänpäivän valintatilanteesta? Kun me tulevaisuuteen kat-
somme, niin kaikissa tapauksissa kuvamme tulevaisuudesta on hyvin epävarma. Me jou-
dumme arvioimaan kymmeneksi vuodeksi eteenpäin maailmankasvunäkymät, Suomen
kasvunäkymät ja sen teknologian kehityksen, joka tapahtuu nimenomaan meidän energia-
valtaisilla sektoreilla. Tästä epävarmuudesta me emme missään tapauksessa pääse eroon.

Nyt tosin kysytään mielellään, mikä on se vuosi jolloin voimalapäätös on tehtävä ja kuinka paljon energiaa tarvitaan? Tällaiseen kysymykseen ei tarkkoja vastauksia löydy. Jos annetaan joku tarkka luku ja tarkka vastaus niin ainoa, mitä siitä voidaan sanoa, että se osoittautuu ennemmin tai myöhemmin vääräksi. Mitään muuta siitä ei voi sanoa. Tarkat vastaukset jäävät ennustajaeukoille.

Oma tulkintani on ollut se, että meillä on runsaasti aikaa. Oma tulkintani on ollut sellainen, että me tarvitsemme erillistä sähköntuotantokapasiteettia joskus 90-luvun jälkipuoliskolla. Ja päätöksentekoon ajaudumme silloin 80-luvun jälkipuoliskolla.

Yksi kysymysmerkki on vielä se, millä tavalla voimme käyttää hyödyksi kaikki yhdistetyn sähkön- ja lämmöntuotannon mahdollisuudet. Minä itse uskon, että kaikkea voitavaa ei ole vielä tehty ja vielä paljon voidaan tehdä. Joka tapauksessa tältä osin on jo annettu energiaosastolle kauppa- ja teollisuusministeriössä ohjeet, että tämä on se seuraava suuri tutkimusprojekti johon käydään käsiksi. Tähän selvitykseen ja moneenkin muuhun selvitykseen meillä on vielä runsaasti aikaa.

Sitten kun siihen päätöksentekoon tullaan niin ei ole kysymys näillä varovaisillakaan kasvuarvioilla vain yhdestä voimalasta. Kysymys on siitä, että varovaisellakin kasvuarviolla tarvitaan noin 500 megavattia lisää kapasiteettia n. joka kolmas vuosi. Siis jonkun 10-vuotiskauden aikana joudutaan tekemään ehkä kolme tärkeätä energiapolitiista päätöstä sähkövoimaloista.

Nyt herää kysymys, aiommeko me sitten vetää sellaisen linjan, että tästä eteenpäin rakennamme vain kivihiiuvoimaloita? Ei tunnu hyvältä ratkaisulta. No aiommeko me tästä eteenpäin rakentaa pelkästään ydinvoimaa? Ei tunnu sekään hyvältä ratkaisulta. Meillä on erittäin monipuolinen energiatase. Kun täällä oli vuosi sitten OPECin öljykokous, niin monet kiinnittivät siihen huomiota, että meidän etumme on hyvin monipuoliset energiavarat.

Kaikkeinärkevin tapa mielestäni tästä eteenpäin on edetä niin, ettei mitään vaihtoehtoa kategorisesti suljeta pois, muttei myöskään mihinkään tiettyyn vaihtoehtoon ehdottomasti sitouduta. Ei sitouduta ydinvoimaan sen enempää kuin kivihiileenkään, jätetään kaikki ovet auki. Tulevaisuus on joka tapauksessa epävarma, se tuo uutta tietoa energiaraaka-aineiden suhteellisista hinnoista, se tuo uutta tietoa teknologiasta ja se tuo uutta tietoa miljöövaikutuksista. Miksi me ottaisimme kategorisia — kenties muodinmukaisia — kantoja tässä tilanteessa, kun meillä ei ole aikataulun suhteen pakko niitä ottaa, eikä asiallisesti pakko ottaa. Me voimme rauhassa mennä eteenpäin. Me voimme tehdä selvitystyötä. Me voimme kysytellä näitä asioita kaikessa rauhassa.

Monet asiat puhuvat tällaisen rauhallisen aikataulun puolesta. Yksi on se, että tähän saakka on sähkönkulutuksen ennustetta yliarvioitu ja säästämisen vaikutuksia on aliarvioitu. Toinen on se, että kun voimalaitosinvestointi joka tapauksessa on raskas investointi, niin se on parempi tehdä mieluummin liian myöhään kuin liian aikaisin. Meidän kannalta on erinomainen asia se, että meillä on paljon sähköntuontia, jonka me voimme tarvittaessa ehkä jopa kaksinkertaistaa. Se tarkoittaa ehkä noin 500—600 megavattia kapasiteetissa. Meillä on 2—3 vuoden joustoväli ajallisesti tältäkin suunnalta katsottuna. Me emme joudu siis energiahuollon kannalta onnettomaan tilaisuuteen vaikka ajamme hiljaista heppaa tässä asiassa.

Sitten kolmanneksi: syntyy parempaa energiapolitiikkaa, jos annetaan yhteiskunnan

elää mieluummin energian niukkuuden pelossa kuin runsauden toivossa. Sillä jos sähkön-
tuotannon ylikapasiteettia syntyy, niin se johtaa sähkön ylikysyntään, koska se sähkö myy-
dään kuitenkin, mieluummin sitten alennettuun hintaan jollei muuten. Toisin sanoen, jos ra-
kennetaan liian paljon kapasiteettia liian aikaisin, me olemme siinä tilanteessa, johon me
nytkin olemme vaarassa ajautua, että yksi virhe korjautuu toisella. Sähkön ylituotannon ka-
pasiteetista ajaudumme sähkön liialliseen käyttöön.

Sitten lopuksi kaikkein tärkein kysymys. Se koskee päätöksenteon menettelytapoja ja se
koskee nimenomaan tässä asiassa demokraattisen päätöksenteon kunnioittamista, joka
asia menee ylitse kaikkien muiden näkökohtien, kaikkien taloudellisuusharkinnan ja tekno-
logisen harkinnan jne.

Meillä on nyt suunnitteilla ydinernergialaki, jossa on kolme tärkeää demokraattista ele-
menttiä. Ensiksi se, että eduskunta tekee päätöksen viime kädessä. Hallitus tekee periaate-
päätöksen, jonka se antaa eduskunnan hyväksyttäväksi ja eduskunta sanoo juu tai ei. Ydin-
energalaki rakentuu myöskin meidän perinteisen kunnallisen itsehallinnon pohjalle. Jos
kunta on sitä mieltä, että se ei halua ydinvoimalaa tai jätettä, niin asia on sillä ratkaistu. Kun-
nallinen kaavoitusmonopoli on sellainen asia, jota uusi ydinernergialaki ei missään muodos-
sa syrjäytä. Mitä sitten tulee taloudelliseen varautumiseen ydinjätehuollon kustannuksiin,
siinä me olemme nyt hallituksessa kulkemassa kohti sellaista mallia, jossa pohjana on yh-
teiskunnan tavalla tai toisella hallinnoima rahasto. Näin vahvat demokraattiset elementit on
tässä uudessa ydinernergialaissa. Mitä päätöksentekoon puolueen sisällä tulee, niin sanon
näin, että mikään asia ydinvoiman kohdalla ei etene senttiäkään ilman tämän tässä salissa
istuvan porukan kantaa. Mitään asiaa ei kuljeteta sen kannan ohitse. Hallitus ei kuljeta asioi-
ta eduskunnan kannan ohitse, eikä sosialidemokraattinen energiaministeri kuljeta tätä
asiaa sosialidemokraattisen puoluekokouksen kannan ohitse. (Suosionosoituksia).

Ilmoitusasioita

P u h e e n j o h t a j a : Ennen seuraavia puheenvuoroja olisi muutamia ilmoituksia. En-
sinnäkin ohjelmavaliokunta kokoontuu kello 19.00 koululla huone numero 34.

Ja myös muita ilmoituksia, joista jo äsken huomautettiin, mutta nyt jos on uusia tovereita
paikalla.

Nimittäin käsittelyjärjestys tästä evästyskeskustelusta on muuttunut. Tämän energiavalio-
kunnan jälkeen käsitellään järjestö- ja sääntöasiavaliokunnan asiat, sen jälkeen laki- ja hal-
lintoasiain valiokunnan asiat, sitten työhallintoasiain valiokunnan asia, työllisyyttä ja työelä-
män uudistamista koskevat, sitten ympäristö ja asuntopoliittinen valiokunta ja sosiaalipoliit-
tinen, koulu- ja kulttuuripoliittinen, kunnallisasiain valiokunta ja talousasian valiokunta.

Huomenna aamulla on piiriryhmille varattu kokousaikaa klo 8.00—8.30 ja valiokuntatyös-
kentely alkaa täten vasta klo 8.30. Nämä ilmoituksena.